ΠΑΝΕΜΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ:
«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ»

Διπλωματική Εργασία
με τίτλο:

«ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ - ΚΙΝΑΣ»

του:

Παναγιώτη Παππά
του Βελισσαρίου

Παναγιώτης Παππάς
e-mail: panpapp@hotmail.com

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
Κυριάκος Μικέλης

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ: ΔΕΣ - ΒΣΑΣ - ΑΔΙΣΠΟ

Θεσσαλονίκη, Οκτώβριος 2015

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Αφιερώνεται στους γονείς μου, στην σύζυγο μου Μαρίνα και στα παιδιά μου Βελισσάριο και Ανδρεάννα.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Ευχαριστίες απευθύνω προς τον επιβλέποντα καθηγητή κ΄ Κυριάκο Μικέλη, για τις χρήσιμες συμβουλές - παρατηρήσεις του, καθώς και για την δυνατότητα αμεσότητας στην επικοινωνία που τον διέκρινε, η οποία αποτέλεσε πολύτιμη βοήθεια στην εκπόνηση της παρούσας εργασίας, κάτω από τους ολοένα αυξανόμενους ρυθμούς απαιτήσεων της καθημερινότητας μου.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με του κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Παναγιώτης Παππάς

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΣΥΝΟΨΗ

Το Διεθνές περιβάλλον σήμερα έχει χαρακτηριστικά ασαφή, ρευστά και μη προσδιορισμένα. Ένα νέο πολυπολικό σύστημα φαίνεται να αναδύεται στο οποίο, μεγάλες δυνάμεις όπως η Ρωσία, οι ανερχόμενες Κίνα, Ινδία, Βραζιλία αλλά και η Ευρωπαϊκή Ένωση, θα διαδραματίσουν μεγαλύτερο ρόλο. Οι παίχτες που κυριαρχούν στο Διεθνές Σύστημα είναι, πέρα από τις ισχυρές κυβερνήσεις, οι πολυεθνικές εταιρείες, διεθνείς οργανισμοί καθώς και οι περιφερειακές οικονομικές οργανώσεις.

Σε αυτό το ακαθόριστο Διεθνές περιβάλλον, εξαιρετικά ενδιαφέρουσα είναι η περίπτωση της Ρωσίας, η οποία κατάφερε μέσω της ενεργειακής ανάπτυξης, να ανέβει τόσο οικονομικά όσο και πολιτικά βελτιώνοντας την θέση της στο Διεθνές Σύστημα. Από την άλλη πλευρά έχει παγιωθεί η αντίληψη ότι ο νέος ισχυρός παίχτης του Διεθνούς Συστήματος έρχεται εξ Ανατολών. Αυτό δικαιολογείται από την αύξηση των εμπορικών συναλλαγών των χωρών αυτών αλλά και της ραγδαίας οικονομικής, τεχνολογικής και εμπορικής ανάπτυξης. Συγκεκριμένα η Κίνα, έχει ήδη ξεπεράσει τις ΗΠΑ στη βιομηχανική παραγωγή, καθώς και στον όγκο των εξαγωγών δημιουργώντας νέες ισορροπίες στην ευρύτερη περιοχή και όχι μόνο.

Επιπρόσθετα, καθίσταται πρόδηλο ότι, μελετώντας τις στρατιωτικές ισορροπίες στο πλανήτη, συμπεραίνουμε πως τείνει να προκύψει μια νέα παγκόσμια γεωγραφία ισχύος, η οποία μπορεί να αποτελέσει τη βάση για το Διεθνές Σύστημα. Το νέο αυτό μέγεθος έχει τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά χαρακτηριστικά. Δηλαδή, όχι μόνο έχουν προκύψει νέες τάσεις στις διεθνείς ισορροπίες ισχύος - αν αυτές αναγνωστούν με συμβατικό τρόπο μετρώντας για παράδειγμα αριθμούς μαχητικών αεροσκαφών, πολεμικών πλοίων ή άλλων οπλικών συστημάτων - αλλά έχουν εμφανιστεί και σπέρματα μεταλλάξεων στη μεθοδολογία και τεχνολογίες του πολέμου, τα οποία απειλούν να αλλάξουν την ποιοτική διάσταση των στρατιωτικών ισορροπιών.

Εν κατακλείδι με συνοδοιπόρο τη συσσωρευμένη ιστορική εμπειρία στην παρούσα εργασία, εξετάζεται και αναλύεται το όλο πλαίσιο αρχιτεκτονικής των σχέσεων των δύο χωρών και κατά πόσο αυτό θα επηρεάσει την Διεθνή Πολιτική.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΔΙΑΤΡΙΒΗ «ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ - ΚΙΝΑΣ» 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 1

ΣΚΟΠΟΣ 2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο «ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ» 3

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ 3

Ο ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΙΣΧΥΣ 6

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗΣ 10

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο «ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ - ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ» 17

Η ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΖΩΗΣ ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ 12

ΤΟ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΙΣΧΥΟΣ 15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο «ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ ΚΙΝΑΣ - ΡΩΣΙΑΣ ... 17

ΓΕΝΙΚΗ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ 17

ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΙΝΑΣ - ΡΩΣΙΑΣ 19

ΚΙΝΑ - ΡΩΣΙΑ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΠΡΩΤΟΚΑΘΕΔΡΙΑ 23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο «ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ 33

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗ ΧΑΡΑΞΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ 33

Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΗ ΚΙΝΑ - ΡΩΣΙΑ 40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο «ΠΟΛΙΤΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΒΑΣΙΚΟΥΣ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ ΔΡΩΝΤΕΣ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΣΚΗΝΗ» 49

ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΙΝΑΣ - ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ....50

ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΙΝΑΣ - ΑΣΙΑΤΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ....52

ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΙΝΑΣ - ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ....57

ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΙΝΑΣ - ΧΩΡΕΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ....58

ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΙΝΑΣ - ΡΩΣΙΑΣ....59

ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ ΜΕ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ....62

ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ - ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ....63

ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ - ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ....66

ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ - ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ....68

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο « ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ - ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ»....69

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΑΓΚΑΗΣ....69

ΣΧΗΜΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ BRICS....81

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΧΩΡΩΝ BRICS....85

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ....97

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ....101

ΠΙΝΑΚΕΣ - ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ.... A-1

1ΟΣ«ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΟΠΛΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ».... A-1

2ΟΣ«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ».... A-1

3ΟΣ«ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΔΩΝ ΣΤΗ ΚΙΝΑ ».... A-2

4ΟΣ«CHINAS DATABASE» .... A-**ΣΦΑΛΜΑ! ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΟΡΙΣΤΕΙ ΣΕΛΙΔΟΔΕΙΚΤΗΣ.**

5ΟΣ«ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ».... A-3

6ΟΣ «RUSSIA POPULATION» A-3

ΧΑΡΤΕΣ..... Β-1

1ΟΣ «PIVOTAREA ΚΑΤΑ ΜΑΚΙΝΤΕΡ»..... Β-1

2ΟΣ «HEARTNAD ΚΑΤΑ ΜΑΚΙΝΤΕΡ» Β-1

3ΟΣ «RIMLAND ΚΑΤΑ ΣΠΑΙΚΜΑΝ»..... Β-2

4ΟΣ «ΣΤΕΝΑ ΤΗΣ ΜΑΛΑΚΑ »..... Β-2

5ΟΣ «ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΡΩΣΙΑΣ ΣΤΟ ΚΟΣΜΟ» .....Β-**ΣΦΑΛΜΑ! ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΟΡΙΣΤΕΙ ΣΕΛΙΔΟΔΕΙΚΤΗΣ.**

6ΟΣ «ΚΥΡΙΟΙ ΑΓΩΓΟΙ ΕΞΑΓΩΓΗΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ.... Β-**ΣΦΑΛΜΑ! ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΟΡΙΣΤΕΙ ΣΕΛΙΔΟΔΕΙΚΤΗΣ.**

7ΟΣ «ΕΡΓΑ ΣΤΗΝ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑ ΤΗΣ ΣΑΧΗΛΙΝΗΣ»..... Β-4

8ΟΣ «ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΠΡΟΣ ΙΝΔΙΑ»..... Β-**ΣΦΑΛΜΑ! ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΟΡΙΣΤΕΙ ΣΕΛΙΔΟΔΕΙΚΤΗΣ.**

ΕΙΚΟΝΕΣ.....Γ-1

1Η «ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ ΜΠΑΛΑΣ ΤΟΥ ΜΠΙΛΙΑΡΔΟΥ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ».....Γ-1

2Η « ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΟΥ ΙΣΤΟΥ ΤΗΣ ΑΡΑΧΝΗΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ».....Γ-1

3Η «ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΑΓΚΑΗΣ».....Γ-2

4Η «ΚΙΝΕΖΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ASEAN» Γ-2

5Η«ΒΑΛΛΙΣΤΙΚΟΣ ΠΥΡΑΥΛΟΣ DF - 21» Γ-3

6Η «ΑΕΡΟΠΛΑΝΟΦΟΡΑ ΚΙΝΑΣ».....Γ-4

7Η«ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΜΕ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΠΛΕΟΝΑΣΜΑ - ΕΛΛΕΙΜΑ ΣΤΗΝ ΚΙΝΑ» Γ-5

8Η«ΧΩΡΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΜΗΘΕΥΟΝ ΜΕ ΑΡΓΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ ΤΗΝ ΚΙΝΑ» Γ-5

9Η «ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΚΙΝΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ» Γ-6

10Η «ΥΠΕΡΜΑΧΗΤΙΚΟ 5ΗΣ ΓΕΝΙΑΣ» Γ-6

11Η «ΣΥΜΒΟΛΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΑΓΚΑΗΣ».....Γ-7

12Η «ΣΧΗΜΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ BRICS» Γ-7

ΔΙΑΤΡΙΒΗ: «ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ - ΚΙΝΑΣ»

«Αυτό το οποίο είναι σίγουρο είναι πως μια μέρα, ίσως πιο σύντομα από όσο νομίζουμε η Κίνα θα είναι μια μεγάλη πολιτική, οικονομική, αλλά και στρατιωτική πραγματικότητα. Η Κίνα είναι η πιο μεγάλη χώρα του κόσμου. Μια μέρα θα γίνει πρώτη»

Charles de Gaulle

«Σε μια συμμαχία, πάντα ο ένας κάνει το άλογο και ο άλλος του καβαλάρη»

Βλαδίμηρος Ίλιτς Λένιν

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ενεργειακή ασφάλεια αποτελεί αναπόσπαστο μέρος κάθε ενεργειακής πολιτικής, η οποία επιθυμεί την απρόσκοπτη διαθεσιμότητα ενεργειακών πόρων διαφόρων μορφών, σε επαρκείς ποσότητες και σε λογικές ή προσιτές τιμές σε σταθερή μελλοντική βάση. Η έννοια της ενεργειακής ασφάλειας μεταψυχροπολεμικά έχει διευρυνθεί καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα θεμάτων που περιλαμβάνουν τις υποδομές ζωτικής σημασίας, την προστασία και την αξιόπιστη πρόσβαση σε προσιτή από οικονομικής πλευράς ενέργεια, την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού σε λογικές τιμές και τη διαφοροποίηση των οδών διαμετακόμισης της ενέργειας.[1]

Η ενεργειακή πολιτική της Κίνας και της Ρωσίας, η ραγδαία οικονομική τους γιγάντωση, το πλέγμα των συμμαχιών και συγκρούσεων που διαμορφώνονται στον κόσμο λόγω της πολιτικής αυτών των κρατών, αποτελούν το αντικείμενο μελέτης μας. Σε αυτό το πλαίσιο θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε την ενεργειακή και οικονομική πολιτική της Κίνας - Ρωσίας, εξετάζοντας τις βάσεις συνεργασίας που αναπτύσσουν και τα μέσα που χρησιμοποιούν, τις δυσκολίες και προκλήσεις που ανακύπτουν, το επίπεδο των σχέσεων και γενικότερα το γεωπολιτικό παιχνίδι που παρατηρούμε έτσι ώστε ο αναγνώστης να κατανοήσει τη μεσομακροπρόθεσμη δυναμική των κυριότερων στρατηγικών ζητημάτων που αντιμετωπίζουν.

[1] Παρίσης Ιωάννης, «*Η ΚΑΘ` ΗΜΑΣ ΘΑΛΑΣΣΑ: Γεωστρατηγική ανάλυση της Μεσογείου»,* εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα : 2013 σελ. 213.

Τα τελευταία χρόνια η ανθρωπότητα διανύει μια μεταβατική περίοδο που χαρακτηρίζεται από το μονοπολισμό των ΗΠΑ και την διεθνή ρευστότητα. Τα κράτη προσπαθούν να αναπροσδιορίσουν τις μεταξύ τους σχέσεις αλλά και το ρόλος τους μέσα στο υπό διαμόρφωση νέο Διεθνές Σύστημα. Ο κόσμος, έχει βιώσει κοσμογονικές αλλαγές που είχαν ως επίκεντρο, αφενός την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και την δημιουργία ανεξαρτήτων κρατών στα εδάφη της, με κύριο και αδιαφιλονίκητα ισχυρό, το κράτος της Ρωσίας και αφετέρου την «Κινεζική Επανάσταση» η οποία αποτελεί θεμέλιο δημιουργίας ενός νέου πολυπολικού παγκόσμιου συστήματος, που έχει ως απώτερο σκοπό να διαδεχθεί την επικίνδυνη φαντασίωση του μονοπολικού πλανήτη. Το νέο αυτό πολυπολικό σύστημα, αν και επικίνδυνο και γεμάτο αντιφάσεις, θα είναι πιθανόν πιο ορθολογικό και κατά συνέπεια πιο σταθερό από τον εικονικό αμερικανοκρατούμενο κόσμο που συνεχίζει να στοιχειώνει τα διεθνή πράγματα μέχρι και σήμερα.

Σε μια προσπάθεια πρόβλεψης, διαφαίνεται ότι ένας παλιός κόσμος περνάει στην ιστορία, ενώ ένας νέος κόσμος γεννιέται. Ένα περίεργο, απειλητικό, θολό και ασαφές διεθνές σύστημα παίρνει την θέση του θνήσκοντος μονοπολικού κόσμου. Είναι προφανές ότι, Ρωσία και Κίνα θα κληθούν εξαιτίας του γεωγραφικού, στρατιωτικού και ενεργειακού συστήματος τους να παίξουν ρόλο ρυθμιστή ως προς την αλληλεπίδραση τους με τις χώρες της Ασίας και της Ευρώπης, ανακτώντας ρόλο διεθνούς δρώντος στο υπό διαμόρφωση πολυπολικό διεθνές στερέωμα.

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός αυτής της παρούσας μελέτης είναι μετά από μια σύντομη ιστορική ανασκόπηση των μακρινών χωρών να εξετάσουμε την συνεχώς αυξανόμενη οικονομική τους εξάπλωση ως παράγοντα ισχύος, αναλύοντας την γεωπολιτική τους κατάσταση, το γεωγραφικό τους περιβάλλον, την τάση των παραγόντων ισχύος καθώς και να διερευνήσουμε τις μεταξύ τους σχέσεις και κατά το πόσο αυτές θα μπορούσαν να επηρεάσουν το παγκόσμιο περιβάλλον, ενώ τέλος να εξετάσουμε εάν υφίστανται προοπτικές ανάπτυξης και όρια επιρροής των σχέσεων αυτών στις διεθνείς σχέσεις και εξελίξεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1Ο «ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ»

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ

Στο νεορεαλιστικό υπόδειγμα, υιοθετείται σε μεθοδολογικό επίπεδο η αρχή της απαγωγής και της δόμησης θεωρίας, επί τη βάσει της οποίας κατόπιν προσεγγίζεται η πραγματικότητα των διεθνών σχέσεων, προσέγγιση, η οποία, μάλιστα, εμπλουτίζεται με νεωτερικές μεθόδους των κοινωνικών επιστημών. Μία περαιτέρω διάκριση του νεορεαλιστικού υποδείγματος είναι δυνατόν να υπάρξει ανάμεσα στην ερμηνευτική προσέγγιση του αμυντικού ρεαλισμού (defensive realism) και σε αυτήν του επιθετικού ρεαλισμού (offensive realism). Βάσει της θεωρίας του αμυντικού ρεαλισμού πρωταρχική και θεμελιώδης μέριμνα των κρατών είναι η διατήρηση του μεγέθους της ασφάλειάς τους. Ο επιθετικός ρεαλισμός θεωρεί την ισχύ και την πρόσκτηση ή/και αύξησή της θεμελιώδη και όχι δευτερεύουσα επιλογή των κρατών.[2] Βασικές παράμετροι του νεορεαλιστικού υποδείγματος στις διεθνείς σχέσεις είναι οι εξής:

Το διεθνές σύστημα είναι άναρχο, καθώς δεν διαθέτει κεντρική υπερκρατική ρυθμιστική εξουσία, κατάσταση, η οποία επηρεάζει τη συμπεριφορά των κρατών και τη σταθερότητα ή την αστάθεια του διεθνούς συστήματος. Σε αντίθεση, δηλαδή, με την υφιστάμενη κατάσταση στο εσωτερικό ενός κρατικού σχηματισμού, όπου παρατηρείται η ισχύς μίας κεντρικής ρυθμιστικής εξουσίας, στο διεθνές σύστημα δεν υπάρχει κάποια κεντρική ρυθμιστική εξουσία.

Το διεθνές σύστημα είναι ανταγωνιστικό, αφού η απουσία της κεντρικής υπερκρατικής εξουσίας συνεπάγεται απουσία ρύθμισης του ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών και πρόκληση συχνών συγκρούσεων. Ο πόλεμος ως διαδικασία μεταξύ των κρατών είναι όχι απλώς ένα δυνητικό αποτέλεσμα της ανταγωνιστικής υφής του διεθνούς συστήματος, αλλά η φυσική κατάσταση μεταξύ των κρατών, στον βαθμό, κατά τον οποίον η καταφυγή στη χρήση βίας από ένα ή/και περισσότερα κράτη αποτελεί ενδεχόμενο δράσης. Κατά συνέπεια η ανταγωνιστική υφή του διεθνούς

---

[2] Σπυρόπουλος Γ., *«Διεθνείς Σχέσεις, Ρεαλιστική Προσέγγιση: Θεωρία και Πράξη»*, Αθήνα: Ποιότητα,2010, σελ. 80 - 90.

«...Γενικότερα βλέπετε Morgenthau, H, J, *«Επιστήμη και πολιτική της ισχύος»*, μετάφραση Τσακαλογιάννης Πάνος, εκδόσεις Τουρίκης, Αθήνα : 2011…».

συστήματος αποτελεί λογική συνέπεια και ευθεία προέκταση του άναρχου χαρακτήρα του.[3]

Τα κράτη εντός του διεθνούς συστήματος βασίζονται στην αρχή της αυτοβοήθειας, οφείλουν, δηλαδή, να μεριμνούν με τις δικές τους δυνάμεις για την διατήρηση της ασφάλειάς τους. Καθώς ελλείπει μία κεντρική υπερκρατική εξουσία, η οποία θα ήταν δυνατόν να συμβάλλει κατά τρόπο σταθερό και συνεχόμενο στην ρύθμιση των επιμέρους ανταγωνισμών και κατά συνέπεια στην αποσόβηση των πολεμικών συγκρούσεων μεταξύ των κρατών, έπεται ότι τα κράτη, τα οποία αποτελούν τις βασικές μονάδες (units) του διεθνούς συστήματος είναι αναγκασμένα δεδομένων των ανωτέρω περιορισμών του διεθνούς περιβάλλοντος να μεριμνούν από μόνα τους για την αυτοπροστασία τους και την διατήρηση της ασφάλειάς τους, η οποία, άλλωστε, αποτελεί την πρωταρχική μέριμνά τους. Η αρχή της αυτοβοήθειας προκύπτει από τον συνδυασμό των προηγούμενων δύο ανωτέρω παραμέτρων, ήτοι της άναρχης υφής του διεθνούς συστήματος (παράμετρος1) και του ανταγωνιστικού χαρακτήρα αυτού (παράμετρος 2). Η αρχή της αυτοβοήθειας, επομένως, ταυτίζεται από εννοιολογικής άποψης με την ίδια την αρχή της δράσης εντός ενός άναρχου περιβάλλοντος.[4]

Τα κράτη εντός του άναρχου διεθνούς συστήματος υιοθετούν μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αυτοβοήθειας (παράμετρος 3), **με σκοπό την αύξηση του μεγέθους της ασφάλειάς τους**. Η λήψη των μέτρων αυτών από τα κράτη προκαλεί τη σχετική μείωση της ασφαλείας των άλλων κρατών, εξέλιξη, η οποία συμβάλλει στην επίταση της λήψης μέτρων από όλους τους κρατικούς δρώντες, καθώς κάθε δρών επιδιώκει τη διατήρηση της σχετικής θέσης ισχύος του και της ασφάλειάς του.[5]

---

[3] Waltz K. N, *«Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής»,* εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα : 2011, σελ. 221.

Όπως προσφυώς παρατηρεί ο Waltz: «Μεταξύ των κρατών η φυσική κατάσταση είναι η εμπόλεμη κατάσταση. Αυτό δεν σημαίνει ότι ο πόλεμος λαμβάνει χώρα συνεχώς αλλά ότι καθώς το κράτος αποφασίζει από μόνο του εάν θα χρησιμοποιήσει βία ή όχι, ο πόλεμος μπορεί να ξεσπάσει ανά πάσα στιγμή».

[4] Ibid, σελ.238.

«Για να πετύχουν τους αντικειμενικούς σκοπούς τους και να διατηρήσουν την ασφάλειά τους, μονάδες που βρίσκονται σε κατάσταση αναρχίας - είτε πρόκειται για ανθρώπους είτε για επιχειρήσεις είτε για κράτη είτε για οτιδήποτε άλλο- θα πρέπει να βασίζονται στα μέσα που μπορούν να κινητοποιήσουν και στους διακανονισμούς που μπορούν να κάνουν για τους εαυτούς τους. Η αυτοβοήθεια είναι κατ' ανάγκην η αρχή της δράσης σε μια άναρχη τάξη».

[5] Ibid, σελ.387.

Κάθε κράτος, κάθε κρατικός σχηματισμός, αποπειράται να προωθήσει τα ιδιαίτερα συμφέροντά του με τον τρόπο, τον οποίον κρίνει αποτελεσματικότερο. Μεταξύ των τρόπων αυτών προώθησης των ιδιαίτερων συμφερόντων σε διεθνές επίπεδο περιλαμβάνεται και **η χρήση βίας ή η απειλή αυτής.** Η χρήση της βίας ως μέσου από έναν κρατικό σχηματισμό προκύπτει από την άναρχη φύση του διεθνούς περιβάλλοντος, καθώς δεν υφίσταται κάποια σταθερή, αξιόπιστη διαδικασία συμβιβασμού της σύγκρουσης των επιμέρους συγκρούσεων και αντιτιθέμενων συμφερόντων των κρατικών σχηματισμών, όπως αυτές προκύπτουν σε συνθήκες αναρχίας του διεθνούς περιβάλλοντος.[6] Η λήψη μέτρων από κάθε δρώντα για τη μεγιστοποίηση του μεγέθους της ασφάλειας και η πρόκληση λήψης νέων ή/και πρόσθετων μέτρων από τον ίδιο και τους άλλους δρώντες αποτελεί συνέπεια της άναρχης φύσης του διεθνούς συστήματος (παράμετρος 1), του ανταγωνιστικού του χαρακτήρα (παράμετρος 2), καθώς και της αρχής της αυτοβοήθειας (παράμετρος 3). Πρόκειται για το λεγόμενο **δίλημμα ασφαλείας** (**security dilemma**), θεμελιώδη έννοια του νεορεαλιστικού υποδείγματος των διεθνών σχέσεων.

Τα κράτη είναι οι πρωταρχικοί δρώντες στο διεθνές σύστημα και κατά συνέπεια **αποτελούν τη βασική μονάδα ανάλυσης των διεθνών σχέσεων**. Το διεθνές σύστημα, επομένως, εκτός από άναρχο (παράμετρος 1) και ανταγωνιστικό (παράμετρος 2) είναι κρατικοκεντρικό. Οι σχέσεις μεταξύ των κρατών και η κατανομή της ισχύος εντός του διεθνούς συστήματος στα επιμέρους κράτη ενέχει σημαντικές επιπτώσεις και εν τέλει καθορίζει τις εξελίξεις της διεθνούς πολιτικής.[7]

Τα κράτη συμπεριφέρονται σε διεθνές επίπεδο επί τη βάσει αρχών ορθολογικής υφής, καθώς ενδεχόμενη ανορθολογική συμπεριφορά οδηγεί σε μείωση του μεγέθους της ασφάλειας και της ισχύος τους. Τα κράτη συμπεριφέρονται κατά τρόπο ορθολογικό, υπό την έννοια ότι αξιολογούν τη στρατηγική τους κατάσταση με βάση τα δεδομένα του περιβάλλοντός τους και επιδιώκουν να μεγιστοποιήσουν τα αναμενόμενα οφέλη από οποιαδήποτε ενέργεια, την οποία αναλαμβάνουν.[8] Ενδεχόμενη ανορθολογική συμπεριφορά των κρατών οδηγεί σε

---

[6] Ibid, σελ. 302.

[7] Vasquez J.A., *«The Power of Power Politics: A Critique»,* εκδόσεις Rutgers University Press, New Brunswick : 1983, σελ. 205.

[8] Mans bach, Y.H. Ferguson & R.W.,*«Η αναζήτηση της ουτοπίας: Θεωρία και Διεθνής Πολιτική»,* εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα:2009, σελ. 75.

μείωση του μεγέθους της ασφάλειας και της ισχύος, σε σημαντικό, δηλαδή, κόστος για τα ίδια τα κράτη.[9]

Ο θεμελιώδης σκοπός του κράτους, το βασικό εθνικό συμφέρον αυτού, **είναι η ίδια η επιβίωσή του**, η κατοχύρωση του μεγέθους της ασφάλειας, ήτοι η διατήρηση της αυτόνομης υπόστασής του, της εδαφικής κυριαρχίας και της εθνικής ανεξαρτησίας και αυτονομίας του. Εντός του άναρχου και ανταγωνιστικού διεθνούς πλαισίου τα κράτη ενεργούν με βασικό γνώμονα της δράσης τους την ίδια την επιβίωση και διατήρηση της ύπαρξής τους.[10]

Ο πρωταρχικός και άμεσος σκοπός του κράτους, της βασικής μονάδας των διεθνών σχέσεων και κύριου δρώντα του διεθνούς περιβάλλοντος, είναι η διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας της επικράτειας και της ανεξαρτησίας του. Η επίτευξη του στόχου αυτού αποτελεί sinequanon[11] προϋπόθεση για την πρόκριση δευτερευόντων σε σχέση με τον πρωταρχικό σκοπών.[12]

Ο ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΙΣΧΥΣ

Η άναρχη και ανταγωνιστική υφή του διεθνούς συστήματος αναγκάζει τα κράτη να προσπαθούν να διατηρήσουν τη θέση τους σε επίπεδο σχετικής ισχύος (relative power position), την ισχύ τους, δηλαδή, σε σχέση με την ισχύ των άλλων κρατικών δρώντων. Η διατήρηση του μεγέθους της σχετικής ισχύος (relative power) εκ μέρους των κρατών κρίνεται επιτακτική, καθώς ενδεχόμενη μείωση της σχετικής ισχύος ενός κράτους συνεπάγεται αύξηση της σχετικής ισχύος ενός άλλου κράτους, το οποίο προσλαμβάνεται ως αντίπαλο, και κατά συνέπεια προκαλεί υπονόμευση του θεμελιώδους σκοπού ενός κράτους, δηλαδή της ασφάλειας. Ένας κρατικός δρών διαθέτει ισχύ εφόσον είναι σε θέση να ασκεί μεγαλύτερη επιρροή επί άλλων

---

[9] Waltz K. N, *«Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής»,* εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα : 2011, σελ. 205.

«Αν και περιορίζεται από το διεθνές σύστημα, μια μονάδα του συστήματος μπορεί να συμπεριφερθεί όπως θέλει. Όμως δεν θα πάει και τόσο καλά ειδικά όταν οι ανταγωνιστές της συμπεριφέρονται στοιχειωδώς έξυπνα. Το ότι αρκετά κράτη αντιγράφουν τις επιτυχημένες πρακτικές των άλλων δείχνει ότι ο διεθνής στίβος είναι ανταγωνιστικός και ότι τα λιγότερο ικανά κράτη πληρώνουν το κόστος της ανικανότητάς τους. Η κατάσταση δίνει κίνητρα, ώστε οι περισσότεροι δρώντες να συμπεριφέρονται ορθολογικά. Οι δρώντες είναι ευαίσθητοι στο κόστος».

[10] Ibid, σελ.203.

[11] "εκ των ων ουκ άνευ".

[12] Ibid, σελ.269.

«[…] στην αναρχία η ασφάλεια είναι ο υπέρτερος σκοπός. Μόνο αν η επιβίωση είναι εξασφαλισμένη, μπορούν τα κράτη να επιδιώκουν με ασφάλεια άλλους σκοπούς, όπως η ειρήνη, το κέρδος και η ισχύς».

δρώντων σε σχέση με την επιρροή, την οποία υφίσταται. Σε κάθε περίπτωση η διατήρηση της ασφάλειας είναι σημαντικότερη για έναν κρατικό δρώντα σε σχέση με την αύξηση της ισχύος, η οποία αποτελεί δευτερεύοντα σκοπό.

Δευτερεύων σκοπός ενός κράτους είναι η απόκτηση ισχύος εντός του διεθνούς συστήματος, η οποία λειτουργεί ως αντισταθμιστικό όφελος στις συναλλαγές με τα άλλα κράτη. Η ισχύς και η πρόσκτησή της δεν αποτελούν αυτοσκοπούς των βασικών μονάδων του διεθνούς συστήματος, των κρατών, αλλά τα βασικά μέσα άσκησης πολιτικής σε διεθνές επίπεδο. Η προσέγγιση του επιθετικού ρεαλισμού διαφοροποιείται σε αυτό το σημείο, καθώς βάσει αυτής θεωρείται ότι η ισχύς και η πρόσκτησή της αποτελούν έναν εκ των αυτοσκοπών των κρατών και όχι δευτερεύουσα επιλογή αυτών.[13]

Η ισχύς (power) στο νεορεαλιστικό υπόδειγμα αποτελεί συνδυασμό επιμέρους στοιχείων, όπως του μεγέθους του πληθυσμού, της έκτασης της εδαφικής επικράτειας, της γεωφυσικής θέσης, των πλουτοπαραγωγικών πόρων, της οικονομικής ανάπτυξης, της πολιτικής σταθερότητας και της στρατιωτικής ισχύος και της γενικής ικανότητας ενός κρατικού σχηματισμού να διαχειριστεί κατά τρόπο αποτελεσματικό τα στοιχεία αυτά, ώστε να προωθεί το εκάστοτε εθνικό του συμφέρον. Η ισχύς ως γενική έννοια ενίοτε διακρίνεται σε δύο περαιτέρω κατηγορίες, αυτές της σκληρής ισχύος και της ήπιας ισχύος.

Η **σκληρή ισχύς (hard power)** ως έννοια των διεθνών σχέσεων ταυτίζεται με την ικανότητα ενός κρατικού δρώντα να επιβάλλει μία δραστηριότητα ή έναν τρόπο δράσης κατά τρόπο άμεσο ή έμμεσο σε ένα άλλο κράτος και εφαρμόζεται κυρίως μέσω της στρατιωτικής ισχύος και της οικονομικής ισχύος, η οποία ασκείται από έναν κρατικό δρώντα ή μία συμμαχία κρατών επί ενός ή/και περισσοτέρων κρατών.[14] Η στρατιωτική ισχύς είναι δυνατόν να περιλαμβάνει την άσκηση διπλωματικής πίεσης, τη σύναψη διακρατικών συμμαχιών, την διατύπωση απειλής χρήσης βίας, καθώς και την καταφυγή σε πολεμικές συγκρούσεις. Η οικονομική ισχύς είναι δυνατόν να περιλαμβάνει την παροχή οικονομικής βοήθειας, την

[13] Mearsheimer J., «*Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων»,* εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα : 2006.

[14] Nye R.O., Keohane J.S., "*Power and Interdependence in the Information Age, Foreign Affairs"*,1998, http://www.foreignaffairs.com/articles/54395/robert-o-keohane-and-joseph-s-nye-jr/power-and-interdependence-in-the-information-age, (πρόσβαση: 10 Αυγούστου 2015).

δωροδοκία και την επιβολή οικονομικών κυρώσεων. Εκπεφρασμένος σκοπός της σκληρής ισχύος είναι η συμμόρφωση του αντιπάλου κρατικού δρώντα, η αποτροπή κάποιας δραστηριότητάς του ή η προστασίας ενός τρίτου κρατικού δρώντα.[15]

Η **ήπια ισχύς (soft power)** ως έννοια των διεθνών σχέσεων αφορά στην δυνατότητα άσκησης επιρροής επί άλλων δρώντων μέσω της έντεχνης διπλωματίας, του πολιτισμού και των αξιών και του εν γένει παραδείγματος ενός δρώντος και είναι δυνατόν να ασκηθεί όχι μόνον από τους κρατικούς δρώντες, αλλά και από υπερκρατικούς οργανισμούς και μη - κρατικούς οργανισμούς, όπως οι μη - κυβερνητικές οργανώσεις. Η ισχύς ως μέγεθος στον κλάδο των διεθνών σχέσεων είναι δυνατόν να διακριθεί περαιτέρω σε επιμέρους κατηγορίες, ιδίως στην περίπτωση, κατά την οποία ταυτίζεται με την έννοια του ελέγχου (control) επί θεμελιωδών παραγόντων ή/και καταστάσεων. Στην περίπτωση αυτή η ισχύς, προσλαμβανόμενη ως έλεγχος, ενέχει τριπλή διάσταση:

1. Έλεγχος επί των πόρων (control over resources), ήτοι κυριαρχική αρμοδιότητα επί των γεωφυσικών, οικονομικών και στρατιωτικών πόρων.

2. Έλεγχος επί της συμπεριφοράς άλλων δρώντων (control over others), ήτοι δυνατότητα άσκησης επιρροής επί άλλων δρώντων του διεθνούς συστήματος.

3. Έλεγχος επί των αποτελεσμάτων (control over outcomes), ήτοι δυνατότητα άσκησης επιρροής και καθορισμού ενός αποτελέσματος, το οποίο είναι δυνατόν να προσδιορίζεται ως επιτυχία ή αποτυχία σε σχέση με έναν τεθέντα σκοπό.

Τα κράτη υιοθετούν στρατηγική εξισορρόπησης των αντιπάλων τους, καθώς το διεθνές σύστημα εδράζεται σε δεδομένα ανταγωνιστικών μεταξύ των κρατών σχέσεων (παράμετρος 2). Τα κράτη είναι αναγκασμένα να μεριμνούν μόνα τους, με τις δικές τους δυνάμεις, για την ασφάλειά τους στο πλαίσιο της αρχής της αυτοβοήθειας (παράμετρος 4). Η στρατηγική εξισορρόπηση ενός αντιπάλου είναι διττή και διακρίνεται σε εσωτερική και εξωτερική εξισορρόπηση.

[15] O' Hanlon, K. Campbell & M., «*Hard Power : The New Politics of National Security»*, εκδόσεις Basic Books, New York : 2006.

Η εσωτερική εξισορρόπηση ενός αντιπάλου συνίσταται την αξιοποίηση των υφισταμένων πόρων, αγαθών και δεξιοτήτων, τα οποία απαντούν στο εσωτερικό ενός κρατικού σχηματισμού. Μέτρα εντασσόμενα στο πλαίσιο της εσωτερικής στρατηγικής εξισορρόπησης είναι δυνατόν να είναι η κινητοποίηση και πολιτική επιστράτευση του πληθυσμού, η αύξηση των αμυντικών δαπανών επί του προϋπολογισμού, η θέσπιση γενικών κοινωνικών συμπεριφορών και πρακτικών.

Η εξωτερική εξισορρόπηση ενός αντιπάλου πραγματοποιείται σε επίπεδο διεθνών σχέσεων και είναι δυνατόν να περιλαμβάνει τη σύναψη στρατηγικών συμμαχιών με άλλους κρατικούς δρώντες ή την υπονόμευση των υφισταμένων διακρατικών συμμαχιών ή/και επαφών ενός προσλαμβανομένου ως αντιπάλου κρατικού σχηματισμού.[16] Η εξωτερική εξισορρόπηση ενός αντιπάλου αφορά, επομένως, στο μέγεθος της σχετικής ισχύος του, αλλά και στην δυνατότητα πρόκλησης απειλών για το μέγεθος της ασφάλειας.

Οι προσπάθειες, οι οποίες αναλαμβάνονται από τα κράτη κατά τη στρατηγική εξισορρόπησης των αντιπάλων τους, συμβάλλουν με τη σειρά τους στη διαμόρφωση ενός αυτορυθμιζόμενου εν τέλει συστήματος ισορροπίας. Το αυτορυθμιζόμενο αυτό σύστημα δυνάμεων είναι δυνατόν να συνεισφέρει στη διατήρηση της ειρήνης μεταξύ των κρατών. Πρόκειται για την αρχή της ισορροπίας της ισχύος, βάσει της οποίας η κατανομή της ισχύος εντός του διεθνούς συστήματος συμβάλλει στην ενδεχόμενη σταθερότητα ή αστάθεια του συστήματος.

Πιθανή απότομη ή/και μαζική μεταβολή των όρων ισορροπίας του συστήματος είναι δυνατόν να οδηγήσει σε πολεμικές συγκρούσεις μεταξύ των κρατών, ενώ αντιθέτως η προσεκτική μεταβολή των όρων ισορροπίας του συστήματος είναι δυνατόν να παρατείνει τη σταθερότητα του συστήματος και την ειρήνη μεταξύ των κρατών.[17]

---

[16] Posen, R., «*Sources of Military Doctrine»,* εκδότης Cornell University Press, Ithaca, NY:1994, σελ. 45.

[17] Waltz K. N, *«Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής»,* εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα: 2011, σελ.272.

«Από τη θεωρία προβλέπεται ότι τα κράτη θα προβούν σε εξισορροπητική συμπεριφορά ανεξαρτήτως εάν η ισορροπημένη αποτελεί τον στόχο των πράξεών τους. Από τη θεωρία προβλέπεται ότι το σύστημα θα έχει έντονη τάση προς ισορροπία».

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Η παραδοσιακή μελέτη της διεθνούς πολιτικής συνίστατο ουσιαστικά, στη μελέτη του διακρατικού συστήματος. Λόγω της κυριαρχίας, τα κράτη αναλύονταν ως ανεξάρτητες και αυτόνομες οντότητες. Αυτή η κρατοκεντρική προσέγγιση έχει συχνά απεικονιστεί μέσω του αποκαλούμενου **«μοντέλου της μπάλας του μπιλιάρδου»**, το οποίο κυριάρχησε στη διεθνολογική σκέψη κατά τη δεκαετία του 1950, και έχει ειδικότερα ταυτιστεί με τη ρεαλιστική θεωρία. Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, τα κράτη, όπως και οι μπάλες του μπιλιάρδου, είναι συνεκτικές και αυτόνομες μονάδες, που επηρεάζουν η μία την άλλη μέσω εξωτερικής πίεσης. Όσα κυρίαρχα κράτη αλληλεπιδρούν μέσα στο διακρατικό σύστημα συμπεριφέρονται ως ένα σύνολο από μπάλες του μπιλιάρδου που μετακινούνται και συγκρούονται μεταξύ τους.[18] **(Εικόνα: 1η)**.

Το **«μοντέλο της μπάλας του μπιλιάρδου»** έχει δύο κύριες συνέπειες. Πρώτον, προκρίνει τον σαφή διαχωρισμό μεταξύ, αφενός, της *εγχώριας* πολιτικής η οποία ασχολείται με το ρόλο του κράτους στη διατήρηση της τάξης και τη δημιουργία ενός ρυθμιστικού πλαισίου εντός των συνόρων του και αφετέρου, της *διεθνούς* πολιτικής, που επικεντρώνεται στις διακρατικές σχέσεις. Υπό αυτή την έννοια, η κυριαρχία αποτελεί το σκληρό κέλυφος της μπάλας του μπιλιάρδου, που διαχωρίζει το «εξωτερικό» από το «εσωτερικό». Με λίγα λόγια, τα σύνορα έχουν μεγάλη σημασία. Δεύτερον, υπαινίσσεται ότι οι δομές σύγκρουσης και συνεργασίας εντός του διεθνούς συστήματος καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από την κατανομή της ισχύος μεταξύ των κρατών.

Συνεπώς, αν και οι κρατοκεντρικοί αναλυτές αποδέχονται την τυπική και νομική ισότητα των κρατών, καθώς καθένα από αυτά συνιστά κυρίαρχη οντότητα, αναγνωρίζουν, επίσης, ότι, κάποια κράτη είναι πιο ισχυρά από άλλα, με τα ισχυρά κράτη να επεμβαίνουν ορισμένες φορές στα εσωτερικά ζητήματα των αδύναμων κρατών. Στην ουσία, δεν είναι όλες οι μπάλες του μπιλιάρδου ισομεγέθεις. Για το λόγο αυτό, η μελέτη της διεθνούς πολιτικής έχει παραδοσιακά επικεντρωθεί στα συμφέροντα και τη συμπεριφορά των αποκαλούμενων «μεγάλων δυνάμεων».

[18] Forster E.M., Howards End, *«Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην παγκόσμια εποχή»*, σελ. 42.

Ωστόσο, το «μοντέλο της μπάλας του μπιλιάρδου» έχει αμφισβητηθεί έντονα ως αποτέλεσμα των πρόσφατων εντάσεων και εξελίξεων στο παγκόσμιο σύστημα. Δύο από αυτές τις τάσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Η πρώτη τάση αφορά την ανάπτυξη των διασυνοριακών ή **διεθνικών** (transnational) ροών και ανταλλαγών (μετακινήσεις ατόμων, αγαθών, χρημάτων, πληροφοριών και ιδεών). Με άλλα λόγια, τα κρατικά σύνορα έχουν γίνει σιγά – σιγά πιο «πορώδη», με αποτέλεσμα η συμβατική διχοτόμηση ανάμεσα στο εγχώριο και το διεθνές, ήτο «εσωτερικό» και το «εξωτερικό», να καθίσταται ολοένα και λιγότερο σημαντική. Αυτή η τάση έχει ταυτιστεί με την παγκοσμιοποίηση. Η δεύτερη τάση, που συνδέεται με την πρώτη, αφορά την αυξημένη αλληλεξάρτηση και διασύνδεση που παρατηρούνται όλο και περισσότερο στις διακρατικές σχέσεις.

Οι πολιτικές για την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία, η αντιμετώπιση της υπερθέρμανσης του πλανήτη, της διάδοσης των όπλων μαζικής καταστροφής και των πανδημιών, δεν μπορούν να υλοποιηθούν από κανένα κράτος μονομερώς, ανεξάρτητα από το πόσο ισχυρό μπορεί να είναι. Υπό αυτές τις συνθήκες, τα κράτη είναι αναγκασμένα να συνεργάζονται στηριζόμενα σε συλλογικές προσπάθειες και ενέργειες. Για τους Keohane και Nye, αυτό το δίκτυο των σχέσεων έχει δημιουργήσει μια κατάσταση **«περίπλοκης αλληλεξάρτησης»**, στην οποία η αύξηση του εμπορίου και των οικονομικών σχέσεων αναγκάζει τα κράτη να συνεργάζονται και να ενοποιούν τις πολιτικές τους.

Αυτή η κατάσταση εκφράζεται στο αποκαλούμενο **«μοντέλο του ιστού της αράχνης»** της παγκόσμιας πολιτικής **(Εικόνα:2η)**. Ωστόσο, σαφείς είναι οι περιορισμοί σε αυτήν τη θεώρηση. Πρώτον, υπάρχουν περιοχές του κόσμου, όπως η Μέση Ανατολή, στις οποίες τα κράτη παραμένουν εμφανώς εμπλεκόμενα σε στρατιωτική - στρατηγική σύγκρουση. Αυτό καταδεικνύει ότι, το «μοντέλο της μπάλας του μπιλιάρδου» δεν είναι εντελώς ανακριβές και τα επίπεδα αλληλεξάρτησης ποικίλλουν σημαντικά ανά περιοχή. Επιπλέον, η αλληλεξάρτηση δεν ταυτίζεται πάντα με την ειρήνη, τη συνεργασία και την ενοποίηση. Σε μερικές περιπτώσεις, η αλληλεξάρτηση είναι ασύμμετρη, και όχι συμμετρική και μπορεί να οδηγήσει σε επικυριαρχία και σύγκρουση, και όχι σε ειρήνη και αρμονία.[19]

[19] Ibid, σελ. 44.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2Ο «ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ - ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ»

Η ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΖΩΗΣ ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

Σε μια προσπάθεια διόρασης, για την ορθή κατανόηση του κειμένου, εμφαίνετε ορθολογικό, να αναπτυχθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα η επιστήμη της Γεωπολιτικής και τα αντικείμενα τα οποία περιλαμβάνει, μέσω μιας σύντομης ιστορικής αναδρομής των βασικότερων Γεωπολιτικών Σχολών από την γένεση τους ως και σήμερα. Γεωπολιτική[20] είναι η μελέτη των διεθνών σχέσεων από μια χωρική ή γεωγραφική οπτική. Η παραδοσιακή γεωπολιτική προσέγγιση ασχολούνταν με τις έννοιες του χώρου και της ισχύος και ανέλυε τη μεταξύ τους σχέση. Τις τελευταίες δεκαετίες, αυτή η προσέγγιση έχει συμπληρωθεί ή και αντικατασταθεί από την αντίληψη ότι τα προβλήματα που έχουν αντίκτυπο σε παγκόσμιο επίπεδο είναι καλύτερο να προσεγγίζονται θεωρώντας τον κόσμο ως ενιαίο σύνολο.[21] Η Γεωπολιτική ως ένα σύστημα αντικειμενικών αρχών το οποίο καθορίζει την ανάπτυξη καθώς και την βελτίωση παγκόσμιων δυνάμεων επηρεάζοντας τόσο τις εσωτερικές όσο και τις εξωτερικές πολιτικές τους, εξαρτώμενο άμεσα από την γεωγραφική τους κατάσταση, υπάρχει από τα αρχαία ακόμη χρόνια.[22]

Ο όρος γεωπολιτική προέρχεται από τον Σουηδό Ρούντολφ Κγιελέν (Kjelen), ο οποίος φαίνεται ότι τον εισήγαγε το 1899 και τον διέδωσε περαιτέρω το 1916 σε μια μελέτη με τίτλο Statensom Lifsform (Το κράτος ως μορφή ζωής). Στο βιβλίο αυτό, ο Κγιελέν υποστήριξε αφενός ότι τα κράτη είναι αναγκασμένα να πολεμούν

---

[20] Σύμφωνα με τον καθηγητή κ. Μάζη Ιωάννη, στο βιβλίο του Γεωπολιτική: «*Γεωπολιτική ανάλυση ενός γεωγραφικού συστήματος ανισόρροπου κατανομής ισχύος καλείται η* ***γεωγραφική εκείνη μέθοδος η οποία μελετά, περιγράφει και προβλέπει τις συμπεριφορές και τις επιπτώσεις των σχέσεων των αντιτιθεμένων και διακριτών διεθνών δράσεων ανακατανομής ισχύος και των ιδεολογικών μεταφυσικών που τις καλύπτουν, στο πλαίσιο των γεωγραφικών συμπλοκών που οι δράσεις αυτές εντοπίζονται και λειτουργούν***». Τέλος γεωπολιτική είναι «*η επιστήμη, η οποία εξετάζει, μελετά, αναλύει, ερμηνεύει την: αλληλεξάρτηση μεταξύ φύσης/γεωγραφικού χώρου (περιβάλλοντος) και ανθρωπίνων δραστηριοτήτων, πολιτισμική σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον, με σκοπό την αξιοποίηση/αύξηση της ισχύος (οικονομικής ή/και στρατιωτικής), στο παρόν και κυρίως στο μέλλον*».

[21] Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, «*Η Στρατηγική Σκέψη*», εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα : 2008,σελ. 201.

[22] Prants A. Vladimir, "*Geopolitics: its role and impact on the organizational development and employment of the RF Navy* " http:// www. find articles. com/ p/articles /mi_mO JAP /is /ai _n15627732tag, (πρόσβαση: 10 Αυγούστου 2015).

μεταξύ τους για να επιβιώσουν, αφετέρου ότι η αποτελεσματικότητα του κράτους ως γεωγραφικής οντότητας ήταν ο σημαντικότερος παράγοντας για την επιτυχία του και η ισχυρότερη δικαίωση της ύπαρξής του. Ως επιστήμη, η γεωπολιτική δημιουργήθηκε στις αρχές του 20ου αιώνα και στη συνέχεια διαδόθηκε στη κεντρική Ευρώπη κατά το διάστημα του μεσοπολέμου. Η γεωπολιτική αποτελεί εργαλείο της στρατηγικής με κεντρικό σημείο την εθνική ισχύ και τον έλεγχο μιας γεωγραφικής επικράτειας. Κράτη που είναι ισχυρότερα στην προβολή των ικανοτήτων τους σε μεγαλύτερες αποστάσεις, αποτελούν τα κυρίαρχα κράτη σε κάθε ιστορική περίοδο μέσα στο Διεθνές Σύστημα. Επομένως η γεωπολιτική υπονοεί την ύπαρξη διεθνών ανταγωνισμών και υποστηρίζει την στρατηγική σχεδίαση σε διάφορους τομείς όπως της στρατιωτικής ισχύος (γεωστρατηγική), της οικονομίας (γεωοικονομία), της δημογραφίας και του περιβάλλοντος.[23]

Η επιστήμη αυτή μας θυμίζει κατά βάση τον πολιτικό ρεαλισμό του Θουκυδίδη και τις απόψεις του περί του «συμφέροντος» ως ρυθμιστή των σχέσεων μεταξύ των κρατών στο Διεθνές Σύστημα. Ο Βρετανός ιστορικός γεωγράφος και πολιτικός (1861 - 1947) Χάλφροντ Μακίντερ (Halford Makickinder), θεωρούμενος ως ιδρυτής της αγγλοσαξονικής Γεωπολιτικής επεσήμανε το εγγενές δυναμικό που περικλείει το ασιατικό τμήμα της τότε Ρωσικής Αυτοκρατορίας. Το δυναμικό αυτό βασίζεται στο ότι η περιοχή αυτή είναι απρόσιτη τόσο από τον βορρά (παγετώνες) όσο και από τον νότο (οροσειρές που ξεκινούν από τον Καύκασο και εκτείνονται ίσαμε τα Ιμαλάια και τα Αλτάια Όρη) καθώς και στο ότι προσφέρει ευκινησία σε χερσαίες στρατιωτικές δυνάμεις. Το 1904 ο Μακίντερ ονόμασε αυτήν την περιοχή **«Άξονα» (Pivot area) (Χάρτης 1ος)** και διατύπωσε ενώπιον των μελών της Βασιλικής Γεωγραφικής Εταιρείας το θεμελιώδες ερώτημα του περί της «Παγκόσμιας Νήσου» επισημαίνοντας τη σημασία της Ευρασίας για την παγκόσμια κυριαρχία ενώ το 1919 τη διεύρυνε συμπεριλαμβάνοντας σε αυτήν και το μεγαλύτερο μέρος της Ανατολικής Ευρώπης και την ονόμασε **«Καρδιά» (Heartland) (Χάρτης 2ος)**.Ο Μάκιντερ διατύπωσε την άποψη ότι, εάν μια ηπειρωτική δύναμη, εκκινώντας από την «ηπειρωτική - Καρδιά της γης», κατορθώσει να καταστεί και ναυτική δύναμη, με άλλα λόγια αν μια καλώς δομημένη πολιτική οντότητα ελέγχει την ηπειρωτική - ευρασιατική μάζα και ταυτοχρόνως συγκεντρώσει τόσο χερσαία όσο και ναυτική ισχύ τότε η δύναμη αυτή θα μπορούσε να δράσει ως «Γεωγραφικός Έστορας» της

[23] Βικιπαίδεια, http://www.el.wikipedia.org/wiki/, (πρόσβαση: 10 Ιουλίου 2015).

Ιστορίας (Geographical Pivot of History) και η εποχή της ηγεμονίας των ναυτικών δυνάμεων θα είχε παρέλθει. Η «Καρδιά» περιβάλλεται από ένα εσωτερικό ημικύκλιο (Γερμανία, Τουρκία, Ιράν, Ινδία, Κίνα) και από ένα εξωτερικό (Δυτική Ευρώπη, Αμερική, Αφρική). Η τεχνολογική εξέλιξη του σιδηροδρόμου αύξησε τη σημασία της Καρδιάς, οδηγώντας τον Μακίντερ να διατυπώσει το παρακάτω περίφημο αξίωμα: «*Όποιος εξουσιάζει την Ανατολική Ευρώπη ελέγχει την «Καρδιά». Όποιος εξουσιάζει την «Καρδιά» ελέγχει το Παγκόσμιο Νησί. Όποιος εξουσιάζει το Παγκόσμιο Νησί ελέγχει τον κόσμο*».[24] Ανάλογες ήταν και οι απόψεις άλλων στρατηγικών αναλυτών της εποχής εκείνης, όπως του Αμερικανού Μάχαν (Alfred Thayer Mahan) και του Αμερικανού - Ολλανδού Σπάικμαν (Nicolas Spykman) οι οποίοι αμφότεροι μαζί με τον Μακίντερ, στήριζαν τις γεωπολιτικές αντιλήψεις και θεωρίες τους στη διάκριση μεταξύ της χερσαίας και της θαλάσσιας ισχύος. Για τον Σπάικμαν, η αναθεώρηση των θέσεων του Μακίντερ καταδείκνυε τη μειωμένη σημασία που στην πραγματικότητα είχε η Καρδιά σε σχέση με τις περιοχές του εσωτερικού ημικυκλίου, τις οποίες ο Σπάικμαν ονόμαζε **Στεφάνη (Rimland) (Χάρτης: 3ος).** Παραφράζοντας μάλιστα το αξίωμα του Μακίντερ, δήλωσε ότι «*όποιος ελέγχει τη Στεφάνη εξουσιάζει την Ευρασία, όποιος εξουσιάζει την Ευρασία, ελέγχει την τύχη του κόσμου*».[25] Επιπροσθέτως ανέφερε ότι, υφίστανται εδάφη που περικλείουν την «Κεντρική Γη». Πρόκειται για τον περίφημο «Δακτύλιο ή Εσωτερικό Δακτύλιο» ο οποίος αποτελείται από την Ιαπωνία, την Κίνα, την Νότιο - ανατολική Ασία, την Ινδία, το Πακιστάν, το Ιράν, τη Μέση Ανατολή, την Τουρκία, τη Χερσόνησο του Αίμου και τη Δυτική Ευρώπη.

Σήμερα Γεωπολιτική είναι η επιστήμη, η οποία εξετάζει, μελετά, ερμηνεύει την αλληλεξάρτηση μεταξύ φύσης/γεωγραφικού χώρου και ανθρωπίνων δραστηριοτήτων με σκοπό την αξιοποίηση/αύξηση της ισχύος (οικονομικής ή/και στρατιωτικής), στο παρόν και κυρίως στο μέλλον.[26] Η επιστήμη αυτή αναλύει και συσχετίζει σταθερούς και μεταβαλλόμενους γεωγραφικούς παράγοντες (π.χ. μορφολογία του εδάφους και πυκνότητα πληθυσμού) προκειμένου να καταλήξει σε

[24] Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, «*Η Στρατηγική Σκέψη*», εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα: 2008, σελ. 201.

[25] Ibid, 206.

[26] Βικιπαίδεια, http://el.wikipedia.org/wiki/, (πρόσβαση: 10 Ιουλίου 2015).

συμπεράσματα αναφορικά με την κατανομή της ισχύος του κράτους στο διεθνή χώρο.

ΤΟ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΙΣΧΥΟΣ

Η γεωγραφία αποτελεί το πλέον σταθερό παράγοντα, από τον οποίο εξαρτάται η ισχύς ενός έθνους. Αυτή επηρεάζει τις επιλογές του έθνους στο τομέα της εξωτερικής πολιτικής και του επιβάλει περιορισμούς ή του παρέχει πλεονεκτήματα. Από γεωπολιτική άποψη οι ευκαιρίες ενός κράτους να επιβιώσει και η ισχύς του, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό, από γεωγραφικούς παράγοντες όπως θέση, μέγεθος, σχήμα, βάθος, κλίμα, πληθυσμός και ανθρώπινο δυναμικό, φυσικοί πόροι, βιομηχανική δυναμικότητα και κοινωνική και πολιτική οργάνωση. Επομένως η γεωγραφία δεν αποτελεί μόνο ένα παράγοντα ισχύος, αλλά θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ως τη συνισταμένη μέσου της οποίας, οικοδομούνται και αναπτύσσονται οι λοιποί παράγοντες. Είναι κατά συνέπεια προφανές η σχέση γεωγραφίας, ισχύος, στρατηγικής.

Η γεωγραφική θέση ενός κράτους αποτελεί θεμέλιο στοιχείο της γεωπολιτικής του σημασίας καθώς και της ισχύος κάθε χώρου που κατέχει στο παγκόσμιο χάρτη. Εν παραλλήλω, το οικονομικό δυναμικό του χώρου το οποίο είναι συνδυασμός τόσο των πλουτοπαραγωγικών του πηγών του όσο και της συνολικής οικονομικής του ανάπτυξης δηλαδή η γεωοικονομία του χώρου, καθώς και η ισχύς του ως συνισταμένη της στρατιωτικής και λοιπής του ισχύος του - δηλαδή η γεωστρατηγική του χώρου - προσδιορίζουν τη γεωπολιτική του σημασία του, εφόσον γεωοικονομία και γεωστρατηγική συνιστούν τους βασικούς πυλώνες της γεωπολιτικής.

Η γεωγραφία επηρεάζει την ασκούμενη πολιτική με διαφορετικό τρόπο και ένταση, αναλόγως του επιπέδου γενικότητας του γεωπολιτικού δυναμικού. Στο ευρύτερο επίπεδο το γεωπολιτικό δυναμικό υποδηλώνει την ιστορική - εθνική και κοινωνικό - πολιτιστική παρουσία ενός συλλογικού υποκειμένου (έθνους) που γεμίζει με την πολιτική και λοιπή δυναμική του ορισμένο χώρο. Υπό μια δεύτερη πιο συγκεκριμένη έννοια το γεωπολιτικό δυναμικό ενός έθνους αντιπροσωπεύει την δραστηριοποίηση του με σκοπό την προώθηση στόχων και επιδιώξεων στον ευρύτερο γεωγραφικό χώρο που ανήκει. Το δυναμικό ενός έθνους εκδηλώνεται με την πρωτογενή πολιτική, οικονομική, πολιτιστική και στρατιωτική ή άλλη ενέργεια

που αναλαμβάνει, σε συνάρτηση με υπέρτερους σκοπούς που επιδιώκει να εξυπηρετήσει, συναρτώντας όμως, την δυναμική της ενέργειας αυτής, με τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά και τα ιστορικά προηγούμενα (ιστορικές μνήμες) καθώς και τις κινήσεις άλλων συλλογικών υποκειμένων που δραστηριοποιούνται στην ίδια περιοχή και πιθανόν έχουν αντίθετα συμφέροντα (εμφάνιση της έννοιας του «αντιπάλου εχθρού»). Τέλος το γεωπολιτικό δυναμικό ενός έθνους, αφορά συγκεκριμένα γεωγραφικά χαρακτηριστικά (θέση, μορφολογία, έδαφος κ.τ.λ) της περιοχής που κατέχει σε σύγκριση με τα αντίστοιχα άλλων συλλογικών οντοτήτων και υπ΄ αυτή την έννοια συνδέεται στενότερα με την γεωγραφία.[27]

Η θέση μιας χώρας στη παγκόσμια σκηνή επηρεάζεται έντονα από τη γεωγραφική της θέση καθώς και από τη διαμόρφωση των σχέσεων της με τις γειτονικές της χώρες. Έχει μεγάλη σημασία για παράδειγμα εάν μια χώρα είναι νησιωτική ή ηπειρωτική καθώς και εάν μια χώρα γειτνιάζει με περιοχές συμφερόντων μεγάλων δυνάμεων, περιοχές συγκρούσεων, ενώ ξεχωριστή σημασία αποτελεί το γεγονός εάν η ίδια διαθέτει ή όχι στρατηγικές πρώτες ύλες ή σημεία στρατηγικής σημασίας όπως λιμάνια - αεροδρόμια - θαλάσσια στενά κ.τ.λ. Επίσης σημαντικό στοιχείο ισχύος συνιστά η εγγύτητα ή πρόσβαση σε κύριες θαλάσσιες οδούς και η δυνατότητα ελέγχου στρατηγικών αξόνων. Ο Σπάικμαν, υποστήριξε ότι η γεωγραφία είναι ο πλέον θεμελιώδης παράγοντας εξαιτίας του ότι είναι σχετικά αμετάβλητος και συνεπώς πρέπει να λαμβάνεται κατά κύριο λόγο υπόψη κατά την ανάλυση της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους (The Geography of the Peace).

Είναι προφανές ότι κάποια κράτη, εξαιτίας της γεωγραφικής τους θέσης είναι περισσότερο εκτεθειμένα στον κίνδυνο κατάκτησης από άλλα κράτη, σε αντίθεση με έτερα τα οποία κατέχουν σημαντικότερες γεωγραφικές θέσεις από στρατηγικής απόψεως σε σχέση με άλλα.

[27] Jones, E. «*The European Miracle: Environments, Economies and Geopolitics in the History of Europe and Asia»,* εκδόσεις: New York, Cambridge University Press, 2003.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3Ο «ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ ΚΙΝΑΣ - ΡΩΣΙΑΣ»

ΓΕΝΙΚΗ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Προσπαθώντας να κάνουμε ταύτιση μεταξύ του ορισμού της Γεωπολιτικής σήμερα και της θεωρίας των παλαιοτέρων αναλυτών της επιστήμης της Γεωπολιτικής, μπορούμε εύκολα να διακρίνουμε την περίμετρο του Σπάικμαν στη στρατηγική αντίληψη του ΝΑΤΟ, σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας του και την προσπάθεια αποκλεισμού από τη Μεσόγειο, της Γεωπολιτικής «Καρδιάς της Γης» η οποία στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου ταυτιζόταν με το σοβιετικό χώρο. Καθίσταται πρόδηλο ότι η νοτιανατολική πτέρυγα της συμμαχίας είναι η μεσόγειος στο πλαίσιο της «ανασχετικής παραμέτρου», η οποία ξεκινώντας από τη Νορβηγία φθάνοντας στο Νότο και συνεχίζοντας προς Ανατολάς περιλαμβάνει τις παράκτιες περιοχές της Ευρώπης, της Μεσογείου και της Ασίας. Η προσπάθεια αυτή εμφανίζεται με την διεύρυνση του ΝΑΤΟ προς Ανατολάς, ενσωματώνοντας ειδικώς στη νότια περιοχή χώρες όπως η Ρουμανία και η Βουλγαρία επί του Ευξείνου Πόντου και επιδιώκοντας τον άμεσο γεωστρατηγικό και γεωοικονομικό προσεταιρισμό της Ουκρανίας και της Γεωργίας. Η Ρωσία στην περίπτωση των δύο πρώτων εξέφρασε την δυσφορία της, ειδικώς σε ότι αφορούσε την εγκατάσταση επί του εδάφους των στρατιωτικών δυνάμεων της Συμμαχίας. Στη δεύτερη περίπτωση όμως αντέδρασε έντονα, εξαναγκάζοντας το ΝΑΤΟ σε ματαίωση κάθε σχεδίου περαιτέρω διεύρυνσης. Ο ολιγοήμερος πόλεμος στη Γεωργία τον Αύγουστο το 2008 έδειξε ότι η Ρωσία δεν έχει πρόθεση να επιτρέψει καμία προσπάθεια στρατηγικής περικύκλωσης της.[28]

Σήμερα καθίσταται πρόδηλο ότι βασικός στόχος της αμερικανικής γεωστρατηγικής - διαχρονικώς - είναι η περικύκλωση της Ρωσίας, η αποφυγή δημιουργίας μιας ισχυρής δυνάμεως στη Ευρασία. Η Ρωσία όμως και η Κίνα απόκτησαν το ρόλο του σοβαρού και αξιόπιστου «παίχτη» στη διεθνή σκακιέρα. Έτσι ήδη έχουν προχωρήσει σε ποικίλες ενέργειες που υποδηλώνουν την οικοδόμηση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης του ενός προς τον άλλο. Οι Αμερικάνοι ως

[28] Παρίσης Ιωάννης, «*Η ΚΑΘ΄ΗΜΑΣ ΘΑΛΛΑΣΑ - Γεωστρατηγική Ανάλυση της Μεσογείου*», εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 2013.

επί το πλείστων βλέπουν συνεχώς τον κόσμο τους και την δύναμη τους να απειλούνται από την αυξανόμενη συνεργασία μεταξύ των μεγάλων εθνών της Ευρασίας, το σύνολο των χωρών BRICS και τις στενότερες σχέσεις που προσπαθούν να οικοδομήσουν τα κράτη αυτά σε όλα τα επίπεδα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες γνωρίζουν ότι η Ρωσία δεν είναι μια αναδυόμενη δύναμη, αλλά μια προηγούμενη υπερδύναμη η οποία είναι πρόθυμη να επανακτήσει μέρος της πολιτικής της θέσης που έχασε συνέπειας του ψυχρού πολέμου.

Επιπροσθέτως οι Η.Π.Α. γνωρίζουν ότι, στην ομάδα των BRICS, τόσο η Νότιος Αφρική όσο και η Βραζιλία διαθέτουν πολύ αξιόλογη πολεμική βιομηχανία. Έτσι στο πλαίσιο μιας πιο πολυπολικής λειτουργίας του διεθνούς συστήματος πιθανόν, εταιρείες πολεμικού υλικού υψηλής τεχνολογίας από τις χώρες αυτές μπορεί να προσφέρουν κρίσιμη τεχνογνωσία σε άλλους διεθνείς δρώντες, συμπεριλαμβανομένων τόσο της Κίνας, όσο και της «Ρωσικής Αρκούδας». Έτσι ενισχύουν τις προσπάθειες για την ανάπτυξη προηγμένων οπλικών συστημάτων εφάμιλλων των δυτικών και εξασφαλίζουν την ικανότητα συντήρησης, υποστήριξης και αναβάθμισης των συστημάτων αυτών χωρίς δυτική βοήθεια. Παρόμοιες τυχόν συνεργασίες μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό παράγοντα μετάλλαξης των διεθνών ισορροπιών ισχύος και της γεωγραφίας ασφάλειας ανά τον κόσμο.[29]

Στηριζόμενοι στα παραπάνω θα προσπαθήσουμε να εξετάσουμε τους μεταβαλλόμενους παράγοντες ισχύος που διαθέτουν η Κίνα και η Ρωσία (Γεωγραφικοί, Οικονομικοί, Στρατιωτικοί), καθώς και τις συνεργασίες των κρατών που προκύπτουν μέσα στο άναρχο και ανταγωνιστικό περιβάλλον σήμερα, ώστε να αποσαφηνίσουμε τους Γεωπολιτικούς Προσανατολισμούς τους αλλά και να προσδιορίσουμε τις αλλαγές στις ισορροπίες ισχύος που πιθανόν να επηρεάζονται από τις διακρατικές πολεμικές ενέργειες και από την κατανομή πολεμικών τεχνολογιών και ικανοτήτων μέσα στο διεθνές σύστημα οι οποίες βρίσκονται σε σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ τους καθώς και την λειτουργία τους στο πλαίσιο των διαχρονικών σχέσεων μεταξύ των διεθνών δρώντων. Σε κάθε περίπτωση, η γεωπολιτική μέθοδος ανάλυσης του θέματος αποδεικνύει ότι είναι σε θέση να συνεισφέρει αποτελεσματικά στην κατανόηση του διεθνούς περιβάλλοντος.

[29] Γρίβας Κων/νος, *«Η Στρατιωτική Άνοδος της Κίνας»*, εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα : 2013, σελ. 166.

ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΡΩΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΙΝΑΣ

Οι καλές σχέσεις των δύο χωρών, που ξεκίνησαν με την ίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας το 1949, διεκόπησαν απροσδόκητα το 1960. Έκτοτε, η Ρωσία βρέθηκε αντιμέτωπη με τη γείτονα, ιδιαίτερα σε ζητήματα εδαφικών διεκδικήσεων και συνοριακών διενέξεων. Τα πρώτα σημάδια προσέγγισης των δύο χωρών ξεκίνησαν την δεκαετία του '80 οπότε οικοδομήθηκαν σημαντικοί οικονομικοί, πολιτικοί, στρατιωτικοί δεσμοί χωρίς οι δύο χώρες να δένονται με μία συμμαχία, με την στενή έννοια του όρου. Η δυσαρέσκειά τους για επεμβάσεις τύπου Κοσόβου και Ιράκ και η προσπάθειά τους να αποφύγουν τον οικονομικό στραγγαλισμό των διεθνών οικονομικών οργανισμών που ελέγχονται από δυτικά συμφέροντα, παρείχαν στο διηνεκές ικανό κίνητρο για συμμαχία. Οι δύο χώρες έχουν παρόμοιους στόχους για το εγγύς μέλλον επιδιώκοντας την εθνική και γεωστρατηγική τους ολοκλήρωση.

Πολλοί Κινέζοι και Ρώσοι αναλυτές πιστεύουν ότι το Πεκίνο και η Μόσχα έχουν σήμερα τις στενότερες σχέσεις στην ιστορία τους, στενότερες ακόμη και από την εποχή της σινοσοβιετικής συμμαχίας στη δεκαετία του 50.[30] Οι σχέσεις Κίνας και Ρωσίας έχουν ενδυναμωθεί τα τελευταία χρόνια, τόσο στο πολιτικό όσο και στον οικονομικό τομέα. Οι σχέσεις συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών είναι ιδιαιτέρως καλές, αρκεί να αναλογιστεί κανείς ότι η Κίνα αποτελεί τον υπ' αριθμόν ένα πελάτη της Ρωσίας στην αγορά οπλικών συστημάτων. Σε επίπεδο εμπορικής συνεργασίας, η Ρωσία είναι ο κατά σειρά 8ος εμπορικός εταίρος της Κίνας, ενώ η Κίνα είναι ο κατά σειρά 6ος εμπορικός εταίρος της Ρωσίας. Σε ότι έχει σχέση με τα εδαφικά ζητήματα που προέκυψαν από παρελθοντικές διενέξεις στα μήκους 4.300 χλμ συνόρων τους, οι δύο χώρες κατάφεραν πρόσφατα να επιτύχουν μια τελική διευθέτηση.

Ιδιαίτερο πεδίο συνεργασίας των δύο χωρών αποτελεί ο ενεργειακός τομέας, καθώς η Ρωσία είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος εξαγωγέας πετρελαίου στο κόσμο και η Κίνα ο δεύτερος μεγαλύτερος καταναλωτής. Οι συνεχώς αυξανόμενες ενεργειακές ανάγκες της Κίνας μπορεί να σώσουν τη Ρωσία με ορίζοντα δεκαετίας ή εικοσαετίας, αλλά εάν η Κίνα, δεν προχωρήσει σε ισόρροπη ανάπτυξη καθίσταται πρόδηλο ότι,

[30] Δικτυακός τόπος Υπουργείου Εξωτερικών Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, http//:www.china.org/Ministry_of_Foreign_Affairs, (πρόσβαση: 15 Σεπτεμβρίου 2015).

δε θα μπορέσει να διεκδικήσει κάτι καλύτερο από τον περιφερειακό της ρόλο στη διεθνή σκηνή.

Τα τελευταία χρόνια οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών χαρακτηρίζονται από μια διαρκή άνθιση. Η πολιτική της Ρωσίας έχει αλλάξει έναντι της Κίνας. Οι ηγέτες της Ρωσίας, έκαναν προσπάθειες επαναπροσέγγισης με τη γείτονα χώρα, μέσω διμερών συνθηκών καλής γειτονίας και συνεργασίας στα πλαίσια ενεργειακού, εμπορικού και στρατιωτικού επιπέδου. Η Κίνα, εξαιτίας του στρατιωτικού εμπάργκο που της επιβλήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις Η.Π.Α. μετά την αιματηρή κατάπνιξη της εξέγερσης στην πλατεία Τιενανμέν το 1989, βρήκε ένα τροφοδότη σύγχρονης στρατιωτικής τεχνολογίας. Αντίστοιχα η Ρωσία, της οποίας η οικονομία κατέρρευσε, βρήκε μια σημαντικότατη πηγή συναλλάγματος στη γείτονα ακμάζουσα χώρα.

Σήμερα οι δύο χώρες συμφωνούν σχετικά με την αναγκαιότητα ύπαρξης ενός πολυπολικού κόσμου, σε αντίθεση με την μονοπολική ηγεμονία των Η.Π.Α. Η συνεργασία της Ρωσίας με την Κίνα αποτελεί δυναμικό αντίβαρο απέναντι στις Η.Π.Α. Οι δύο χώρες αλληλοϋποστηρίζονται ιδεολογικά. Η Ρωσία αντιτίθεται στην απόσχιση της Ταϊβάν και του Θιβέτ, ευθυγραμμιζόμενη με την «αρχή της ενιαίας Κίνας», ενώ η Κίνα υποστηρίζει τη Ρωσία στη μάχη της κατά του τσετσενικού αυτονομιστικού κινήματος. Αμφότερες αντιμετωπίζουν το πρόβλημα του ισλαμικού φονταμενταλισμού, που κύρια έκφραση βρίσκει στα αποσχιστικά κινήματα των Τσετσένων αυτονομιστών στα νότια σύνορα της Ρωσίας και του κινήματος για την απελευθέρωση του ανατολικού Τουρκιστάν στην Κίνα. Γι' αυτό το λόγο, προέβησαν στην ίδρυση του Οργανισμού για την Συνεργασία της Σαγκάης το 2001. **(Εικόνα:3η)**.

Όσον αφορά στο επίπεδο της στρατηγικής συνεργασίας των δύο χωρών θα μπορούσαμε να επικεντρωθούμε στα κάτωθι σημεία:

- Οι δύο χώρες βρίσκουν ταύτιση τόσο στα συμφέροντα, όσο και στις επιδιώξεις τους. Η απειλή που παρουσιάζει η αμερικανική ηγεμονία είναι ιδιαίτερα αισθητή και στις δύο χώρες. Ο κίνδυνος που παρουσιάζει η απόσυρση των ΗΠΑ από την Αντιβαλλιστική Συνθήκη και η απόφασή τους να αναπτύξουν Εθνικό Σύστημα Πυραυλικής Άμυνας αποτελεί μια από τις πρωτεύουσες κοινές

ανησυχίες των ηγετών των δύο χωρών, καθώς αντιλαμβάνονται τη βαρύτητα των συνεπειών που απορρέουν από μια τέτοια ενέργεια.

- Αμφότερες, προκειμένου να επιτύχουν υγιή οικονομική ανάπτυξη έχουν ανάγκη από ένα ειρηνικό και ασφαλές περιβάλλον. Η επέκταση του ΝΑΤΟ σε πρώην σοβιετικές δημοκρατίες στερεί από τη Ρωσία τη σφαίρα επιρροής της, θέτοντας μια σοβαρή απειλή για το μέλλον της. Η συνεργασία με την Κίνα ευνοεί τη γεωπολιτική της θέση στο διεθνές προσκήνιο. Η Ρωσία προσπαθεί να δρέψει τους οικονομικούς καρπούς της συνεργασίας της με μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες παγκόσμιες οικονομίες, ενισχύοντας τη δική της οικονομική θέση.

- Η Κίνα, εξαιτίας του τεράστιου πληθυσμού της και της ανόδου της βιομηχανίας της, έχει διαρκώς αυξανόμενες ενεργειακές ανάγκες που μόνο η Ρωσία με τα τεράστια ενεργειακά αποθέματα, μπορεί να ικανοποιήσει. Η συνεργασία των δύο χωρών εξασφαλίζει σταθερότητα στον εσωτερικό ασιατικό διάδρομο, ευνοώντας την ανάπτυξη της Ευρασίας. Η προσέγγιση Ρωσίας - Κίνας στέλνει ένα σαφέστατο μήνυμα προς τις ΗΠΑ να παραμείνουν εκτός της σφαίρας επιρροής τους, εξασφαλίζοντάς τους παράλληλα μια δυναμική παρουσία στο διεθνές προσκήνιο.

- Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός θέτει σοβαρούς κινδύνους και για τις δύο χώρες. Για τη μεν Ρωσία, η αποσταθεροποίηση του «μαλακού υπογαστρίου» της μπορεί να εξελιχθεί σε μια σύρραξη, την οποία δεν δύναται να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά, με πιθανότατες προεκτάσεις που μπορούν να αποδειχθούν καταστροφικές για τη χώρα (μεταφορά της κρίσης στο εσωτερικό της, απομάκρυνση της Κ. Ασίας από τη σφαίρα επιρροής της), για τη δε Κίνα οι αποσχιστικές τάσεις των Ουιγούρων της επαρχίας Ξινγιάνγκ, μιας περιοχής που είναι η πλουσιότερη σε κοιτάσματα φυσικού αερίου και πετρελαίου στην Κίνα, είναι δυνατόν να αποτελέσει καίριο πλήγμα στο κινεζικό γόητρο, αλλά και στην κινεζική οικονομία.

- Η παρουσία αμερικανικών βάσεων στην Κεντρική Ασία και μάλιστα σε πρώην σοβιετικές δημοκρατίες, προκαλεί την ανησυχία τόσο της Ρωσίας όσο και της Κίνας.

Στις ημέρες μας, η προσέγγιση της Ρωσίας με την Κίνα είναι στενότερη από ποτέ. Εν τούτοις, η στενή συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών μπορεί να βρεθεί αντιμέτωπη με κάποια πιθανά εμπόδια, τα οποία θα μπορούσαν να απαριθμηθούν ως εξής:

- Η Ρωσία ανησυχεί ιδιαίτερα για τα ανατολικά της σύνορα. Η εισροή Κινέζων μεταναστών σε εδάφη της Νοτιοανατολικής Ρωσίας μετά το 1992, εκμεταλλευόμενοι την εγκατάλειψη της περιοχής από τους Ρώσους, μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, ανέβασε τον κινεζικό πληθυσμό στην τέταρτη πολυπληθέστερη εθνοτική ομάδα επί ρωσικού εδάφους. Οι εκτιμήσεις αναφέρουν ότι μέχρι τα μέσα του αιώνα μας, ο κινεζικός πληθυσμός θα είναι η δεύτερη πολυπληθέστερη εθνοτική ομάδα στη Ρωσία.

- Η κινεζική οικονομία είναι ταχέως αναπτυσσόμενη, σε αντίθεση με τη ρωσική, η οποία γνωρίζει εδώ και χρόνια τον μαρασμό. Η ανάδειξη της Κίνας ως πρώτη δύναμη στην περιοχή της Ασίας είναι πιθανόν μακροπρόθεσμα να ενοχλήσει τη Ρωσία, η οποία έχοντας το υπόβαθρο και το παρελθόν της υπερδύναμης, πιθανότατα να δυσκολευτεί να παραδώσει τα σκήπτρα της και να ενστερνιστεί το ρόλο του δευτεραγωνιστή στο χώρο της Ευρασίας.

- Η ανάπτυξη της Κίνας ελλοχεύει τον κίνδυνο της ανάπτυξης ενός σημαντικότατου ανταγωνιστή της Ρωσίας, τόσο σε θέματα στρατιωτικής τεχνολογίας, όσο και σε θέματα εδαφικών διεκδικήσεων. Η πρόσφατη διευθέτηση των εδαφικών διαφορών μεταξύ των δύο χωρών δεν έχει δοκιμαστεί στο χρόνο και επομένως δεν δύναται να αποτελέσει μόνιμη ρήτρα. Η υποθετική επαναφορά του εν λόγω ανταγωνισμού συνιστά ιδιαίτερο κίνδυνο για τη Ρωσία. Όσον αφορά την ανάπτυξη της στρατιωτικής τεχνολογίας της Κίνας, μερικοί Ρώσοι αναλυτές φοβούνται ότι σε περίπτωση μιας «συμβατικής στρατιωτικής σύγκρουσης με την Κίνα, η Ρωσία πολύ πιθανό να χάσει». Η συνεργασία Ρωσίας - Κίνας σε στρατιωτικό επίπεδο έχει σαφέστατα βοηθήσει την Κίνα να αναπτύξει την στρατιωτική τεχνογνωσία της, αλλά και να εισέλθει δυναμικά στην

παγκόσμια αγορά όπλων. Η Κίνα βρίσκεται μεταξύ των χωρών με τις μεγαλύτερες πωλήσεις όπλων παγκοσμίως.[31] **(Πίνακας:1ος)**.

- Η πολιτική ηγεσίας της Ρωσίας, σε μια προσπάθεια «νέας προσέγγισης» στη συνεργασία των δύο χωρών, έδωσε στην Κίνα τη δυνατότητα να γνωρίσει και να κατάσχει όλα τα μυστικά της ρωσικής στρατιωτικής τεχνολογίας. Το άνοιγμα του Ισραήλ απέναντι στην Κίνα σε σχέση με την πώληση σε αυτήν ισραηλινής στρατιωτικής τεχνολογίας, είναι φανερό ότι, πιέζει τη Ρωσία προς την κατεύθυνση της παραχώρησης στην Κίνα όλο και μεγαλύτερης τεχνογνωσίας, αλλά και της πώλησης τελευταίας τεχνολογίας οπλικών συστημάτων αντί χαμηλότερου αντιτίμου.

Εν κατακλείδι, συνοψίζοντας αντιλαμβανόμαστε ότι, η γεωπολιτική προσέγγιση των δύο κολοσσών δεν αφήνει αδιάφορη τη διεθνή κοινότητα. Η πιθανή ανάδειξη μιας νέας υπερδύναμης, της Κίνας, θα δώσει ιδιαίτερη γεωπολιτική βαρύτητα στο χώρο της Ασίας. Ο συνασπισμός της με τη Ρωσία θα ενδυναμώσει και θα τονίσει τη σημασία ολόκληρης της Ευρασίας. Η εξέλιξη ενός τέτοιου συνασπισμού είναι φανερό ότι θα κριθεί από τη δυνατότητα των ΗΠΑ, της μοναδικής σύγχρονης υπερδύναμης, να τον αντιμετωπίσει. Η εγκαθίδρυση μιας νέας ισορροπίας δυνάμεων και μιας νέας μορφής πολυπολικής πραγματικότητας θα σημάνει το τέλος της αμερικανικής ηγεμονίας και θα αναδείξει νέους παίκτες στην παγκόσμια σκακιέρα.

ΚΙΝΑ - ΡΩΣΙΑ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΠΡΩΤΟΚΑΘΕΔΡΙΑ

Σύμφωνα με την αντίληψη του Θουκυδίδη, τα κράτη βρίσκονται σε συνεχή ανταγωνισμό, επιζητώντας ισχύ και ασφάλεια ενώ η δε ανθρώπινη συμπεριφορά υποκινείται έντονα από το ιδιοτελές συμφέρον και την επιθυμία για κυριαρχία πάνω στους άλλους.[32]

Άμεση συνέπεια των παραπάνω είναι η δημιουργία ενός κλίματος ανασφάλειας σε παγκόσμιο επίπεδο και η ανάδειξη νέων δυνάμεων οι οποίες θα διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην παγκόσμια πολιτική σκηνή στο εγγύς

[31] Stockholm International Page Research Institute, "*Arms Exports - Sipri*", http://www. Arms trade. sipri.org/arms trade/page/values. php, (πρόσβαση: 15 Σεπτεμβρίου 2015).

[32] Παρίσης Ιωάννης, *«Παράγοντες Ισχύος στο Διεθνές Σύστημα»*, 2011.

και στο απώτερο μέλλον. Παράλληλα η περιοχή γεωστρατηγικού ενδιαφέροντος μετατοπίζεται πλέον από την Ευρώπη προς Ανατολάς με επίκεντρο την Ασία και με κέντρο βαρύτητας την Κίνα.

Σήμερα, τόσο η Κίνα όσο και η Ρωσία, βρίσκονται στο κέντρο των διεθνών στρατηγικών και πολιτικών προσανατολισμών, ιδιαιτέρως των Ηνωμένων πολιτειών και το μείζον θέμα, αντικείμενο πολλών συζητήσεων και συγκρουόμενων μελετών, είναι να μάθουμε αν θα μπορέσει η Κίνα να γίνει μια νέα «Υπερδύναμη» και η Ρωσία να αποκτήσει την παλιά χαμένη «αίγλη της» με αποτέλεσμα να γίνουν οι ονομαζόμενες **«Υπερδυνάμεις»** που θα προκαλούν φόβο κατά την διάρκεια της τρίτης χιλιετίας. Η προσπάθεια για να δοθεί μια απάντηση στην ερώτηση αυτή, επιβάλλει προηγουμένως να σταθμίσουμε την διαρκώς μεταβαλλόμενη πολιτική και οικονομική κατάσταση στις δύο χώρες, πριν μελετήσουμε τις σχέσεις τους με τον κόσμο. Στην βάση αυτών των αναλύσεων θα μελετήσουμε τα δυνατά και αδύνατα σημεία τους ώστε να μπορέσουμε να προσδιορίσουμε τους Γεωπολιτικούς προσανατολισμούς τους σε σχέση με τις ΗΠΑ, στην αυγή του 21ου αιώνα.[33]

Αρχίζοντας από τη σύγχρονη Κίνα, βλέπουμε ότι στη χώρα αυτή, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ο αξιοθαύμαστος τρόπος με τον οποίο έχει πετύχει διπλωματική και οικονομική διείσδυση σε πολλές χώρες ή ακόμα και ολόκληρες ηπείρους, όπως η Αφρική. Η Κίνα σε όποια περιοχή και εάν δραστηριοποιείται αποδέχεται την πολιτική και κοινωνική κατάσταση ως έχει, είτε διεξάγονται γενοκτονίες, είτε κυβερνούν δικτάτορες, είτε τα καθεστώτα είναι φιλοδυτικά, ακόμα και αν συνδέονται με την φερόμενη ως «παγκόσμια τρομοκρατία».

Με ιδιαίτερα ευφυή τρόπο η Κίνα υπενθυμίζει ότι δεν είναι αποικιοκρατική χώρα και ποτέ δεν υπήρξε αλλά ότι αντίθετα έπεσε θύμα της δυτικής αποικιοκρατίας. Το Πεκίνο απλά εξυπηρετεί τα οικονομικά του συμφέροντα και τα συμφέροντα των «πελατών» του, με μια προσέγγιση «αμοιβαίου σεβασμού των ιδιαιτεροτήτων», κάτι που φυσικά αρνείται να κάνει η Δύση που εμμένει πολλές φορές, έστω και υποκριτικά, στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της ανωτέρω πολιτικής είναι η εισαγωγή στην Κίνα καυσίμων από το Σουδάν και το Ιράν, η οικονομική υποστήριξη της Κούβας, της

[33] Bessiere Stephanie, «*Η Κίνα στην Αυγή του 21ου αιώνα: η επιστροφή μιας δύναμης»,* εκδόσεις Κέρδος, Αθήνα: 2005, σελ.12 - 13.

Βόρειας Κορέας και της Μιανμάρ, ή η πολιτική στήριξη στη Συρία του Άσαντ. Αυτό συμβαίνει τη στιγμή που οι ΗΠΑ συνδέουν τις συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου και την οικονομική βοήθεια προς τρίτες χώρες με τις κοινές αξίες της δημοκρατίας, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η Κίνα εκτός της οικονομικής βοήθειας που παρέχει σε άλλα κράτη, παραμένει και η ίδια μεγάλος πόλος έλξης για ξένους επενδυτές, αφού διατηρεί χαμηλά ημερομίσθια και ελέγχει παράγοντες όπως το εργατικό κίνημα ή τον συνδικαλισμό.

Είναι γεγονός ότι, οι σχέσεις μεταξύ της Κίνας και των ΗΠΑ υπήρξαν τεταμένες από καταβολής της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας. Κύρια αιτία ήταν η αναγνώριση από τις ΗΠΑ του αντίπαλου καθεστώτος της Δημοκρατίας της Κίνας, το οποίο εδρεύει στην Ταϊβάν. Οι ΗΠΑ, παρά τις προσπάθειες προσέγγισης που κατεβλήθησαν από τον Νίξον το 1972, εξακολουθούν να υποστηρίζουν την Ταϊβάν και την κυβέρνηση της Δημοκρατίας της Κίνας. Μέσω της θέσπισης νόμου σχετικά με τη δέσμευση των ΗΠΑ έναντι της Ταϊβάν, η Ουάσινγκτον δεσμεύεται να μην την προμηθεύει με όπλα. Η σημαντικότερη ένταση στις σχέσεις της Ταϊβάν με την Κίνα επήλθε το 1996 στο Στενό της Ταϊβάν. Η κρίση έφτασε στο αποκορύφωμά της όταν οι ΗΠΑ έστειλαν στην περιοχή ναυτικές μονάδες και αποσοβήθηκε όταν αυτές τελικά αποσύρθηκαν.

Η αύξηση του οικονομικού μεγέθους της Κίνας η οποία, σήμερα αποτελεί την δεύτερη οικονομία στο κόσμο με το δεύτερο μεγαλύτερο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν στο κόσμο πίσω από Η.Π.Α **(Πίνακας 2ος)**, της παρέχει τη δυνατότητα να συμμετέχει στη **διαμόρφωση του παγκόσμιου οικονομικού περιβάλλοντος**, ενώ παράλληλα της επιτρέπει να εκσυγχρονιστεί στρατιωτικά, αυξάνοντας έτσι και το **πολιτικό της ρόλο** σε θέματα **περιφερειακής ειρήνης και ασφάλειας**. Εξάλλου, έχοντας τη δυνατότητα ως η μοναδική χώρα να ασκήσει θετική πολιτική πίεση προς την **πυρηνικά εξοπλισμένη Βόρεια Κορέα**, επιβάλει τον διαρκώς διευρυμένο **πολιτικό της ρόλο στην περιοχή της Ασίας** του Ειρηνικού αλλά και παγκοσμίως.

Είναι πρόδηλο ότι, τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και οι ΗΠΑ έχουν επενδύσει πολλά στην οικονομική και πολιτική σταθερότητα της Ασίας, όπου ζει σχεδόν ο μισός πληθυσμός της γης, και όπου ο γεωστρατηγικός ρόλος πλέον της Κίνας είναι πια καθοριστικός. Από τα στενά της Μαλάκκα **(Χάρτης: 4ος)**, περνά σχεδόν το εν

δεύτερο του παγκόσμιου εμπορίου και μια ανάφλεξη στην περιοχή της Ασίας (όπου εντοπίζονται μερικές από τις πιο επικίνδυνες βραδυφλεγείς εστίες όπως η Ταιβάν, η Β. Κορέα, το Ιράν) μπορεί σύμφωνα με πολλές εκτιμήσεις να προκαλέσει την κατάρρευση του παγκοσμίου οικονομικού συστήματος. Η Κίνα με σκοπό να ασκεί επιρροή στην περιοχή αυτή, προσπαθεί να διευρύνει τις εμπορικές της συναλλαγές. Επιπροσθέτως, προσπαθεί για την ειρήνη και την ασφάλεια στη περιοχή, προσφέροντας βοήθεια στην ανάπτυξη της περιοχής. Αυτό προσπαθεί να το πραγματοποιήσει διαμέσου της συμμετοχής της ως μέλος ή ως παρατηρητής σε σημαντικούς διεθνείς οργανισμούς αλλά και κατέχοντας μόνιμη έδρα στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών.

Μια διεισδυτικότερη προσέγγιση στα οικονομικά δεδομένα της Κίνας, καταδεικνύει ότι, είναι η δεύτερη εμπορικότερη χώρα στον κόσμο και υπολείπεται μόνο των Η.Π.Α. Παρόλα αυτά είναι η χώρα με τις περισσότερες εξαγωγές και έχει συνάψει συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου με αρκετούς εταίρους, ιδιαίτερα χώρες της Ανατολικής Ασίας. Χαρακτηριστικά, η Κίνα έχει υπογράψει τέτοιες συμφωνίες με τα παλαιότερα μέλη της Ένωσης των Εθνών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN - Association of South East Asian Nations), ήτοι με την Ταϊλάνδη, τη Μαλαισία, τη Σιγκαπούρη, την Ινδονησία, τις Φιλιππίνες και το Μπρουνέι. Επίσης βρίσκεται σε διαπραγματεύσεις για να φτάσει σε αντίστοιχες συμφωνίες, με την Αυστραλία, τη Νότια Κορέα, την Ελβετία, την Ισλανδία, το Περού, το Πακιστάν, τις χώρες του Περσικού Κόλπου και την Αφρικανική Ένωση.

Η Κίνα και ΗΠΑ, οι μεγαλύτερες οικονομίες αυτήν τη στιγμή στον κόσμο, γνωστές και ως «G2», είναι απόλυτα εξαρτημένες η μία από την άλλη. Οι σχέσεις των δύο αυτών χωρών έχουν περάσει, περνούν και θα περάσουν διακυμάνσεις, καθώς είναι διφορούμενες και ασταθείς. Όσον αφορά την εξέλιξη της Κίνας, όπως διαμορφώνεται αυτή σήμερα, πολλοί αναλυτές μιλάνε για μια χώρα, η οποία αναπτύσσεται έχοντας ως πρότυπο το μοντέλο των ΗΠΑ, γι' αυτό και προσπαθεί να αντιγράψει οτιδήποτε καθιστά τις ΗΠΑ ισχυρές και πρώτη δύναμη στον κόσμο. Προβλέπουν ακόμη ότι ακολουθώντας την τακτική αυτή, οι Κινέζοι θα καταφέρουν να υποσκελίσουν το αργότερο μέχρι το 2020, την Αμερική, όχι μόνο περιφερειακά στη Νότιο - Ανατολική Ασία, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Το σίγουρο είναι ότι, οι σινοαμερικανικές σχέσεις συγκριτικά με το παρελθόν έχουν βελτιωθεί, αφού η μία χώρα καρπώνεται οφέλη από την άλλη. Υπάρχει δηλαδή μεταξύ των χωρών μια σχέση αλληλεξάρτησης. Η Κίνα είναι για τις ΗΠΑ, ο τρίτος πιο σημαντικός εταίρος. Οι εξαγωγές αμερικανικών προϊόντων και υπηρεσιών στην Κίνα ξεπερνούν τα 100 δις δολάρια, ενώ οι σινοαμερικανικές εμπορικές σχέσεις συντηρούν στις ΗΠΑ περισσότερες από 500.000 θέσεις εργασίας. Την ίδια στιγμή, η Κίνα διαθέτει αμερικανικά ομόλογα αξίας περίπου 900 δις δολαρίων. Βασικό σχέδιο πάνω στο οποίο στηρίζονται οι σχέσεις των δύο χωρών είναι ο Στρατηγικός και Οικονομικός Διάλογος Κίνας - ΗΠΑ (Sino - US Strategic Economic Dialogue) που υπογράφηκε το 2006, ο οποίος αποτελεί πλαίσιο κατάρτισης συμφωνιών για 150 θέματα μακροοικονομικής πολιτικής, προστασίας περιβάλλοντος και ενεργειακής αποδοτικότητας. Ωστόσο, παρά την προσπάθεια προώθησης των μεταξύ τους σχέσεων, πολλά είναι αυτά στα οποία διαφωνούν.

Στη νομισματική πολιτική, ο Πρόεδρος των ΗΠΑ, Μπάρακ Ομπάμα, ζήτησε από την Κίνα η ισοτιμία του νομίσματός της να καθορίζεται από τις αγορές, ώστε καμία χώρα να μην έχει αθέμιτα οικονομικά πλεονεκτήματα. Επίσης, η ισοτιμία γουάν - δολαρίου εξασφαλίζει τεράστια οικονομική εξάρτηση των ΗΠΑ από την Κίνα και είναι και ο βασικός λόγος του ελλειμματικού εμπορικού ισοζυγίου μεταξύ των δύο χωρών σε βάρος της πρώτης. Η πλειοψηφία των αναλυτών μιλούν για αλληλεξάρτηση των δύο χωρών. Ωστόσο, υπάρχουν και αυτοί που ισχυρίζονται ότι η Κίνα δεν εξαρτάται από τις ΗΠΑ, καθώς εκμεταλλευόμενη απλώς τη δική της ογκώδη αγορά μπορεί να ανεξαρτητοποιηθεί οικονομικά από αυτές στον τομέα τουλάχιστον των εξαγωγών.

Εν κατακλείδι, η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας ανήκει πλέον στην ελίτ των αναγνωρισμένων «μεγάλων δυνάμεων». Προσπαθεί με διάφορους τρόπους να υποβοηθήσει ή να ισοσταθμήσει την πολιτική επιρροή των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Έχοντας πρόθεση τα ανωτέρω, χρησιμοποιεί το νέο ειδικό της βάρος στη πολιτική σκηνή δημιουργώντας νέους τρόπους επικοινωνίας και συνεργασίας με τις χώρες της περιφέρειας της, δείχνοντας τη πρόθεση της να επεμβαίνει εκεί όπου οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής διστάζουν να το κάνουν δημιουργώντας νέες ισορροπίες.

Όμως κάπου εδώ τελειώνουν τα “πυρομαχικά” στο οπλοστάσιο της Κίνας και αρχίζουν τα προβλήματα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι περισσότεροι από 300 εκατομμύρια Κινέζοι που ζούσαν σε άθλιες συνθήκες, δε ζουν πια κάτω από το όριο της φτώχειας και οι περισσότεροι διαθέτουν σπίτι, αυτοκίνητο και φυσικά δωρεάν παιδεία. Είναι προφανές ότι, η αύξηση του βιοτικού επιπέδου του μέσου Κινέζου δημιουργεί προβλήματα στις εισαγωγές στο χώρο της ενέργειας. Τη στιγμή που οι ανάγκες των αναπτυγμένων κρατών σε πετρέλαιο αυξάνονται λιγότερο από 1% ετησίως, οι κινεζικές ανάγκες αυξάνονται με ρυθμό που αγγίζει το 5%, κάτι που συνεπάγεται πολύ μεγάλα έξοδα. Συνεπώς η συνεχής και αλματώδης οικονομική ανάπτυξη κάποια στιγμή θα ελαττωθεί, ίσως και να σταματήσει. Τα προβλήματα του καθεστώτος με τις κοινωνικές αδικίες, οι ελπίδες που έχουν δημιουργηθεί στην καινούρια «μεσαία τάξη», η κοινωνία της πληροφορίας, η διαφθορά, το κομματικά ελεγχόμενο τραπεζικό σύστημα, η διατήρηση του νομίσματος σε υπερβολικά χαμηλή τιμή στην αγορά συναλλάγματος και οι κρατικοδίαιτες επιχειρήσεις αποτελούν λόγους αστάθειας, που μπορούν να οδηγήσουν σε ανεξέλεγκτες καταστάσεις και ανατροπές. Ο φτωχός Κινέζος δεν μπορεί να ανεχθεί τον δισεκατομμυριούχο συμπολίτη του σε μια θεωρητικά κομμουνιστική χώρα, αλλά και ο αστός ή ο πρώην φτωχός που πλέον εξασφάλισε την επιβίωσή του θέλει αληθινή συμμετοχή στα κοινά.[34]

Μία ακόμα σημαντική αδυναμία της Κίνας, αφορά στην προβολή στρατιωτικής ισχύος. Παραδοσιακά οι στρατιωτικές δυνατότητες αποτελούν τον πυρήνα της σκληρής ισχύος ενός κράτους. Χωρίς να αναλύσουμε το αξιόμαχο των κινεζικών ενόπλων δυνάμεων, θα τονίσουμε ότι παρά την αύξηση του προϋπολογισμού της άμυνας σε 60 δις δολάρια, που κάποιοι εκτιμούν ότι είναι πλασματικός με αληθινό αριθμό που να αγγίζει τα 200 δις παραμένει ασύγκριτα μικρός σε σχέση με τις Η.Π.Α., που επίσημα έχουν προϋπολογισμό 530 δις δολαρίων και ίσως να φθάνουν με έμμεσο τρόπο τα 600 δις δολάρια. Επίσης, οι ΗΠΑ, έχουν κατακτήσει υψηλότατα επίπεδα τεχνολογίας που δεν αμφισβητούνται, ενώ «πουλάνε» περισσότερο στρατιωτικό υλικό από όλες τις υπόλοιπες χώρες αθροιστικά. Η Κίνα έρχεται πέμπτη στην παγκόσμια κατάταξη, έχοντας έσοδα της τάξεως του 10% σε σχέση με τα αντίστοιχα αμερικανικά έσοδα. Φιλοδυτικές αγορές όπλων όπως το Πακιστάν

[34] Morrison Wayne M., “*China’s Currency Policy: An Analysis of the Economic Issues”*, 22 July 2011, http://www.fas.org/spg/crs/RS21625, (πρόσβαση: 15 Σεπτεμβρίου 2015).

και το Μπανγκλαντές έχουν στρέψει το ενδιαφέρον τους και στην κινέζικη αγορά για ναυπήγηση πλοίων, ενώ κινεζικά αεροσκάφη και ελικόπτερα αγοράζουν χώρες όπως η Ζιμπάμπουε και οι Φιλιππίνες, αλλά η διαφορά σε αυτόν τον τομέα παραμένει χαοτική. Η μοναδική σημαντική επιτυχία που έχει θορυβήσει τη Δύση, είναι το άνοιγμα της Νατοϊκής Τουρκίας στην Κινεζική αγορά με την περίφημη συμφωνία για αγορά πυραύλων.[35]

Επιπροσθέτως, η Κίνα γνωρίζει ότι διπλωματικά δεν μπορεί να αντικαταστήσει την πανταχού υπερδύναμη Αμερική, γι' αυτό επιδιώκει συμμαχίες. Εμπλέκεται σημαντικά σε ειρηνευτικές αποστολές του Ο.Η.Ε. Το 2009 η Κίνα είχε περίπου 2.000 άνδρες ως προσωπικό των Ηνωμένων Εθνών, τη στιγμή που η Αμερική διέθετε μόλις 300 άνδρες. Φυσικά η Αμερική παραμένει η χώρα που συμβάλει οικονομικά περισσότερο από όλες τις άλλες στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών με περίπου 1,2 δις δολάρια σε σύγκριση με τα λιγότερο από 200 εκατομμύρια της Κίνας. Η τελευταία συμμετέχει ενεργά στη Σύνοδο Κορυφής Ανατολικής Ασίας (EAS - East Asian Summit), το Φόρουμ για την Κινέζο-αφρικανική Συνεργασία (FOCAC - Forum on China - Africa Cooperation), το αντίστοιχο Φόρουμ για την Κινέζο - αραβική συνεργασία (China - Arab Cooperation Forum), τον Οργανισμό για τη Συνεργασία της Σαγκάης (SCO - Shanghai Cooperation Organization) και φυσικά στον πασίγνωστο διεθνή πολιτικό συνασπισμό BRICS.

Εν αντιθέσει, από την άλλη πλευρά η Ρωσία, που έχει όπως και η Κίνα πυρηνικά και θέση στο Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. δεν έχει καμία σχέση με το συγκαταβατικό της παρελθόν, και με τα ανυπέρβλητα προβλήματα της δεκαετίας του 1990. Η πολιτική των ΗΠΑ σε Ιράκ - Αφγανιστάν η οποία, εκτόξευσε τις τιμές των υδρογονανθράκων ξανάφεραν τη Ρωσία σε θέση ισχύος. Η Ρωσία σήμερα διαθέτει το τεράστιο πλεονέκτημα του «ενεργειακού όπλου», που όπως θα δούμε είναι ταυτόχρονα και το μεγαλύτερο μειονέκτημα της. Οι Ρώσοι που ζουν σε περιοχές της πρώην Σοβιετικής ένωσης δίνουν επίσης τη δυνατότητα δημιουργίας σφαίρας επιρροής που η Ρωσία εκμεταλλεύεται στο έπακρο. Πέραν των διπλωματικών επιτυχιών, η Ρωσία έχει ανακάμψει στρατιωτικά, έχει χαμηλότατο εξωτερικό χρέος (μόλις 15% του ΑΕΠ) και περιθώριο νομισματικής πολιτικής, ήτοι

[35] Zachary Keck, *"Why Turkey's Buying Chinese Missile Systems"*, The Diplomat, 30 Σεπτεμβρίου 2013, http:/www.nationalinterest.org/profile/Zachary-kec,, (πρόσβαση: 15 Σεπτεμβρίου 2015).

αν απαιτηθεί μπορεί να υποτιμήσει το ρούβλι για να καταστήσει τα προϊόντα της πιο ανταγωνιστικά. Μπορεί η Ρωσία να είναι ανυποχώρητη στις επιλογές της, αλλά δεν επιδιώκει και σύγκρουση με την Αμερική, γιατί αντιλαμβάνεται ότι απέχει ακόμα πολύ από το να προκαλέσει την Υπερδύναμη για την παγκόσμια πρωτοκαθεδρία.

Η Ρωσία πέτυχε σημαντικές διπλωματικές νίκες.[36] Στον Καύκασο, εκμεταλλευόμενη την επιθετικότητα που επέδειξε ο πρόεδρος της Γεωργίας, Σαακασβίλι, η Ρωσία βρήκε την ευκαιρία να προβεί ταχύτατα στην αναγνώρισή της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσσετίας ως ανεξαρτήτων κρατών. Η ιδιότυπη αναγνώριση ανεξαρτησίας από πλευράς Ρωσίας, ισοδυναμεί για τη Νότια Οσσετία με «de facto» ένωση, ενώ οι Αμπχάζιοι δε νιώθουν Ρώσοι, αλλά προτιμούν το ρωσικό πατρονάρισμα από τη γεωργιανή επικυριαρχία.

Η «Ρωσική Αρκούδα», το τελευταίο καιρό, εκμεταλλευόμενη το «ενεργειακό όπλο» και τις «μειονότητές» της, πέτυχε αναστροφή του κλίματος και στην Ουκρανία. Η Ουκρανία είναι μια πολύ μεγάλη σε έκταση χώρα, με πληθυσμό μοιρασμένο στα δυο μεταξύ απόλυτα ρωσόφιλου και φανατικού εναντίον της Μόσχας. Στο ποσοστό των ρωσόφιλων προσμετράτε και ένα 17% Ρώσων, που σε περιοχές όπως η Κριμαία, αποτελούν την πλειοψηφία του πληθυσμού. Η φιλορωσική κυβέρνηση αντιλαμβάνεται ότι η Ουκρανία έχει ενεργειακή εξάρτηση από το μεγάλο της γείτονα, αφού ένα εκπληκτικό ποσοστό 66% του εισαγομένου φυσικού αερίου και 76% του εισαγομένου πετρελαίου προέρχονται από τη Μόσχα. Επίσης, από το ουκρανικό έδαφος διέρχεται το 84% των συνολικών ρωσικών εξαγωγών φυσικού αερίου και το 14% των εξαγωγών του πετρελαίου.

Συναφώς, στην Κεντρική Ασία, η Ρωσία δημιούργησε μια σημαντική σφαίρα επιρροής, «βγάζοντας έξω από το παιχνίδι» τις Η.Π.Α. Όταν οι χώρες της Κεντρικής Ασίας (Ουζμπεκιστάν, Καζακστάν, Κιργιστάν, Τουρκμενιστάν και Τατζικιστάν) ανεξαρτητοποιήθηκαν, η Αμερική τις προσέγγισε και με πακτωλό δολαρίων, προσπάθησε να τις προσεταιριστεί, δημιουργώντας στρατιωτικές βάσεις σε καίριες θέσεις, για έλεγχο τόσο της Ρωσίας, όσο και της Κίνας. Στα μέσα της δεκαετίας του 2000, η Ρωσία, που εν τω μεταξύ ισχυροποιήθηκε οικονομικά, στρατιωτικά και πολιτικά, «έπεισε» κατ' αρχάς τον πρόεδρο του Ουζμπεκιστάν να κλείσει το 2005

[36] Kyriakidis Kleanthis, «*Is Russia Winning the Cold Peace*», Harvard Kennedy School Review, Vol 11, 2010 - 2011.

την μεγάλη αμερικανική βάση «K-2» (Καρσί - Καναμπχάντ) διώχνοντας τους Αμερικανούς. Το 2009, ήρθε η σειρά του Κιργιστάν να ανακοινώσει υπό την πίεση της Μόσχας το κλείσιμο της αμερικανικής αεροπορικής βάσης του Μανάς, η οποία τελικά διατηρήθηκε με τη συγκατάθεση της Ρωσίας και αφού τριπλασιάστηκε εν μία νυκτί το οφειλόμενο ενοίκιο.

Σε αυτά τα δεδομένα θα πρέπει να προσθέσουμε την ρωσική αεροπορική βάση στο Κιργιστάν, την τεράστια ρωσική βάση στο Τατζικιστάν και την υπογραφή συνθήκης σύμφωνα με την οποία καμία από αυτές τις χώρες δεν μπορεί να υπογράψει στρατιωτική συμφωνία με τρίτο μέρος, χωρίς να εγκριθεί από όλες, η οποία ουσιαστικά δίνει στη Ρωσία βέτο για οποιαδήποτε μελλοντική εγκατάσταση στρατιωτικής βάσης στην ευρύτερη περιοχή.[37] Τέλος, ο «Οργανισμός της Συνθήκης Συλλογικής Ασφαλείας» (CSTO - Collective Security Treaty Organization), αποτελούμενος από τις χώρες της Κεντρικής Ασίας, τη Ρωσία και τις δορυφόρους χώρες της Ρωσίας (Λευκορωσία και Αρμενία), ανακοίνωσε το 2009 τη δημιουργία μιας δύναμης ταχείας αντίδρασης αντίστοιχης των ατοϊκών.[38]

Όμως όπως η Κίνα έτσι και η Ρωσία έχει και αυτή με την σειρά της τους αδύναμους της κρίκους. Ο πρώτος είναι κοινωνικός. Έχει γερασμένο πληθυσμό, με τεράστια προβλήματα αλκοολισμού, ανεργίας, το μικρότερο προσδόκιμο ζωής ανεπτυγμένης χώρας και τεράστιο έλλειμμα δημοκρατίας. Το μείγμα αυτό είναι ακόμα πιο εκρηκτικό από το κινεζικό και όπως διαφαίνεται η μετά προέδρου Πούτιν εποχή θα είναι λογικά εποχή αναταραχών στη χώρα.

Το δεύτερο και σημαντικότερο πρόβλημα για τη Ρωσία είναι όσο και αν μας παραξενεύει οικονομικό και αναπτυξιακό. Η οικονομική ισχύς της είναι ταυτόσημη με τους υδρογονάνθρακες και η μονομέρεια στην ανάπτυξή της την οδηγεί μαθηματικά σε φθίνουσα πορεία. Αν αλλάξει κάτι στον τομέα αυτό, η Μόσχα μπορεί να βυθιστεί στην απόλυτη καταστροφή, αφού οι υδρογονάνθρακες ευθύνονται για το 65% των εσόδων (από εξαγωγές) του κρατικού προϋπολογισμού. Ακόμα και αν η

[37] Nichol Jim, «*CRS Report for Congress, Central Asia: Regional developments and Implications for US Interests*», 13 Νοεμβρίου 2008, http://www.fas.org/sgp/crs/RL30294/pdf, (πρόσβαση: 15 Αυγούστου 2015).

[38] ΣΕΘΑ, "*Άμυνα*", Δεκέμβριος 2013, http://www.setha.mil.gr, (πρόσβαση: 15 Αυγούστου 2015).

ζήτηση για πετρέλαιο συνεχίσει να αυξάνεται η Ρωσία δε θα έχει πλέον τη δυνατότητα για εξόρυξη υδρογονανθράκων με χαμηλό κόστος.

Το πόσο αδύναμη είναι η Ρωσία το απέδειξε και η παγκόσμια οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία μας πλήττει βαρύτατα και η οποία θυμίζουμε ότι ξεκίνησε από τις Η.Π.Α. Η Ρωσία ανήκει στις χώρες που έφθασαν στο χείλος της καταστροφής, αφού έπεσε δραματικά η τιμή του πετρελαίου. Αν η τιμή του πετρελαίου βρίσκεται κάτω από τα 60$ το βαρέλι ο ρωσικός προϋπολογισμός καθίσταται ελλειμματικός και αν φθάσει τα 30$, η Ρωσία πέφτει σε βαθιά οικονομική ύφεση. Για το διάστημα από τον Ιούλιο του 2008 έως το Φεβρουάριο 2009 που είχαμε συνεχή πτώση της τιμής του πετρελαίου, εξήχθησαν κάποια σημαντικά στατιστικά συμπεράσματα. Η πτώση της τιμής του πετρελαίου από 138$ σε 43$ το βαρέλι μέσα στους επτά αυτούς μήνες ανάγκασε τη Ρωσία να «χάσει» 220 από τα συνολικά 600 δις δολάρια που διέθετε ως αποθεματικά. Στο ίδιο διάστημα το ρούβλι έχασε το 35% της αξίας του στην παγκόσμια αγορά, έναντι ενός ιδιαίτερα ανίσχυρου δολαρίου.

Από την άλλη πλευρά και παρότι η επίσημη πολιτική της Δύσης είναι η προσπάθεια απεξάρτησης από το ρωσικό ενεργειακό μονοπώλιο, η Ρωσία θα είναι στο εγγύς μέλλον ενεργειακός ρυθμιστής του διεθνούς περιβάλλοντος. Θυμίζουμε ότι το 90% του πετρελαίου των χωρών της Βαλτικής που έχουν ενταχθεί στις ευρωατλαντικές δομές και το 100% του φυσικού αερίου που χρησιμοποιείται σε αυτές τις χώρες προέρχεται από τη Ρωσία. Το 2008, το 42% των εισαγωγών φυσικού αερίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης προερχόταν από τη Ρωσία όπως και το 33% της εισαγωγής πετρελαίου. Η Ρωσία διαθέτει στο έδαφός της τεράστια ενεργειακά αποθέματα (περισσότερο από το 30% των παγκόσμιων αποθεμάτων σε φυσικό αέριο, ενώ έρχεται έβδομη χώρα στην παγκόσμια κατάταξη αποθεμάτων πετρελαίου).[39]

[39] EU *"Energy and Transport in Figures, Statistical Pocketbook 2009"*, http://ec.europa.eu/energy/publications/statistics/doc/2009_energy,transport_figures.pdf, (πρόσβαση: 15 Σεπτεμβρίου 2015).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4Ο «ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ»

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗ ΧΑΡΑΞΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Είναι προφανές ότι, εάν κάποιος θέλει να δώσει τον ορισμό της ενεργειακής ασφάλειας, αυτός ή αυτή θα πρέπει να απαντήσει στο ερώτημα: τι σημαίνει «ασφάλεια» γενικά καθώς και εάν αυτή είναι μια απάντηση που κατευθύνεται σε μια συγκεκριμένη απειλή ή είναι μια στρατηγική για να αποφευχθεί μια θανατηφόρο απειλή ή είναι ένα κίνητρο για να δικαιολογήσει ένα συγκεκριμένο πολιτικό στόχο;

Ο K. Waltz[40] παρουσίασε τον ορισμό της διεθνούς ασφάλειας υπό το πρίσμα της ρεαλιστικής αντίληψης. Μεταξύ των άλλων ανέφερε: «ότι τα κράτη ενεργούν - δρουν ανάλογα με τις διαρθρωτικές τους εξουσίες μέσα στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων». Ο ίδιος υποστηρίζει ότι τα κράτη αγωνίζονται για την επιβίωσή τους μέσα σε ένα διεθνές σύστημα που χαρακτηρίζεται από την απουσία οποιουδήποτε «παγκόσμιας» αρχής και επισήμανε ότι, η αύξηση της εξουσίας ενός κράτους, χαρακτηρίζει τις διακρατικές σχέσεις του, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων της πρόσβασης του σε «ενεργειακές πηγές».[41] Συνεχίζοντας ο ίδιος υποστήριξε ότι, υπάρχει μια συνέχεια των στρατηγικών των μεγάλων δυτικών κρατών στην ενεργειακή γεωπολιτική και καθόρισε ότι ενώ οι πολιτικοί παράγοντες αλλάζουν, η εθνική στρατηγική τους παραμένει η ίδια.[42]

Επιπρόσθετα άλλοι αναλυτές υποστηρίζουν ότι, η ασφάλεια μπορεί να είναι τόσο αμυντική όσον αφορά τις σχέσεις με την απειλή όσο και επιθετική όσον αφορά στην βελτιστοποίηση των κερδών των δρώντων στις σχέσεις με άλλους παράγοντες[43] εν αντιθέσει με τον K. Waltz ο οποίος αναφέρει ότι, η έννοια της ασφάλειας είναι κυρίως αμυντική: ασφάλεια απορρέει από την άναρχη δομή της κοινωνίας. Για τον ίδιο γεωστρατηγιστή, η ενεργειακή ασφάλεια είναι επιθετική:

---

[40] Waltz K., *«Theory of International Politics»*, εκδόσεις: Random House, New York, 1979.
[41] Ibid, σελ. 155 - 157,195.
[42] Ibid, σελ. 117.
[43] GRAFSTEIN, R., *«What Rational Political Actors Can Expect»*, Journal for Theoretical Politics, Vol. 14, n°. 2, 2002, σελ. 139 - 165.

καθώς είναι το μοναδικό τρωτό σημείο των Δυτικών κρατών τα οποία προτιμούν να χρησιμοποιούν την επιθετική στρατηγική.

Η έννοια της ασφάλειας επαναπροσδιορίστηκε από τον B. Buzan ο οποίος στη δεκαετία του 1990 ίδρυσε την σχολή της Κοπεγχάγης για θέματα ασφάλειας. Σύμφωνα με αυτή τη σχολή, "ασφάλεια" δεν θεωρείται ότι είναι άμεση συνέπεια της απειλής, αλλά μάλλον ορίζεται ως το αποτέλεσμα της πολιτικής ερμηνείας της απειλής, μια διαδικασία που ονομάζεται “διασφάλισή”. Οι ιδρυτές αυτής της Σχολής επισημαίνουν την ανάγκη να υπάρξει μια έννοια της ασφάλειας, που σημαίνει κάτι πολύ πιο συγκεκριμένο από ότι ακριβώς οποιαδήποτε απειλή ή πρόβλημα.[44] Ως εκ τούτου, η ασφάλεια ορίζεται ως μη γραμμική αντίδραση στην απειλή. Έχοντας κληρονομήσει την αντίληψη των ρεαλιστών ως προς τις διεθνείς σχέσεις, η σχολή της Κοπεγχάγης, θεωρεί την αναρχία ως το κύριο χαρακτηριστικό της διεθνούς δομής, γεγονός που εξηγεί και τη στάση μελών προς την ασφάλεια (ανησυχία για την ασφάλεια). Επιπλέον, σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, ο όρος ασφάλεια περιλαμβάνει πέντε ξεχωριστές τομείς: τον πολιτικό τομέα που σχετίζεται με την εσωτερική και εξωτερική σταθερότητα των κρατών, το στρατιωτικό τομέα ο οποίος καλύπτει αμυντικά και επιθετικά τις ικανότητές τους, το τομέα της κοινωνικής ασφάλισης που έχει σχέση με τη σταθερότητα της πολιτιστικής (εθνικής ή θρησκευτικής) ταυτότητας, την οικονομική ασφάλεια που σχετίζετε με την πρόσβαση στους πόρους και τις αγορές, καθώς και τη περιβαλλοντική ασφάλεια που είναι η προστασία της οικολογικής βιόσφαιρας.[45] Ωστόσο, η σχολή αυτή δεν διακρίνει την ενεργειακή ασφάλεια από άλλους τομείς της ασφάλειας, αν και φαίνεται ως πλήρως απαραίτητο να ξεχωρίσει τη μεταξύ σημασία των προαναφερθέντων τομέων. Πρώτον η πολιτική της ασφάλειας στις διεθνείς σχέσεις περιλαμβάνει σχέσεις ασφαλείας με άλλα κράτη, λόγω της διεθνούς αναρχίας: Τα κράτη αναζητούν την ενεργειακή αυτάρκεια. Δεύτερον, η διαθεσιμότητα της ενέργειας συμβάλλει επίσης έμμεσα στις στρατιωτικές δυνατότητες. Τρίτον, η οικονομική ασφάλεια ορίζεται από τη δυσκολία να προβλέψει τη συμπεριφορά των οικονομικών παραγόντων σε μια αποκεντρωμένη καπιταλιστική οικονομία.[46] Σε αυτή τη βάση, η

[44] BUZAN, B., WAEVER, O., DE WILDE, J. *«Security: a new framework for analysis»* London, 1998.

[45] BUZAN, B. (1991), «*People, States and Fear: an agenda for international security studies in the post-cold war era»,* Harvester Wheatsheaf, Second Edition, σελ.19.

[46] Ibid, σελ. 235 - 237.

“διασφάλισή” έχει σχέση με την πολιτική στάση απέναντι στην αβεβαιότητα των αγορών ενέργειας. Τέταρτον, η περιβαλλοντική ασφάλεια συνεπάγεται με το ασυμβίβαστο μεταξύ της υψηλής ταχύτητας της οικονομικής ανάπτυξης και της προστασίας των φυσικών πόρων.

Επιπροσθέτως, η σχολή εστιάζεται κυρίως στην πολιτική δομή της διεθνούς αναρχίας, ενώ παραμελεί τον αντίκτυπο των άλλων δομών (παραγωγή - χρηματοδότηση - τεχνολογία) για τη διασφάλισή, που αποτελεί μια κάποια αδυναμία της θεωρίας. Περιγράφει μια πολυεπίπεδη προσέγγιση στη διεθνή πολιτική, και διακρίνει τέσσερα κύρια επίπεδα: διεθνές (σύστημα), περιφερειακό (υποσύστημα), εθνικό (μονάδα) και εσωτερικών (υπο - μονάδα). Το διεθνές σύστημα είναι η ανησυχία για την ασφάλεια σε παγκόσμιο επίπεδο. Το εθνικό ή κρατικό επίπεδο είναι μια γέφυρα μεταξύ των παραδοσιακά ανεξαρτήτων τομέων της διεθνούς και εθνικής ασφάλειας, γι 'αυτό ονομάζεται επίπεδο μονάδας.[47]

Μέσα σε αυτό το επίπεδο μονάδας, η εσωτερική (υπο - κρατική) περιλαμβάνει τοπικές πολιτικές και λογικά περιλαμβάνει υπο - εθνικές αντιλήψεις για την ασφάλεια. Ωστόσο, το βασικό επίπεδο για τις μελέτες ασφάλειας είναι το υπο - σύστημα, που ορίζεται από μία ομάδα κρατών που συνδέονται γεωγραφικά, και των οποίων η βασική ασφάλεια - ανησυχίες συνδέονται μεταξύ τους επαρκώς στενά, ώστε οι εθνικές τους δεν μπορούν ρεαλιστικά να θεωρούνται ξεχωριστή μία από την άλλη.[48]

Με βάση τα παραπάνω μπορούμε να πούμε ότι, η έννοια της Ενεργειακής Ασφάλειας (Energy Security) είναι ένας σχετικά πρόσφατος όρος. Μπορεί να οριστεί ως η διαθεσιμότητα των πηγών ενέργειας σε «επαρκείς ποσότητες» και σε «λογικές τιμές» κατά την «κατάλληλη περίοδο». Η διακοπή του ενεργειακού πεδίου εφοδιασμού δύναται να εμφανιστεί σε οποιοδήποτε σημείο της «αλυσίδας εφοδιασμού ενέργειας» και μπορεί να δημιουργήσει ενεργειακή κρίση σε μια περιοχή, σε μια χώρα, σε μια ευρύτερη περιφέρεια ή σε ολόκληρο τον κόσμο. Η ενεργειακή ασφάλεια αποτελεί μεταξύ των άλλων έναν όρο για τη «σύνδεση» μεταξύ

[47] DE WILDE, J. (1995), *«Security Levelled Out: the Dominance of the Local and the Regional»* in DUNAY, P., KARDOS, G., WILLIAMS, A. εκδόσεις: *New Forms of Security: views from Central, Eastern and Western Europe*, Dartmouth, σελ. 88.

[48] BUZAN, B. (1991), «*People, States and Fear: an agenda for international security studies in the post-cold war era»*, Harvester Wheat sheaf, Second Edition, σελ. 190.

της εθνικής ασφάλειας και την διαθεσιμότητα των φυσικών πόρων για την κατανάλωση ενέργειας.

Στη διαχρονική θεώρηση των θεμάτων ενέργειας μια έννοια έχει πάντοτε απόλυτη προτεραιότητα: η ενεργειακή ασφάλεια (energy security) ή αλλιώς η ασφάλεια εφοδιασμού - security of supply. Όπως και αν ορίζεται και συμπληρώνεται ίσως υπό περιστασιακές συνθήκες, παραμένει το κυρίαρχο ζητούμενο κάθε ενεργειακής πολιτικής και είναι συνυφασμένη με την ανταγωνιστικότητα και την αειφορία. Ο ομαλός ενεργειακός ανεφοδιασμός κάθε οικονομίας σε λογικές τιμές εξασφαλίζει από πρόοδο και ευημερία μέχρι πολιτική ομαλότητα και ειρηνικές σχέσεις γεγονός που αντικατοπτρίζεται στη φράση «ένα ακριβότερο βαρέλι (αργού πετρελαίου) από μια ασφαλή πηγή τείνει να είναι μακροπρόθεσμα περισσότερο συμφέρον και οικονομικό από ένα αβέβαιο φθηνό βαρέλι».[49]

«Αντίκρισμα» της έννοιας αυτής στην πλευρά των παραγωγών ενέργειας είναι η ύπαρξη συνθηκών ομαλής διάθεσης των προϊόντων τους, η ασφάλεια ζήτησης (άρα και διάθεσης της παραγωγής) - security of demand. Ομαλή διάθεση προϊόντος σημαίνει, μεταξύ πολλών άλλων, και ύπαρξη εσόδων για τη στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης των λαών τους, ενώ οι ανωμαλίες ροής ενέργειας μπορεί να δημιουργήσουν στους παραγωγούς μέχρι και κινδύνους πολιτικής αστάθειας.

Οι ενεργειακές και ειδικότερα πετρελαϊκές κρίσεις των τελευταίων δεκαετιών, καθώς και η δημιουργία μηχανισμών προστασίας των καταναλωτριών χωρών ο Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας (Δ.Ο.Ε.)[50], ο Οργανισμός για τη Συνεργασία και Ανάπτυξη (Ο.Ο.Σ.Α)[51] καθώς και ο συνασπισμός των πετρελαιοπαραγωγών

---

[49] Μανιατόπουλος Κων/νος, *"Οι ενεργειακές σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ρωσίας"* http://www.proeuro.gr/articles.php?artid=2005&lang=1&catpid=1&fdid=18&fdpage=1,(πρόσβαση: 15 Ιουλίου 2015).

[50] Ο**Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας (IEA: International Energy Agency (IEA)** αποτελεί αυτόνομο οργανισμό με έδρα το Παρίσι. Ιδρύθηκε το 1949 και περιλαμβάνει 29 κράτη ως μέλη. Σκοπός της η εξασφάλιση αξιόπιστων, οικονομικών και καθαρών πηγών ενέργειας. Το έργο της επικεντρώνεται σε 4 τομείς: Ενεργειακή ασφάλεια, οικονομική ανάπτυξη, περιβαλλοντική συνείδηση και παγκόσμια ευαισθητοποίηση.

[51] Ο **Ο.Ο.Σ.Α** έχει έδρα το Παρίσι, αριθμεί 29 μέλη-κράτη με κύριο σκοπό την προαγωγή πολιτικών εργαλείων για αναβάθμιση του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής παγκοσμίως.

εξαγωγών χωρών (Ο.Π.Ε.Κ.)[52], αποτελούν κορυφαίες υπομνήσεις της σημασίας της έννοιας της ομαλής ροής της ενέργειας για τον ασφαλή ανεφοδιασμό των καταναλωτών και την εγγυημένη διάθεση του προϊόντος από τους παραγωγούς. Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε ότι οι στόχοι των καταναλωτών και των παραγωγών συγκλίνουν: είναι η ομαλή ροή της ενέργειας, ο καθορισμός των τιμών σύμφωνα με τους νόμους της αγοράς και η διαμόρφωση συνθηκών προβλέψιμων εξελίξεων.

Ομαλή ροή σημαίνει ασφαλώς και την ύπαρξη ελεύθερων δρόμων για τη μεταφορά της ενέργειας από την παραγωγή στην κατανάλωση. Η έννοια της ενεργειακής ασφάλειας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ανάπτυξη ενεργειακών υποδομών, δηλαδή με την ασφαλή και απρόσκοπτη μεταφορά αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου με σύστημα αγωγών ή με δεξαμενόπλοια, και αντίστοιχα για τον ηλεκτρισμό με τα διακρατικά δίκτυα μεταφοράς του.

Η ενεργειακή ασφάλεια - energy security - ενισχύεται και διασφαλίζεται με τη συνεργασία των παραγωγών και των καταναλωτριών χωρών, με τη λειτουργία ανοικτών και διάφανων αγορών. Για να επιτευχθούν αυτά είναι απαραίτητη η ύπαρξη σταθερών ενεργειακών πολιτικών που συνδυάζουν τις εσωτερικές με τις εξωτερικές διαστάσεις των ενεργειακών προβλημάτων. Η ενέργεια είναι το κατ' εξοχήν «παγκόσμιο» αγαθό και η ομαλή ροή της είναι συνυφασμένη με την ύπαρξη πολιτικών που διευκολύνουν αυτή τη ροή. Η ενεργειακή πρόκληση της ασφάλειας ανεφοδιασμού των καταναλωτών αφενός και της διάθεσης της παραγωγής αφετέρου απαιτεί έτσι συνολική πολιτική απάντηση. Χωρίς ενεργειακές πολιτικές, με μόνη κυρίαρχο τη λογική της αγοράς και το δικαίωμα των καταναλωτών να αναζητούν νέους προμηθευτές, άρα - με παρόμοια λογική - και το δικαίωμα των παραγωγών να αναζητούν συνεχώς νέες αγορές, θα κυριαρχεί η αβεβαιότητα που μοιραία θα οδηγήσει σε επενδυτικό κενό και σε ισχυρή ρήξη της επιθυμητής ισορροπίας παραγωγής - κατανάλωσης.

[52] Ο **Οργανισμός πετρελαιοπαραγωγών εξαγωγών Χωρών**: **O**rganization of the **P**etroleum **E**xporting **C**ountries, **OPEC**) είναι σήμερα ένας διεθνής οικονομικός οργανισμός με έδρα τη Βιέννη. Πρωταρχικοί στόχοι και σκοποί αυτού του διεθνή οργανισμού ήταν η καθιέρωση ενιαίας πετρελαϊκής πολιτικής μεταξύ των κρατών μελών και ο προσδιορισμός των ευμενέστερων μέτρων προστασίας των συμφερόντων τους με σταθεροποιητικές τιμές της διεθνούς αγοράς σε μια προοπτική αφενός αποφυγής βλαβερών συνεπειών για τα ίδια μέλη - κράτη και αφετέρου σε μία δίκαιη και ομαλή πετρελαϊκή βιομηχανική ανάπτυξη.

Από τα ήδη λεχθέντα και κυρίως από τη γνώση και την εμπειρία αυτού που ασχολείται με τα ενεργειακά θέματα είναι προφανές ότι αποτελεί ουτοπία κάθε προσπάθεια εξέτασης και διαχείρισης των θεμάτων ενέργειας σε κλειστό εθνικό ή έστω, περιφερειακό επίπεδο ή μόνο στο επίπεδο της ομαλής λειτουργίας των αγορών.

Ο Θ. Ντόκος και Π. Τσάκωνας δίδοντας τον ορισμό της Στρατηγικής αναφέρουν ότι «Στρατηγική είναι η τέχνη του ελέγχου και της χρήσης των αποθεμάτων ενός έθνους - κράτους ή μιας συμμαχίας κρατών συμπεριλαμβανομένων των ενόπλων δυνάμεων του, στην κατεύθυνση της αποτελεσματικής προώθησης των ζωτικών συμφερόντων του και της προστασίας του από εχθρούς πραγματικούς, δυνητικούς ή υποτιθέμενους.[53]

Είναι γνωστό ότι, η ενέργεια και κατ΄ επέκταση η ενεργειακή ασφάλεια έχει αμφίδρομη σχέση με την Στρατηγική. Βασικοί συντελεστές της άσκησης της πολιτικής ενός κράτους αποτελούν η Επιστήμη, η Τεχνολογία, η Οικονομική Διπλωματία και η Στρατιωτική Ισχύς. Είναι πασιφανές ότι οι περισσότεροι πόλεμοι τόσο στο παρελθόν όσο και σήμερα πραγματοποιούνται για τον έλεγχο των ενεργειακών πηγών του πλανήτη.

Η σχέση της ενέργειας και δυνάμεως - ισχύος είναι προφανής. Η ενέργεια επίσης χαρακτηρίζει τους πολιτισμούς και η επάρκεια της την διάρκεια τους. Πολιτισμός και δύναμη συμπορεύονται με τη διάθεση των ενεργειακών πόρων. Όταν η διάθεση των ενεργειακών πόρων «κορυφώνεται», το ίδιο συμβαίνει με τη δύναμη που τους ελέγχει και τους καταναλώνει. Μέχρι την κορύφωση έχουμε άνθηση, άνοδο της δυνάμεως και άνθηση του πολιτισμού. Μετά αρχίζει η κάμψη και η πτώση. Ο σύγχρονος πολιτισμός και η κυριαρχούσα σήμερα δύναμη (Η.Π.Α.) προέρχονται και στηρίζονται στην ενέργεια η οποία παρέχεται από τα ορυκτά καύσιμα όπως ο άνθρακας, το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο τα οποία προσφέρουν την απαιτούμενη ενέργεια και παρέχουν ταυτόχρονα πλούτο στις χώρες που τα εκμεταλλεύονται. Με τους ίδιους όμως ρυθμούς μειώνεται η διαθεσιμότητα τους και καταστρέφεται το περιβάλλον. Προσπάθειες αντικατάστασης από άλλες πηγές ενέργειας δεν ικανοποιούν διότι οι μεν καθαρές (Ηλιακή - Αιολική - Υδροηλεκτρική)

[53] Ντόκος Θ. - Τσάκωνας Π., «*Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας»,* εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005, σελ.55.

είναι πιο δαπανηρές και δύσκολες ενώ η πυρηνική από την άλλη είναι άκρως επικίνδυνη και πλέον ρυπογόνος.[54]

Επιπροσθέτως, επειδή ο τεχνολογικός πολιτισμός που μας διέπει είναι καθολικά εξαρτώμενος από την ενέργεια - ενεργειακή ασφάλεια, πέραν του ελέγχου των πηγών, σημαντικό μέρος της τεχνολογίας αιχμής έχει αφιερωθεί σε παραγωγή ενέργειας από μη συμβατικές πηγές. Έτσι αναπτύχθηκαν εναλλακτικές τεχνολογίες ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, ώστε αφενός να αντιμετωπίσουν τόσο τη φυσική έλλειψη των συμβατικών πόρων ενέργειας όσο αφετέρου να αντιμετωπιστεί πιθανή έλλειψη ενέργειας ισοσταθμίζοντας την ενεργητική ασφάλεια.

Τόσο στην Ψυχροπολεμική περίοδο όσο και στη Μεταψυχροπολεμική εποχή, η Υψηλή Στρατηγική βασιζόταν, αλλά απαιτούσε συγχρόνως τον έλεγχο των ενεργειακών πηγών και την ασφάλεια των ενεργειακών δρόμων. Μάρτυρες αυτής της Στρατηγικής είναι οι πολύπαθες περιοχές της Μέσης Ανατολής, της Μεσοποταμίας και του Καυκάσου, όπου τόσο κατά το παρελθόν όσο και σήμερα έχουμε εμπόλεμες ζώνες με αμφισβήτηση και δημιουργία ή αλλαγή συνόρων. Η ενέργεια δεν αντιμετωπίζεται απλά ως ένα παγκόσμιο εμπορεύσιμο αγαθό αλλά ως συστατικό της ασφάλειας ενός κράτους. Αυτό έχει να κάνει τόσο με τον κρίσιμο ρόλο που η ενέργεια παίζει στις σύγχρονες αναπτυγμένες αλλά και αναπτυσσόμενες οικονομίες όσο και από το γεγονός ότι η Δύση είναι ελλειμματική σε ενεργειακούς πόρους και κατά συνέπεια είναι αναγκασμένη να εισάγει ενέργεια από ασταθείς και συχνά εχθρικές περιοχές του πλανήτη. Πιο συγκεκριμένα, η Ευρώπη εισάγει ενέργεια από δύο κυρίως κρίσιμες γεωστρατηγικά περιοχές: τη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή αφενός και τη Ρωσία και την πρώην Σοβιετική Ένωση αφετέρου.[55]

Σε γενικές γραμμές, τα τελευταία χρόνια πολλά νέα κράτη τα οποία επηρεάζουν και επηρεάζονται άμεσα από την διαθεσιμότητα των ενεργειακών πόρων, θα κληθούν να λειτουργήσουν ως πυξίδα για την δημιουργία των ισορροπιών στο πλανήτη. Είναι γνωστό ότι, στο πλαίσιο μιας συστηματικής σχέσης τα μέρη του συστήματος αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και θα ήταν τουλάχιστον

[54] ΕΛΕΣΜΕ, "*Η Στρατηγική Ενέργειας*", http://www. elesme. gr/ elesme gr/ periodika/ t60 /t60 1 .html , πρόσβαση: 20 Αυγούστου 2015).

[55] Χουνδρής Δημήτρης, "*Η Ρωσική Ενεργειακή Στρατηγική στην Ασία*", http://www. digilib/lib.unipi.gr/dspace/bitstream/unipi/3450/1/Choundris.pdf, (πρόσβαση: 30 Αυγούστου 2015).

απατηλό να πιστεύαμε ότι μόνο ένα μέρος του συστήματος, θα επιδράσει πάνω στα άλλα μέρη χωρίς να υποστεί το ίδιο καμία επίδραση από αυτά.

Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΗ ΚΙΝΑ - ΡΩΣΙΑ

Έως πριν από δέκα περίπου χρόνια, όταν γινόταν λόγος για τις «μεγάλες δυνάμεις» ή την «παγκόσμια οικονομία» η Κίνα απουσίαζε κατά κανόνα από οποιαδήποτε αναφορά. Ο πρώτος που προέβλεψε την άνοδο της Κίνας ως παγκόσμια δύναμη ήταν ο Ναπολέων Α΄ ο οποίος προφητικά το 1816 είχε πει «αφήστε την Κίνα να κοιμάται γιατί όταν ξυπνήσει, θα σειστεί ο κόσμος.

Η Κίνα δεν ήταν πάντα ο κοιμισμένος γείτονας στη μικρή γειτονιά του πλανήτη μας. Η Κίνα ξύπνησε και βρέθηκε στα όνειρά μας και στους εφιάλτες μας. Σε πολύ μικρό διάστημα η Κίνα τρύπωσε στην καθημερινότητα μας. Οι καταναλωτές αλλά και οι επιχειρηματίες, οι παραγωγοί αλλά και οι φοιτητές εξοικειώθηκαν με το κινέζικο περιβάλλον, το οποίο, αν και εξωτικό και γοητευτικό κατέστη αναπόφευκτο και μερικές φορές πηγή ανησυχιών. Διαισθανόμαστε ότι οι διαστάσεις του είναι τόσο τεράστιες που δεν ξέρουμε πως να το προσεγγίσουμε.[56]

Η Κίνα αποτελούσε πάντοτε μια κλειστή αυτοκρατορική χώρα η οποία έδωσε τα σκήπτρα στη «Μαοϊκή κυριαρχία», με πλούσια ιστορία και αυστηρές παραδόσεις. Όλο και πιο παρούσα στη διαδικασία αλλαγής του σύγχρονου κόσμου η Κίνα δεν αφήνει κανέναν αδιάφορο. Τα τελευταία χρόνια η οικονομική της άνοδο ήταν τόσο ραγδαία όσο και αντιφατική, καθώς παράλληλα χρειάστηκαν αρκετές υποχωρήσεις για να πραγματοποιηθεί το άνοιγμα της χώρας στα μάτια του υπολοίπου κόσμου. Κάνει να ονειρεύονται εκείνους που τη νομίζουν ασάλευτη και προβληματίζει όσους τη βλέπουν να αλλάζει. Σήμερα η Κίνα η οποία είναι η πιο πολυπληθής χώρα του κόσμου αποτελεί μια υπολογίσιμη δύναμη, καθώς και μία αναπτυσσόμενη οικονομία, που φιλοδοξεί να γίνει και πάλι το «Κεντρικό Βασίλειο»,[57] ένα νέο πολιτικό και οικονομικό κέντρο. Η επιβολή της στην παγκόσμια οικονομία της αγοράς την καθιστά ένα αινιγματικό εταίρο και απρόβλεπτο ανταγωνιστή στη διεθνή

[56] Χριστόπουλος Αντώνης, «*Η ραγδαία πολιτική και οικονομική άνοδος της Κίνας και οι επιπτώσεις για την παγκόσμια οικονομική και πολιτική σκηνή*», 2006, σελ. 8.

[57] Στην κινεζική γλώσσα η λέξη «Κίνα» γράφεται 中国 (Zhong Guo). Το ιδεόγραμμα '中' σημαίνει κέντρο και το ιδεόγραμμα '国' σημαίνει 'χώρα'.Συνεπεία αυτού, και δεδομένου του αυτοκρατορικού παρελθόντος της χώρας, η Κίνα αναφέρεται ευρέως στην αγγλοσαξονική, βιβλιογραφία ως "the Middle Kingdom").

σκηνή, πράγμα το οποίο δημιουργεί ανάμικτα συναισθήματα αβεβαιότητας, ανησυχίας και συνάμα αισιοδοξίας στους παρατηρητές.

Η πολιτική για την ενεργειακή ασφάλεια στην Κίνα έχει εξελιχθεί μέσα από τέσσερα κύρια στάδια (χρονικές περιόδους), όπως φαίνεται στον 3ο Πίνακα.

Το πρώτο στάδιο, 1949 - 1993, μπορεί να χαρακτηριστεί ως η περίοδος «**αυτάρκειας**». Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η Κίνα ανέλαβε ισχυρά μέτρα για την εγκαθίδρυση και τη διαφύλαξη της κυριαρχίας της. Οι εμπορικές συναλλαγές με το εξωτερικό αποφεύχθηκαν καθώς αυτό θα σηματοδοτούσε την εξωτερική παρέμβαση, ως εκ τούτου, η πολιτική ενεργειακής ασφάλειας στηρίχθηκε κυρίως στην εγχώρια παραγωγή με πολύ μικρό ρόλο για την εξωτερική πολιτική.

Κατά το δεύτερο στάδιο, από το 1993 - 1999, το κύριο σύνθημα ήταν «προωθήστε τις συναλλαγές με το εξωτερικό», κατά το οποίο η πολιτική της «αυτάρκειας» έληξε το 1993 και η Κίνα άρχισε την εισαγωγή πετρελαίου από το εξωτερικό. Οι εγχώριες εταιρείες πετρελαιοειδών της Κίνας εισήλθαν δυναμικά στην παγκόσμια αγορά ενέργειας κυρίως μέσω των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων (Ξ.Α.Ε.). Η προσχώρηση της Κίνας στον ΠΟΕ το 2001 επιτάχυνε την αύξηση της κατανάλωσης ενέργειας. Επιπρόσθετα τη συγκεκριμένη περίοδο η κινεζική κυβέρνηση παρείχε σημαντικά κίνητρα στις κινεζικές εταιρείες (χρηματοδότηση, φοροαπαλλαγές) ενώ και η άσκηση της εξωτερική πολιτικής ευθυγραμμίστηκε με αυτή της πολιτικής ενεργειακής ασφαλείας προκειμένου να υποστηρίζει καλύτερα τα εθνικά συμφέροντα.

Το τρίτο στάδιο, από το 2000 μέχρι το 2008, μπορεί να ονομαστεί ως περίοδος «εξωστρέφειας στις επενδύσεις». Αν θεωρήσουμε τα δύο προηγούμενα στάδια, όπως το «στάδιο σχηματισμού» και το στάδιο «ενσωμάτωσης στην παγκόσμια αγορά», αντίστοιχα, το τρίτο στάδιο μπορεί να χαρακτηριστεί ως «η εκμάθηση των κανόνων του παιχνιδιού». Από το 2005, η ενεργειακή ασφάλεια έχει προτεραιότητα στο 11ο Πενταετές Πρόγραμμα,[58] με την εξοικονόμηση της ενέργειας, την προστασία του περιβάλλοντος, τις επιπτώσεις της κλιματικής

[58] Αφορά την περίοδο 2005 - 2010. Το 5ετες πρόγραμμα ψηφίζεται από το Εθνικό κογκρέσο της Κίνας και καθορίζει τις προτεραιότητες στο οικονομικό - κοινωνικό τομέα, θέτοντας την οικονομική στρατηγική, τους οικονομικούς στόχους καθώς και τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις. Την παρούσα περίοδο είναι σε εξέλιξη το 12ο πενταετές πρόγραμμα.

αλλαγής, και την πράσινη ενέργεια να τονίζονται εξίσου. Ο νόμος περί Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ) αναθεωρήθηκε και υπάχθηκε υπό τον Νόμο περί Εταιρειών. Κατά τη συγκεκριμένη περίοδο, η οικονομική και πολιτική δύναμη της Κίνας έχει αυξηθεί. Πολλές επιχειρήσεις έχουν επενδύσει επιλεκτικά σε χώρες του εξωτερικού, επιδιώκοντας το κέρδος και εστιάζοντας ιδιαίτερα στην ΕΚΕ, το περιβάλλον, και τα θέματα ανάπτυξης των χωρών υποδοχής. Με μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις να επενδύουν στο εξωτερικό επίσης, οι επενδύσεις στον ενεργειακό τομέα διαφοροποιήθηκαν και αυξήθηκαν σε μέγεθος. Επίσης η εξωτερική πολιτική της Κίνας έχει διαδραματίσει σταδιακά πιο σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη της ενεργειακής ασφάλειας, ιδίως στις μεγάλες επενδυτικές συμβάσεις.

Το τέταρτο στάδιο της πολιτικής ενεργειακής ασφάλειας ξεκίνησε με την παγκόσμια οικονομική κρίση το 2008, η οποία έδωσε στην Κίνα την ευκαιρία να χρησιμοποιήσει το μεγάλο αποθεματικό της σε ξένο νόμισμα της και να επεκτείνει περαιτέρω τις επενδύσεις της στην παγκόσμια αγορά. Στη συνέχεια, η οικονομία της Κίνας ξεπέρασε την Ιαπωνική σε όρους δολαρίου το 2010 καθώς και ως κορυφαία παραγωγός χώρα σε προϊόντα στον κόσμο. Τα επιτεύγματα αυτά έδωσαν στην Κίνα μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και μεγαλύτερη ικανότητα στην επιδίωξη συγχωνεύσεων και εξαγορών καθώς και στην προώθηση επιπρόσθετων χρηματοοικονομικών επενδύσεων στο εξωτερικό. Επιπλέον η πρόσφατη πολιτική αναταραχή στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική έχει ενισχύσει περαιτέρω την αποφασιστικότητα της Κίνας να διαφοροποιήσει τις ενεργειακές της πηγές.

Σε πλήρη αντιδιαστολή, σήμερα πολλοί αναλυτές επισημαίνουν πολύ ορθά την εξάρτηση της Κίνας από ενεργειακές πηγές και από άλλες κρίσιμες πρώτες ύλες. Σίγουρα η κατανάλωση ενέργειας αποτελεί τεράστιο πρόβλημα, διότι έχει ανέλθει σε ποσοστά τα οποία ξεπερνούν κατά πολύ την εγχώρια παραγωγή. Αυτό το πρόβλημα θα βαίνει συνεχώς αυξανόμενο, όσο το ποσοστό της οικονομικής ανάπτυξης της Κίνας συνεχίσει να είναι σε υψηλά επίπεδα.

Εντούτοις πολύ λιγότερο γίνεται λόγος για το ότι η Κίνα αυτή τη στιγμή ελέγχει παραπάνω από το 90% της παραγωγής μιας αφανούς αλλά κρίσιμης κατηγορίας φυσικών πόρων, των σπάνιων γαιών (rare earths). Με τον όρο αυτό αναφερόμαστε σε μια σειρά από μέταλλα εξαιρετικής ποιότητας, όπως είναι το νεομύδιο, το δημήτριο, το λανθάνιο, το προμήθιο, το ευρώπιο και το θούλιο. Οι σπάνιες γαίες

είναι υλικά κρίσιμης σημασίας για μια σειρά βιομηχανικών κλάδων και προϊόντων, όπως είναι η αυτοκινητοβιομηχανία, η κινητή τηλεφωνία, τα προϊόντα πληροφορικής και μικροηλεκτρονικής. Ειδικότερα για την πολεμική βιομηχανία, ορισμένες σπάνιες γαίες είναι απαραίτητα υλικά για εξαρτήματα πυραύλων λέιζερ, κινητήρων τζετ, μη επανδρωμένων αεροχημάτων, συστημάτων νυχτερινής όρασης κ.λ.π. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα ενός προηγμένου όπλου λέιζερ ελευθέρων ηλεκτρονίων (free electron laser), το οποίο αναπτύσσει για λογαριασμό του Αμερικανού Ναυτικού η εταιρεία Boeing και το οποίο χρησιμοποιεί νεομύδιο.[59] Το γεγονός αυτό επηρέασε το Αμερικανικό Πεντάγωνο το οποίο ήδη προωθεί μια σειρά μελετών για τις σπάνιες γαίες και μεταξύ των άλλων επιδιώκει να εντοπίσει και να αξιολογήσει πιθανά αποθέματα σε άλλες χώρες του κόσμου, ιδιαίτερα αυτά που εντοπίζονται σε κράτη του «σκληρού πυρήνα» της Δύσης.

Το μονοπώλιο αυτό της Κίνας την παρέχει επίσης την δυνατότητα να ενισχύσει την έρευνα και την ανάπτυξη έτσι ώστε να βελτιώσει τις ικανότητες διαχωρισμού των σπάνιων γαιών από τα ορυκτά στα οποία βρίσκονται αυξάνοντας καθημερινά το χάσμα από τον υπόλοιπο κόσμο. Το αποτέλεσμα ενδέχεται να είναι ότι ακόμη και αν ανακαλυφθούν κοιτάσματα σε άλλες περιοχές του πλανήτη, οι υπόλοιπες χώρες να μην κατέχουν την επαρκή τεχνολογία διαχωρισμού τους ή έστω να βρίσκονται ένα βήμα πίσω από τους Κινέζους. Επίσης η Κίνα αναζητεί νέες τεχνολογικές εφαρμογές για τις σπάνιες γαίες έτσι ώστε να ενισχύσει την σημασία τους και κατά συνέπεια να βελτιώσει στο μέγιστο την οικονομική αλλά και γεωστρατηγική αξία του μονοπωλίου της.[60]

Επιπροσθέτως, η Κίνα εκτός από τις σπάνιες γαίες έχει και άλλα μέταλλα κρίσιμης σημασίας όπου κατέχει πολύ μεγάλο ποσοστό των παγκοσμίων αποθεμάτων. Για παράδειγμα μια μελέτη του Πανεπιστημίου Yale αναφέρει ότι το αντιμόνιο, ένα βασικό υλικό για την κατασκευή μπαταριών και μικροηλεκτρονικών συστημάτων, αναμένεται να εξαντληθεί σε περίπου 20 χρόνια με το σημερινό ρυθμό ζήτησης. Η Κίνα είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός αντιμονίου σήμερα στο πλανήτη, κατέχοντας πάνω από το 80% της παγκόσμιας παραγωγής, όπως και του

[59] Γρίβας Κων/νος, *«Η Στρατιωτική Άνοδος της Κίνας»*, εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα : 2013, σελ. 244.

[60] Ibid, σελ. 245.

βολφραμίου. Μαζί με την Ρωσία και την Νότια Αφρική κατέχουν επίσης το 98% της παγκόσμιας παραγωγής βαναδίου.

Στον αντίποδα διαμέσου της νεότερης ιστορίας η Ρωσική Ομοσπονδία περνάει από κύκλους μεγάλης ακμής και βαθιάς παρακμής. Υπήρξε ανέκαθεν και παραμένει η λιγότερο αναπτυγμένη από τις μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης. Κατέχει εντούτοις μεγάλους έμψυχους και υλικούς πόρους, που της επιτρέπουν να ανακάμπτει από τις φάσεις της παρακμής της και να διεκδικεί μείζονα ρόλο στη διεθνή πολιτική.

Εάν στη δεκαετία του 1950 ή ακόμη και του 1970 κάποιος πολιτικός αναλυτής, διπλωμάτης ή διεθνολόγος προέβλεπε ότι η πάλαι ποτέ υπερδύναμη, Σοβιετική Ένωση, θα διαλυόταν εις τα εξ ων συνετέθη ή ακόμη ότι υπήρχε ενδεχόμενο προσέγγισης με την Κίνα, σίγουρα θα αντιμετώπιζε το χλευασμό των ανθρώπων της εποχής του. Όμως τα χρόνια κύλησαν, οι εποχές άλλαξαν, οι ισορροπίες διαταράχθηκαν και ο σημερινός κόσμος έγινε πιο ευπαθής στα διεθνή δρώμενα. Η κατάρρευση των χωρών του υπαρκτού σοσιαλισμού, η επανένωση των δύο Γερμανιών, η διεύρυνση του ΝΑΤΟ πλησίον της Ρωσίας, η παγκοσμιοποίηση, η νέα μορφή απειλών και το μοναδικό της Αμερικανικής Υπερδύναμης, δημιουργούν νέα δεδομένα στο παγκόσμιο περιβάλλον και καθιστούν δυσχερή έως αδύνατη οποιαδήποτε πρόβλεψη διαμόρφωσής του. Εύλογα ο σημερινός άνθρωπος διερωτάται αν η ιστορία ξαναγράφεται και αν το μέλλον του διαγράφεται πιο ευοίωνο από πριν.

Η ανατροπή της διεθνούς τάξης πραγμάτων και η δημιουργία εννέα νέων κρατών, πρώην Σοβιετικών, στην ευρύτερη περιοχή του Καυκάσου και έξι στην Ευρωπαϊκή ήπειρο καθώς και η φιλελευθεροποίηση των καθεστώτων των έξι κρατών της γηραιάς ηπείρου τα οποία ανήκαν στο Σοβιετικό μπλοκ αφενός και αφετέρου η διεύρυνση του ΝΑΤΟ η οποία πραγματοποιήθηκε με την ένταξη πρώην ανατολικών χωρών και η προσέγγισή του προς την Ρωσία σε συνδυασμό με ότι οι ΗΠΑ παρέμειναν η μοναδική πλέον υπερδύναμη, με ότι μπορεί να συνεπάγεται αυτό, εν παραλλήλω με το γεγονός ότι τα οικονομικά συστήματα των νέων κρατών τα οποία δημιουργήθηκαν, όσο και αυτών τα οποία φιλελευθεροποιήθηκαν, εμφάνισαν τις αδυναμίες τους ως κατάλοιπα του Σοβιετικού συγκεντρωτισμού και της μη ελεύθερης αγοράς είχε σαν αποτέλεσμα εκατομμύρια μετανάστες, για λόγους επιβίωσης κυρίως, να κατευθυνθούν προς

τις ανεπτυγμένες χώρες της Ευρώπης δημιουργώντας σοβαρά προβλήματα σε θέματα απασχόλησης, κοινωνικής προστασίας και ασφάλειας.

Η Σοβιετική Ένωση κατά τη δεκαετία του 1970 είχε εξασφαλίσει τουλάχιστον την πυρηνική ισότητα αν όχι την υπεροχή έναντι των ΗΠΑ, κατείχε τον μεγαλύτερο στρατό ξηράς στον κόσμο και έμοιαζε τόσο απειλητική, ώστε να συσπειρώσει εναντίον της τη Δύση, την κομμουνιστική Κίνα και μετά τη σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν, το μεγαλύτερο μέρος του Τρίτου Κόσμου. Λίγο αργότερα όμως, ακολούθησε η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και η ανάδυση των 15 διάδοχων κρατών, που ουσιαστικά ισοδυναμεί με διάλυση της παλαιάς ρωσικής αυτοκρατορίας. Πέρα από την εδαφική συρρίκνωση η αποτυχία του κομμουνιστικού πειράματος κληροδότησε στη σημερινή Ρωσία μια πολιτική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση που μοιάζει περισσότερο με τις συνθήκες στον Τρίτο Κόσμο, παρά στις αναπτυγμένες χώρες.

Η Ρωσία **(Χάρτης 5ος)** εξακολουθεί φυσικά, να αποτελεί την πιο εκτεταμένη επικράτεια του κόσμου και την πιο πολυάνθρωπη της ευρωπαϊκής ηπείρου και να διαθέτει πλουσιότατους φυσικούς πόρους, ειδικότερα ενεργειακούς. Το τεράστιο πυρηνικό της οπλοστάσιο, έστω και υποβαθμισμένο ποιοτικά, της εξασφαλίζει αυτόματα ιδιαίτερη θέση στους παγκόσμιους συσχετισμούς. Αποτελεί σήμερα την δεύτερη μεγαλύτερη χώρα εξαγωγής πετρελαίου μετά τη Σαουδική Αραβία **(Χάρτης 6ος)** και την πρώτη σε φυσικό αέριο. Είναι φυσικό λοιπόν η ενέργεια να αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στην ανάπτυξη της Ρωσικής Εξωτερικής Πολιτικής και του ευρύτερου πολιτικού και οικονομικού σχεδιασμού της. Είναι δε σαφές ότι η Ρωσία διαθέτει συγκροτημένη ενεργειακή στρατηγική. Το ενδιαφέρον αυτής της Στρατηγικής εστιάζεται στον έλεγχο της παραγωγής, της μεταφοράς, και των όρων εμπορίας και διακίνησης στις τελικές αγορές, μέσα από το σχεδιασμό νέων ενεργειακών δρόμων για τον εφοδιασμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Κίνας, της Ινδίας και της Ιαπωνίας.

Η Ρωσία δεν έχει εγκαταλείψει τις παραδοσιακές γεωπολιτικές βλέψεις της ούτε είναι διατεθειμένη να παραγκωνισθεί από τις κεντρικές διεθνείς εξελίξεις. Δεν είναι σε θέση ωστόσο να σηκώσει το βάρος μιας σοβαρής αντιπαράθεσης με τη Δύση. Ως εκ τούτου προωθεί τους εξωτερικούς στόχους της στα πλαίσια μιας σχέσης συνεργασίας με τη Δύση, από την οποία ελπίζει να προσκομίσει μεταξύ

άλλων μεγάλα οικονομικά οφέλη, ώστε να ενισχύσει την αναπτυξιακή προσπάθειά της.

Η ενεργός επιστροφή της Ρωσίας, στις Διεθνείς Σχέσεις καθίσταται αποφασιστική τον 21ο αιώνα, δεδομένου ότι η χώρα εξέφρασε έντονα την προθυμία της να υποστηρίξει τα εθνικά συμφέροντα της και να διατηρήσει ή να επεκτείνει την σφαίρα περιφερειακής επιρροής της. Η ρωσική εξωτερική πολιτική έχει στηριχτεί σε έναν άξονα που αντέχει τα λειτουργικά στοιχεία από τον αμυντικό και επιθετικό ρεαλισμό. Οι επιλογές εξωτερικής πολιτικής έχουν οδηγηθεί κυρίως αλλά όχι αποκλειστικά από συγκεκριμένες αρχές που προέρχονται από την πολιτική του ΝΑΤΟ, για να συμπεριλάβουν τα κράτη που ανήκαν παραδοσιακά και ιστορικά στη σοβιετική σφαίρα επιρροής.[61]

Η «Ρωσική Αρκούδα» ευρισκόμενη στη βαριά σκιά της κληρονομιάς της σοβιετικής περιόδου είναι η μεγάλη χαμένη του Ψυχρού πολέμου, παλεύει για να προσαρμοστεί στη νέα ρευστή, αφιλόξενη και πολλές φορές εχθρική διεθνή πραγματικότητα, όπως αυτή διαγράφεται μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Η πάλαι ποτέ κραταιά Ρωσική Ομοσπονδία συγκεντρώνει σήμερα τις δυνάμεις της για να απαλλαγεί από το σύνδρομο μιας πρώην εχθρικής προς τη Δύση υπερδύναμης και να ενταχθεί, όσο το δυνατόν πληρέστερα, στο διεθνές θεσμικό οικονομικό πλαίσιο. Ωστόσο, η προσπάθεια της αυτή διεξάγεται σε ένα άκρως ανταγωνιστικό και ενίοτε εχθρικό διεθνές περιβάλλον, στο οποίο η μεγάλη αυτή χώρα εξακολουθεί να αντιμετωπίζεται ως μια ξένη, αλλόκοτη και επικίνδυνη δύναμη.

Αναμφισβήτητα τα ρωσικά κοιτάσματα υδρογονανθράκων συμβάλουν σημαντικά στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης. Σε ότι αφορά το φυσικό αέριο, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η Ρωσία κατέχει μακράν τα μεγαλύτερα αποδεδειγμένα αποθέματα σε παγκόσμιο επίπεδο. Σύμφωνα με στοιχεία της U.S. Energy Administration, κατέχει 1.680 τρις κυβικά πόδια από τα συνολικά παγκόσμια αποθέματα των 6.485 τρις κυβικά πόδια, δηλαδή περίπου το 25% των επιβεβαιωμένων παγκόσμιων κοιτασμάτων του φυσικού αερίου. Η Ρωσία εξάγει στην Ευρώπη το ένα τέταρτο της απαιτούμενης ποσότητας φυσικού αερίου ενώ ορισμένες

[61] Voskopoulos, G. *«Russian Foreign Policy in the New Millennium Balancing Between Defensive and Offensive Realism»*, The IUP Journal of International Relations, Vol. III, Nos. 3 & 4, σελ. 49 - 68.

χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης είναι σχεδόν εξ ολοκλήρου εξαρτημένες από το ρωσικό φυσικό αέριο και πετρέλαιο.

Το πρόβλημα της ενεργειακής εξάρτησης της Ευρώπης από τη Ρωσία έχει προκαλέσει έντονες συζητήσεις στους κύκλους των πολιτικών και των αναλυτών της Δύσης, ενώ πρόσφατα, συνδέθηκε με την εντεινόμενη χειραφέτηση της Ρωσίας και την επιδείνωση των σχέσεων της με την Δύση και κυρίως με τις ΗΠΑ. Η Ευρώ - Ρωσική ενεργειακή σχέση είναι περισσότερο ζήτημα αλληλεξάρτησης που χρειάζεται μια αμοιβαία επωφελή διαχείριση και λιγότερο πρόβλημα εξάρτησης, όπως συχνά παρουσιάζεται. Επιπλέον δεν αφορά τόσο ένα πιθανό εκβιασμό της Ρωσίας σε βάρος της Ευρώπης και της Ευρώ - Ατλαντικής ενότητας όσο την αδυναμία της ίδιας της Ρωσίας να προμηθεύσει τις ποσότητες αερίου που η Ευρώπη χρειάζεται. Επομένως η Ευρώπη είναι κρίσιμο να αποκτήσει μια σαφή και μακροπρόθεσμη κοινή ενεργειακή στρατηγική.[62]

Η Ευρώπη είναι η πιο σημαντική αγορά ενέργειας προς την οποία κατευθύνεται το ρωσικό φυσικό αέριο. Σύμφωνα με έρευνες το 2011, περίπου το 53% των συνολικών εξαγωγών φυσικού αερίου της ελεγχόμενης από την Ρωσική κυβέρνηση εταιρείας υδρογονανθράκων Gazprom διοχετεύθηκε προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσης περίπου το 30% κατευθύνθηκε προς τα κράτη μέλη της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών, πολλά από τα οποία αδυνατούν να το αποπληρώσουν και ως εκ τούτου το προμηθεύονται με επιδοτούμενες τιμές με ότι αυτό συνεπάγεται για το βαθμό της εξάρτησης τους από τη Μόσχα, ενώ την υπόλοιπη ποσότητα προμηθεύονται η Τουρκία, Ευρωπαϊκές χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και χώρες της Ασίας.

Είναι λοιπόν εύλογο οι Η.Π.Α. να προβληματίζονται για την ενεργειακή εξάρτηση των Ευρωπαίων εταίρων τους από τη Ρωσία καθώς και για την αυξανόμενη ρωσική επιρροή σε συγκεκριμένες περιοχές της Ανατολικής Ευρώπης, όπου λειτουργούν οι υποδομές διανομής ενέργειας, αλλά και για την διατήρηση του «status quo» που

[62] Καιρίδης Δημήτρης, *"Η Ρωσία, η ενέργεια, η Ελλάδα και η Ευρώπη σήμερα"*, http://www.users.uom.gr/-keridis/files/article/article15.doc, (πρόσβαση: 18 Αυγούστου 2015).

μεταψυχροπολεμικά «γιγαντώνει» σταθερά την ρωσική οικονομία και κατ΄ επέκταση τη ρωσική εθνική ισχύ.[63]

Οι χώρες της Δύσης θα αντιμετώπιζαν μεγάλο πλήγμα εάν η Ρωσία περιόριζε τις εξαγωγές του βασικού της προϊόντος, δηλαδή του φυσικού αερίου. Το ρωσικό ενεργειακό μονοπώλιο προς την Ευρώπη προβληματίζει και τους ίδιους τους Ευρωπαίους πελάτες, βέβαια όχι για τους ίδιους λόγους που προβληματίζει τις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά για την υψηλή πιθανότητα προσωρινής ή παρατεταμένης διακοπής της ροής ενέργειας κυρίως προς την ενεργοβόρα βιομηχανική Κεντρική Ευρώπη. Ήδη τα τελευταία χρόνια έχουν σημειωθεί δύο ενεργειακές κρίσεις στις αρχές του 2006 και τον Ιανουάριο του 2009, που οφείλονταν στις σχέσεις της Ρωσίας με γειτονικές προς αυτή χώρες. Τα περιστατικά αυτά καταδεικνύουν με τον καλύτερο τρόπο αφενός ότι η Ρωσία δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αξιόπιστος προμηθευτής ενέργειας στην Ευρώπη και αφετέρου ότι απαιτείται άμεσα η αναβάθμιση της Ευρωπαϊκής ενεργειακής ασφάλειας, η οποία θα μπορούσε να επιτευχθεί με την στήριξη προγραμμάτων κατασκευής νέων αγωγών φυσικού αερίου, οι οποίοι θα παρακάμπτουν χώρες όπως η Ουκρανία αλλά και άλλες χώρες της ανατολικής Ευρώπης.

Εν κατακλείδι, συνοψίζοντας θεωρούμε ότι η σχέση εξάρτησης της Ευρώπης από τη Ρωσία δεν πρόκειται για μια σχέση εξάρτησης αλλά για μια σχέση αλληλεξάρτησης Ευρώπης και Ρωσίας για την οποία απαιτείται ορθολογική διαχείριση, με σκοπό να προκύψουν πλεονεκτήματα και για τους δύο εκ της καταστάσεως. Η Ρωσία, οφείλει να ανεξαρτητοποιηθεί από τους γείτονες της και ιδιαιτέρως από την Ουκρανία η οποία αποτελεί βασικό μετακομιστή κατά την μεταφορά της ενέργειας προς τη Δύση από την Ρωσία. Ακόμα και σήμερα παρά τις προσπάθειες των τελευταίων ετών, το 85% του φυσικού αερίου της περνάει από την Ουκρανία.[64]

[63] Γεωστρατηγική, *“Η ενεργειακή πολιτική της Ρωσίας*”, http://www.geostrategy.gr, (πρόσβαση: 22 Αυγούστου 2015).

[64] Fred Weir, Russia - Ukraine Standoff, *"The Christian Science Monitor”*, January 3, 2006, http://www.cs monitor.com/2006/0103/p01s04-woeu.html, (πρόσβαση: 24 Αυγούστου 2015).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^{Ο} « ΠΟΛΙΤΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΒΑΣΙΚΟΥΣ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ ΔΡΩΝΤΕΣ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΣΚΗΝΗ»

ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΙΝΑΣ ΜΕ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ

Οι δραστικές μεταλλάξεις της στρατιωτικής ισχύος αποτελούν έναν ανεξάρτητο παράγοντα διαμόρφωσης του διεθνούς περιβάλλοντος, κατά την αντίληψη του John J. Mearsheimer. Ο επιθετικός ρεαλισμός θεωρεί ότι το διεθνές σύστημα διαμορφώνει έντονα τη συμπεριφορά των κρατών. Υποστηρίζει ότι οι δομικοί παράγοντες, όπως η αναρχία και η κατανομή της ισχύος, είναι αυτοί που έχουν την μεγαλύτερη σημασία προκειμένου κανείς να εξηγήσει την διεθνή πολιτική. Η θεωρία του επιθετικού ρεαλισμού δίνει μικρή προσοχή στα άτομα ή σε εσωτερικούς πολιτικούς συλλογισμούς, όπως η ιδεολογία. Τείνει να αντιμετωπίζει τα κράτη σαν μαύρα κουτιά ή μπάλες μπιλιάρδου. Αυτό που έχει σημασία για τη θεωρία αυτή είναι το πόση σχετική ισχύ διαθέτει ένα κράτος σε οποιαδήποτε εποχή.[65]

Η Κίνα ως αναδυόμενος «γίγαντας» του 21^{ου} αιώνα, έχει κάνει ιδιαίτερα έντονη την παρουσία της ως **ανερχόμενη «παγκόσμια» υπερδύναμη**, ιδιαίτερα στην μετά Μάο εποχή, καθώς κατόρθωσε να κάνει μια εντυπωσιακή είσοδο στην παγκόσμια σκηνή, με όλα τα πλεονεκτήματα μιας εξελισσόμενης μεγάλης δύναμης: μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, η πιο πυκνοκατοικημένη χώρα του κόσμου **(Πίνακας 4^{ος})**, με πυρηνικό οπλοστάσιο, με φυσικό πλούτο και ραγδαία οικονομική ανάπτυξη. Η επιβολή της στην παγκόσμια οικονομία της αγοράς την καθιστά ένα αινιγματικό εταίρο και απρόβλεπτο ανταγωνιστή στη διεθνή σκηνή, πράγμα το οποίο δημιουργεί ανάμικτα συναισθήματα αβεβαιότητας, ανησυχίας και συνάμα αισιοδοξίας στους παρατηρητές.[66]

Η άνοδος της Κίνας στη διεθνή πολιτική και οικονομική σκηνή τα τελευταία χρόνια είναι ιδιαίτερα εμφανής ενώ δεν είναι λίγοι αυτοί που πιστεύουν ότι αυτό δεν είναι παρά μόνο η κορυφή του παγόβουνου. Διεθνείς αναλυτές εκτιμούν ότι η χώρα

[65] Mearsheimer Jonh J, «*Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων,* Μετάφραση Κων/νος Κολιόπουλος, επιστημονική επιμέλεια Π. Ήφαιστος - Ηλ. Κουσκουβέλης», εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα: 2007, σελ.39.

[66] Παρασκευάς Γεώργιος, *«Η γεωγραφία της Κινέζικης Ισχύος, Εθνικές Επάλξεις»*, 2010, σελ. 25.

θα καταστεί η μεγαλύτερη οικονομία στο κόσμο έως το 2020, ενώ ήδη η Κίνα αποτελεί το σημαντικότερο οικονομικό παράγοντα για την Ασία. Η Κίνα θεωρείται και μία εκ των Τριάδων, όπως χαρακτηρίζονται η Βόρεια Αμερική, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ανατολική Ασία.[67] Η παρουσία της Κίνας στις παγκόσμιες αγορές είναι εμφανής και δυναμική και επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τα τεκταινόμενα παγκοσμίως.

Η Κίνα έχοντας βγει από την απομόνωσής της, ήδη από την προηγούμενη δεκαετία, κατάφερε να γίνει μια ισχυρή περιφερειακή δύναμη και τώρα επιδιώκει να μετατραπεί σε έναν παγκόσμιο ρυθμιστή πολιτικών και οικονομικών σχέσεων. Η χώρα, μη αποτελώντας εξαίρεση στην ιστορία των διεθνών σχέσεων, προσπαθεί να μεταβάλει το διεθνές περιβάλλον προς όφελός της με όρους εδαφικούς, οικονομικούς και πολιτικούς. Οι σχέσεις της Κίνας με τις άλλες χώρες έχουν ως βάση κυρίως τα οικονομικά της συμφέροντα, χωρίς βέβαια να εξαλείφονται οι ιδεολογικές αποστάσεις. Το φάσμα των διεθνών ζητημάτων, στο οποίο εμπλέκεται η χώρα ξεκινάει από τοπικές διενέξεις και φτάνει μέχρι και την αντιπαράθεση με τις ΗΠΑ. Είναι προφανές, ότι η ανέλιξη της Κίνας επέφερε αλλαγές στις σχέσεις της με τις άλλες χώρες.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΙΝΑΣ - ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Η έναρξη διπλωματικών σχέσεων μεταξύ της τότε Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Κίνας χρονολογείται στα μέσα της δεκαετίας ‘70, ενώ το 1985 υπεγράφη η πρώτη διμερής συμφωνία για το εμπόριο. Τα γεγονότα της Τιένανμεν προκάλεσαν σοβαρές τριβές της Κίνας, όχι μόνο με την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και με ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα, με αποτέλεσμα τα περισσότερα κράτη να επιβάλλουν μια σειρά από κυρώσεις. Η εξομάλυνση των σχέσεων, επήλθε στη διάρκεια της δεκαετίας του ‘90 και άνοιξε το δρόμο για τη ραγδαία ανάπτυξη του εμπορίου και των επενδύσεων ενώ το 1994, εγκαινιάστηκε και ο πολιτικός διάλογος μεταξύ Ε.Ε - Κίνας. Η Κίνα για την περίοδο 2007 - 2013 έλαβε χρηματοδότηση από την Ε.Ε ύψους 224 εκ. ευρώ που διατέθηκαν σε διάφορα προγράμματα. Από την πλευρά της Κίνας υπάρχει στήριξη στις χώρες της Ευρώπης που παρουσιάζουν ύφεση λόγω της πρόσφατης οικονομικής κρίσης, όπως η Ισπανία, η Ελλάδα, η

[67] Steven, Baylis John & Smith, «*Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής, μια εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*», εκδόσεις επίκεντρο: 2005, σελ.968.

Ιρλανδία και η Πορτογαλία, μέσω αγοράς ομολόγων και επενδύσεων, οι οποίες επεκτείνονται βέβαια και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Η Κίνα είναι ο δεύτερος σημαντικότερος εμπορικός εταίρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μετά τις ΗΠΑ. Παρακάτω παρατίθενται κάποια δείγματα οικονομικών σχέσεων Κίνας και χωρών της Ε.Ε.[68]

- **Κίνα - Γαλλία:** Εμπορικές συμφωνίες το 2011 ύψους 20 δις δολαρίων οι οποίες έχουν σχέση με την πώληση στην Κίνα 20.000 τόνων καυσίμων για πυρηνικούς αντιδραστήρες και 102 αεροσκαφών τύπου Airbus, καθώς και τη συνεργασία των δύο χωρών στους τομείς πετροχημικών και τηλεπικοινωνιών.

- **Κίνα - Γερμανία:** Η Γερμανία είναι ο 6ος μεγαλύτερος εισαγωγέας και ο 5ος μεγαλύτερος εξαγωγέας για την Κίνα στον κόσμο. Εταιρείες της Γερμανίας, όπως η Volkswagen και η Bayer που ανακοίνωσε πρόσφατα σχέδια για επενδύσεις 1 δις ευρώ στην Κίνα, έχουν εργοστάσια παραγωγής εκεί. Ακόμη, από την αύξηση της ψήφου της Κίνας στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο θα ζημιωθεί και η Γερμανία, η οποία θα μειώσει τη δύναμή της.

- **Κίνα - Μ. Βρετανία:** Επιχειρηματικές και εμπορικές συμφωνίες ύψους 2,7 δις ευρώ υπογράφηκαν το Νοέμβριο του 2010 μεταξύ τους. Η Βρετανία έχει επενδύσεις στην Κίνα που ξεπερνούν τα 10 δις στερλίνες, ενώ είναι η μόνη χώρα της Ευρώπης που διαθέτει απευθείας πτήση για Πεκίνο (ένα προνόμιο που παραχωρήθηκε με την προσάρτηση του Χονγκ - Κονγκ από τη Βρετανία στην Κίνα).

- **Κίνα - Ιταλία:** Το 2011 πραγματοποιήθηκαν συμφωνίες ύψους 2,25 δις δολαρίων. Το πιο σημαντικό συμβόλαιο υπογράφηκε ανάμεσα στην China Development Bank και το Global Solar Fund για ένα πρόγραμμα κατασκευής φωτοβολταϊκών στη νότια Ιταλία έναντι 800 εκατ. ευρώ.

- **Κίνα - Πορτογαλία/Ισπανία:** Αγορά ομολόγων περίπου 6 δις δολαρίων και από τις δύο χώρες για στήριξη της οικονομίας τους μετά την οικονομική κρίση.

[68] Οι πληροφορίες για τις σχέσεις των κρατών της ΕΕ - Κίνας προέρχονται από τις ιστοσελίδες των εξής εφημερίδων: «Καθημερινή», «Ελευθεροτυπία» και «Ημερησία».

ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΙΝΑΣ - ΑΣΙΑΤΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Η Κίνα έχει αναδειχθεί στην περιφέρειά της, ως η μεγαλύτερη οικονομική και πολιτική δύναμη κάτι που αναπόφευκτα επηρεάζει τις σχέσεις της με τις γείτονες χώρες. Η κινεζική ηγεσία, όπως προαναφέραμε, έχει ξεκινήσει από το 1993 μια οργανωμένη προπαγάνδα περί ειρηνικής ανόδου της. Αυτό, γιατί οι χώρες της περιοχής νιώθουν ανασφαλείς βλέποντας την επέκταση χωρών Ευρώπης - Ασίας, αλλά και ενθυμούμενες το μιλιταριστικό παρελθόν της Ιαπωνίας. Έτσι, η Κίνα θέλει να δείξει στους γείτονές της ότι η άνοδός της δε θα είναι επιζήμια για τα συμφέροντά τους. Αντιθέτως, παρουσιάζεται ως μια μεγάλη αγορά για πωλήσεις - επενδύσεις ή ως προστάτιδα των αδύναμων χωρών. Με αυτόν τον τρόπο της «ήπιας ισχύος», η Κίνα επιδιώκει να συνεχίσει ανεπηρέαστη την εξέλιξή της, χωρίς να απορρυθμιστεί από ταραχές στην περιοχή της.[69]

Στο πλαίσιο της πολιτικής αυτής που ακολουθεί η Κίνα, από το 2000 ισχύει η πρωτοβουλία του Τσιάνγκ Μάι με την οποία η Κίνα, η Ιαπωνία, η Ν. Κορέα και οι χώρες του ASEAN συμφώνησαν στη θεσμοθέτηση διμερών νομισματικών ανταλλαγών για την πρόληψη νομισματικών κρίσεων, όπως αυτή του 1997 - 1999. Επιπλέον, η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας με τη Ρωσία, το Καζακστάν, το Κιργιστάν, το Τατζικιστάν, το Ουζμπεκιστάν, την Ινδία, το Πακιστάν, τη Μογγολία και το Ιράν συμμετέχουν στον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης για οικονομικά και στρατιωσυνοριακά ζητήματα. Τέλος, το μεγαλύτερο ποσοστό των δανείων που παραχωρεί η Κίνα στο εξωτερικό έχει ως παραλήπτη χώρες της Ασίας. Ας δούμε τώρα συνοπτικά τις σχέσεις που έχει αναπτύξει η Κίνα με χώρες και περιοχές της Ασίας:[70]

- **Κίνα - Ιαπωνία:** Οι διμερείς πολιτικές σχέσεις παραμένουν ψυχρές, λόγω των εχθροπραξιών της Ιαπωνίας κατά της Κίνας στο παρελθόν, της διεκδίκησης βραχονησίδων και νήσων στον Ινδικό ωκεανό, τις διαφωνίες για τα θαλάσσια σύνορα, τον ανταγωνισμό για επικράτηση στην περιοχή και τη

[69] Χριστόπουλος Αντώνης, «*Η ραγδαία πολιτική και οικονομική άνοδος της Κίνας και οι επιπτώσεις της για την παγκόσμια πολιτική και οικονομική σκηνή»,* εκδόσεις ΕΛΙΑΜΕΠ, Αθήνα: 2006 σελ.19.

[70] Βελέντζα Γεωργία, «*Οικονομικές και Εμπορικές σχέσεις Κίνας με τρίτες χώρες, περιοχές και περιφερειακούς οργανισμούς: Πρόσφατες εξελίξεις,* εκδόσεις Πρεσβεία της Ελλάδος στο Πεκίνο - Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων», Πεκίνο: 2009.

συνεργασία Ιαπωνίας - Η.Π.Α. εις βάρος της Κίνας. Οι οικονομικές σχέσεις τους, όμως είναι παραδοσιακά θερμές, καθώς η Κίνα είναι ο πρώτος εμπορικός εταίρος της Ιαπωνίας και αντίστοιχα η Ιαπωνία, ο τρίτος εμπορικός εταίρος της Κίνας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Κίνα εξαρτάται από την ιαπωνική αναπτυξιακή βοήθεια. Το διάστημα 1979 - 2000, η βοήθεια αυτή άγγιξε τα 14,5 δις δολάρια. Η Ιαπωνία έχει στην Κίνα 20.000 επιχειρήσεις. Στην Ιαπωνία σπουδάζουν 32.000 Κινέζοι φοιτητές(το 54% των ξένων φοιτητών στη χώρα). Οι δύο χώρες έχουν συνάψει εμπορικές συμφωνίες για γεωργικά προϊόντα, πολιτική αεροπορία και ναυσιπλοΐα, ενώ το 1980 η Ιαπωνία παραχώρησε στην Κίνα προτιμησιακό δασμολογικό καθεστώς για τις εξαγωγές.

- **Κίνα - ASEAN:** Η Κίνα παίζει καθοριστικό οικονομικό και αναπτυξιακό ρόλο στην ASEAN. Το 2002 ήλθε σε συμφωνία με τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας για τη δημιουργία ζώνης ελεύθερου εμπορίου με τις 6 μεγαλύτερες οικονομίες του Συνδέσμου (Ταϊλάνδη, Ινδονησία, Φιλιππίνες, Μπρουνέι, Σιγκαπούρη) ως το 2010 και με τις υπόλοιπες ως το 2015. Ήδη, το 90% των διακινούμενων αγαθών απολαμβάνουν μηδενικών δασμών, δίνοντας ώθηση στο εμπόριο. Το 2003, η Κίνα υπέγραψε με τις χώρες της ASEAN συνθήκη φιλίας και συνεργασίας με στόχο την αποφυγή στρατιωτικών ενεργειών για εδαφικές διαφορές. Τον Απρίλιο του 2009, η κινεζική κυβέρνηση αποφάσισε τη δημιουργία ταμείου για την υποστήριξη της δημιουργίας υποδομών στις χώρες αυτές, ύψους 10 δις δολαρίων. **(Εικόνα 4η)**

- **Κίνα - Ινδία:** Σήμερα, μετά την αποδόμηση του μύθου του «αμερικανικού πλανήτη», όπου έχουν εμφανιστεί πολλές απόψεις περί της έλευσης ενός πολυπολικού συστήματος το οποίο διαδέχθηκε τον εικονικό μονοπολικό της μεταψυχροπολεμικής περιόδου μεταξύ των άλλων μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης ώθησε διάφορες χώρες όπως για παράδειγμα την Ινδία να είναι ευρισκόμενες στο παγκόσμιο γίγνεσθαι έχοντας πιο αυτόνομο ρόλο σε ένα νέο ασχηματοποίητο ακόμη και σήμερα διεθνές σύστημα επιχειρώντας ένα καθ΄ όλα αναμενόμενο άνοιγμα προς της ΗΠΑ. Το γεγονός αυτό επηρέασε την ανερχόμενη Κίνα η οποία θεώρησε ότι, έπρεπε να εξασφαλίσει και τα δυτικά της σύνορα, ενισχυόμενη και έναντι της Ινδίας, σε περίπτωση που η τελευταία αποφάσιζε να παίξει ρόλο του φρουρού των αμερικανικών συμφερόντων στην περιοχή και να λειτουργήσει ως επιθετικό προπύργιο έναντι της Κίνας. Η άνοδος της Ινδίας ήταν φυσικό και επόμενο να φοβίσει την Κίνα και το αντίστροφο, θέτοντας τις δύο χώρες

σε τροχιά ανταγωνισμού. Επιπροσθέτως, η σημερινή εμπορική και εξωστρεφής Κίνα είναι εξαρτημένη από διεθνείς θαλάσσιες διαδρομές οι οποίες διέρχονται πλησίον του Ινδικού Ωκεανού ή μέσα από αυτόν μια θάλασσα την οποία η Ινδία θεωρεί ως Mare Nostrum.[71]

Παρά τις συνοριακές διαφορές που τις οδήγησαν σε πόλεμο το 1962, η οικονομική τους συνεργασία είναι εξαιρετική. Η Κίνα είναι ο σημαντικότερος εταίρος της Ινδίας και η Ινδία ο 10ος εμπορικός εταίρος της Κίνας. Το 2011, υπέγραψαν συμφωνίες ύψους 16 δις δολαρίων που αφορούν τους κλάδους του χάλυβα, της αιολικής ενέργειας, των τροφίμων και της ναυτιλίας.

Η Κίνα θεωρείται το σώμα και η Ινδία ο εγκέφαλος της ανάπτυξης της Ασίας. Στην Ινδία όμως υπάρχει σοβαρό κενό ανάμεσα στην ανάπτυξη της υψηλής τεχνολογίας και την σχεδόν πρωτόγονη υπόλοιπη οικονομική δραστηριότητα. Δεν υπάρχει αξιόλογη βιομηχανική υποδομή και η οικονομία κινείται σε επίπεδα ξεπερασμένης γεωργικής παραγωγής και ενός χαμηλού γενικά επιπέδου μεταποίησης. Η Ινδία στην διεθνή πολιτική σκηνή βρίσκεται κοντά στις Η.Π.Α. και την Δύση κυρίως λόγω της αντίθεσης της στο ακραίο Ισλάμ. Βρίσκεται σε αντιπαράθεση με το Πακιστάν που ενσωματώνει τους γενικότερους φόβους της Ινδίας. Αυτό συμβαίνει επειδή το Πακιστάν διεκδικεί εδάφη της στο Κασμίρ, έχει αναπτύξει στην περιοχή αντάρτικο και υποθάλπει τρομοκρατικές ενέργειες (Μπομπάι). Πάντως το επίπεδο των σχέσεων της Ινδίας είναι καλό με το επίσημο καθεστώς του Αφγανιστάν και είναι αντίθετο με τους Ταλιμπάν. Καλλιεργείται έτσι ένας φυσικός ανταγωνισμός με την Κίνα λόγω σχετικών μεγεθών και των σχέσεων του Πεκίνου με το Πακιστάν. Η σχέση της Ινδίας και της Κίνας με την Ρωσία είναι ρευστή, επειδή είναι ανταγωνίστριες δυνάμεις.

Το τρέχον χρονικό διάστημα, το βαλλιστικό οπλοστάσιο της Κίνας, προκαλεί ιδιαίτερο προβληματισμό στην Ινδία. Η τελευταία φέρεται να έχει αυξήσει το επίπεδο στρατιωτικής της ετοιμότητας στα διαφιλονικούμενα βορειανατολικά σύνορα με την Κίνα, κατόπιν πληροφοριών ότι το Πεκίνο μετακίνησε στη περιοχή βαλλιστικούς

[71] Γρίβας Κων/νος, *«Η Στρατιωτική Άνοδος της Κίνας»*, εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα : 2013, σελ. 24.

«Η λατινογενής έκφραση Mare Nostrum (Μάρε Νόστρουμ), που σημαίνει η θάλασσά μας, ήταν έκφραση που χρησιμοποιούσαν οι Ρωμαίοι της αυτοκρατορικής περιόδου, για να χαρακτηρίσουν τη Μεσόγειο, καθώς αυτή περικλειόταν από εδάφη της Αυτοκρατορίας τους».

πυραύλους **(DF - 21/ Εικόνα 5)**, ενώ έχει επίσης θέσει σε εφαρμογή σχέδια εκτάκτου ανάγκης ώστε να είναι σε θέση να μετακινήσει αερομεταφερόμενες δυνάμεις στην περιοχή σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα (on short notice).[72] Οι σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών ψυχράνθηκαν ακόμη περισσότερο στα τέλη του καλοκαιριού του 2010, όταν το Πεκίνο αρνήθηκε να χορηγήσει βίζα σε Ινδό στρατηγό που θα εισερχόταν στη Κίνα από την περιοχή του Κασμίρ. Τη συγκεκριμένη περιοχή τη διεκδικεί το Πακιστάν, διαπρύσιος σύμμαχος της Κίνας. Η Ινδία αντέδρασε αναστέλλοντας τις ανταλλαγές επισκέψεων αξιωματικών με την Κίνα στις 27 Αυγούστου 2010.

Μετά τον ατυχή για την Ινδία, σύντομο σινοινδικό πόλεμο του 1962, τα σύνορα των δύο χωρών αποτελούνται από μια γραμμή υπάρχοντος ελέγχου (Line of Actual Control/LoAC), μήκους 4,057 χλμ. και δεν είναι οριοθετημένα στο έδαφος, ούτε υπάρχουν σε αποδεκτούς και από τις δύο χώρες χάρτες. Με άλλα λόγια παραμένουν ρευστά αποτελώντας τα μεγαλύτερα διαφιλονικούμενα σύνορα στο πλανήτη. Τέλος ο στρατός της Ινδίας έχει προειδοποιήσει ότι οι αυξανόμενοι δεσμοί μεταξύ Κίνας και Πακιστάν, εκτός από μια γενική στρατιωτική συνεργασία μεταξύ κινεζικών και πακιστανικών δυνάμεων, μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε κοινές επιχειρήσεις των δύο χωρών εναντίον της Ινδίας στα βόρεια σύνορα της χώρας τόσο με την Κίνα όσο και με το Πακιστάν.[73]

Αξίζει να σημειωθεί πως οι σχέσεις Ινδίας και Κίνας μπορεί να φθάσουν σε υψηλό επίπεδο έντασης μόνο και μόνο για τους υδάτινους πόρους. Συγκεκριμένα η Κίνα φέρεται να εξετάζει την εκτροπή ποταμού (Βραχμαπούτρα) έτσι ώστε να τον ενώσει με τον Κίτρινο ποταμό. Είναι προφανές ότι, η διαχείριση των υδάτινων αποθεμάτων αποτελεί μείζονα παράγοντα διαμόρφωσης της γεωγραφίας ασφάλειας και στην περιοχή της Μέσης Ανατολής.[74]

- **Κίνα - Ν. Β. Κορέα:** Οι σχέσεις της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας με τη Ν. Κορέα είναι αρκετά καλές, εάν εξαιρέσουμε τη βοήθεια που παρείχε κατά το παρελθόν η πρώτη στη Β. Κορέα. Η Κίνα είναι ο νούμερο ένα εμπορικός εταίρος της Ν. Κορέας. Επιχειρήσεις από τη Ν. Κορέα μεταφέρουν την παραγωγή των

[72] Ibid, σελ. 196.
[73] Ibid, σελ. 197.
[74] Ibid, σελ. 198.

προϊόντων τους σε κινεζικά εργοστάσια ή σε ιδιόκτητα που είναι εγκατεστημένα στην Κίνα. Με τη Β. Κορέα η Κίνα έχει καλές σχέσεις και συμβάλλει μαζί με την Ιαπωνία, τις Η.Π.Α. και τη Ρωσία στην επίλυση του προβλήματος του βορειοκορεάτικου καθεστώτος και τα περί πυρηνικών όπλων σχέδια, αφού γνωρίζει ότι μια ταραχή στην κοντινή της περιοχή θα προκαλέσει σοβαρούς τριγμούς στην οικονομία της.

- **Κίνα - Ταϊβάν:** Η Ταϊβάν είναι για την Κίνα «η αποστάτρια 23η επαρχία», η οποία ήδη από το 1949 θέλει να ανεξαρτητοποιηθεί, ενώ είναι επαρχία της Κίνας, δημιουργώντας το ζήτημα με τις δύο Κίνες που ταράσσει τους Κινέζους. Οι περισσότεροι κάτοικοι της Ταϊβάν είναι Κινέζοι, ενώ οι οικονομικές σχέσεις των δύο πλευρών είναι ακμάζουσες. Σχεδόν όλη η διεθνής κοινότητα αποδέχεται την «αρχή της μίας Κίνας», μη αναγνωρίζοντας ως κράτος την Ταϊβάν. Το νησί αυτό είναι μικρό, όμως είναι οικονομικός γίγαντας και ιδιαίτερα στα προϊόντα υψηλής τεχνολογίας. Η Κίνα είναι αδιάλλακτη στο θέμα αυτό και σε περίπτωση προσπάθειας ανεξαρτητοποίησης της χώρας θα προβεί σε στρατιωτική επέμβαση γεγονός που βρίσκει αντίθετες τις Η.Π.Α., οι οποίες έχουν δεσμευτεί σε μια τέτοια περίπτωση να βοηθήσουν την Ταϊβάν.

Όμως, ανεξαρτήτως της όποιας αμερικανικής βοήθειας, θα ήμασταν εκτός πραγματικότητας εάν θεωρούσαμε την Ταϊβάν εύκολο αντίπαλο για τα στρατεύματα της «μεγαλύτερης αδελφής» της. Πράγματι εάν και η διαφορά της γενικής στρατιωτικής ισχύος μεταξύ μητροπολιτικής Κίνας και Ταϊβάν, ή επί το ορθότερων, Δημοκρατίας της Κίνας (RoC), μιας και μετά τον εμφύλιο πόλεμο και οι δύο διεκδικούν για τον εαυτό τους τον τίτλο του νόμιμου κυριάρχου ολόκληρης της κινεζικής επικράτειας, είναι χαώδης, εντούτοις αυτό δεν ισχύει και σε ότι αφορά τη στρατιωτική ισχύ. Η Ετήσια αμυντική αναφορά (National Defense Point) της Ταϊβάν, που δημοσιεύτηκε τον Ιούλιο του 2011, υποστηρίζει ότι η στρατιωτική ισορροπία στα Στενά της Ταϊβάν θα συνεχίσει να μεταλλάσσεται υπέρ της Κίνας στα επόμενα χρόνια. Η αναφορά υποστηρίζει ότι οι αμυντικές δαπάνες της Κίνας έχουν αυξηθεί επισήμως από τα 77 δις δολάρια το 2010 στα 93 δις δολάρια το 2011 αλλά στην πραγματικότητα οι κινεζικές αμυντικές δαπάνες εκτιμάται ότι φθάνουν πλέον τα 200 δις δολάρια ενώ εν αντιθέσει οι αμυντικές δαπάνες της Ταϊβάν έχουν καθηλωθεί στα εννέα δις δολάρια ετησίως τα τελευταία δύο χρόνια. Επίσης, αναφέρεται ότι η Κίνα συνεχίζει να αναπτύσσει στρατιωτικές τεχνολογίες, που αποσκοπούν στο να εμποδίσει ξένες δυνάμεις από τα να παρεμβαίνουν υπέρ της Ταϊβάν σε μια πολεμική

αντιπαράθεση. Η Ταϊβάν, επίσης θεωρεί ότι το κινεζικό αεροπλανοφόρο Varyag θα καθίστατο πλήρως επιχειρησιακό μέσα στα επόμενα χρόνια ως την εξέλιξη του αεροπλανοφόρου Liaoning **(Εικόνα 6)**. Η κατασκευή των αεροπλανοφόρων εντάσσεται σε ένα ευρύτερο φιλόδοξο πρόγραμμα της Κίνας για την δημιουργία ναυτικού ανοιχτής θάλασσας (Blue Water Navy - Βαθέων Κυανών υδάτων). Βέβαια, το πιο πιθανόν είναι η δύναμη αυτή να αποσκοπεί λιγότερο στην κυριαρχία στα Στενά της Ταϊβάν και περισσότερο στο να κρατιούνται ανοικτά τα Στενά της Μάλακα **(Χάρτης 4ος)** στην Ινδονησία και στην υπεράσπιση των στρατηγικών κινεζικών συμφερόντων σε μακρινές περιοχές, όπως στην αφρικανική ήπειρο, η οποία θα εξασφαλίζει απρόσκοπτη ροή προς την Κίνα στρατηγικών πρώτων υλών, τροφίμων κ.λ.π. Ένας δεύτερος πιθανός γεωπολιτικός στόχος αυτού του υπό δημιουργία Κινεζικού Ναυτικού (Blue Water Navy - Βαθέων Κυανών υδάτων), είναι η επίδειξη σημαίας σε περιοχές όπως η Νότιος Αμερική, στο πλαίσιο ενίσχυσης του γοήτρου της Κίνας ως νέας δύναμης παγκοσμίου εμβελείας μέσα στο διαμορφούμενο πολυπολικό διεθνές σύστημα.[75]

ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΙΝΑΣ - ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Η Κίνα τα τελευταία πέντε χρόνια έχει υιοθετήσει έναν ιδιαίτερα ενεργό ρόλο στην ανάπτυξη χωρών της Αφρικής, της Λατινικής Αμερικής και του Ειρηνικού. Ειδικότερα, προσεγγίζει χώρες υψηλού οικονομικού και πολιτικού κινδύνου, λόγω απολυταρχικών καθεστώτων, στις οποίες άλλες χώρες ή διεθνείς δωρητές δεν επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν.

Η Κίνα όμως δε ριψοκινδυνεύει τις σχέσεις τις με χώρες που δε συμφωνούν με τα καθεστώτα των χωρών αυτών, χωρίς να περιμένει αντάλλαγμα. Η αιτία των ενεργειών της αυτών είναι οι μεγάλες ανάγκες της για ενεργειακούς πόρους και μεταλλεύματα, εξαιτίας της ραγδαίας οικονομικής της ανάπτυξης. Εκτός αυτού, η Αφρική αποτελεί για την Κίνα μια ήπειρο, στην οποία μπορεί να εξάγει το πλεονάζον ανθρώπινο δυναμικό της, και επομένως, να μειώσει την ανεργία στην ενδοχώρα της.

[75] Ibid, σελ. 212.

Η Κίνα διατηρεί δεσμούς με 53 αφρικανικές χώρες. Περίπου 1.000 επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στη «μαύρη ήπειρο». Από το 2005, στις χώρες αυτές η Κίνα δεν επιβάλλει δεσμούς στις εισαγωγές προϊόντων από τις φτωχότερες από αυτές. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση παρατηρείται σε χώρες πλούσιες σε φυσικούς πόρους, όπως **Αλγερία, Νιγηρία, Νότια Αφρική, Σουδάν** και **Ζάμπια**. **(Εικόνα7)**.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΙΝΑΣ - ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Ανάλογη πολιτική ακολουθεί η Κίνα και στη Λατινική Αμερική. Το 2008, οι επενδύσεις της Κίνας στην περιοχή αυτή έφτασαν τα 24 δις δολάρια. Η Κίνα υπέγραψε με την **Κόστα Ρίκα** συμφωνία ελεύθερου εμπορίου μέχρι το 2010.

Η **Κούβα** έλαβε βοήθεια από την Κίνα ύψους 1,3 εκατ. δολαρίων για την αποκατάσταση των ζημιών που υπέστη από τυφώνες. Συμφωνία ελεύθερου εμπορίου σύναψε και το **Περού** με την Κίνα. Με τη **Βραζιλία** η χώρα έχει, επίσης, σχέσεις ενεργειακής φύσης. Το 2009, παρείχε δάνειο 10 δις δολαρίων στη βραζιλιάνικη εταιρεία Petrobas, με αντάλλαγμα την εγγυημένη διάθεση στην Κίνα 200.000 βαρελιών πετρελαίου, για τα επόμενα 10 χρόνια. Η πιο πρόσφατη επένδυση της Κίνας στη Λατινική Αμερική, είναι αυτή στη **Βενεζουέλα**, όπου χρηματοδότησε τη χώρα με 16 δις δολάρια για την αύξηση της παραγωγής πετρελαίου στον ποταμό Orinoco.[76] **(Εικόνα8)**.

Μπορούμε, λοιπόν, να διαπιστώσουμε πως η Κίνα προσεγγίζει χώρες με τις οποίες οι «μεγάλες δυνάμεις» και κυρίως οι ΗΠΑ δε συνεργάζονται, ώστε να εξασφαλίσει και άλλους συμμάχους και δύναμη για την κατάκτηση της θέσης της πρώτης δύναμης στον κόσμο. Εκμεταλλεύεται, δηλαδή, τα αδύναμα σημεία των υπόλοιπων χωρών και σε συνδυασμό με το προφίλ της «χώρας - προστάτιδας/βοηθούς», η οποία δεν παρεμβαίνει στις εσωτερικές υποθέσεις των χωρών, καταφέρνει να ξεχωρίσει, με αποτέλεσμα σήμερα να αντιμετωπίζεται καχύποπτα από τις ισχυρές οικονομίες του πλανήτη.

[76] Βελέντζα Γεωργία, «*Οικονομικές και Εμπορικές σχέσεις Κίνας με τρίτες χώρες, περιοχές και περιφερειακούς οργανισμούς: Πρόσφατες εξελίξεις,* εκδόσεις Πρεσβεία της Ελλάδος στο Πεκίνο-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων», Πεκίνο: 2009.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΙΝΑΣ ΜΕ ΡΩΣΙΑ

Αδιαμφισβήτητο γεγονός είναι, ότι η Ρωσία με την Κίνα θα αποτελέσουν το σημαντικότερο δίπολο από γεωστρατηγικής απόψεως του μεταψυχροπολεμικού κόσμου. Είναι πιθανόν η εξέλιξη της διμερούς σχέσης να καθορίσει σε μεγάλο βαθμό την διαμόρφωση των ισορροπιών σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα τελευταία χρόνια η εκβάθυνση των στρατιωτικών σχέσεων αποτελεί την καλύτερη απόδειξη ότι η Ρωσία και η Κίνα έχουν κατανοήσει πλήρως το αρχαίο ελληνικό ρητό «η ισχύς εν τη ενώσει». Στο παρελθόν οι σχέσεις των δύο χωρών ήταν τεταμένες, καθώς συγκρουόταν για την πρωτοκαθεδρία στον κουμμουνιστικό κόσμο. Σήμερα οι σχέσεις των δύο χωρών διέρχονται παρατεταμένη περίοδο αναθέρμανσης, η οποία έχει σαν συνέπεια την θεαματική βελτίωση και εκβάθυνση των σχέσεων και στο στρατιωτικό τομέα. Αμφότερες οι χώρες είναι μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.).

Τα τελευταία χρόνια οι δύο χώρες έχουν αναπτύξει στενές σχέσεις πάνω σε θέματα ασφαλείας, ενέργειας,[77] και αμυντικής συνεργασίας δημιουργώντας την συμμαχία της «Αρκούδας» και του «Δράκου». Ο βασικός άξονας συνομιλιών είναι η ενίσχυση της ήδη εκτεταμένης στρατιωτικής συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών. Η Κίνα είναι ο καλύτερος πελάτης της Ρωσίας στους εξοπλισμούς,[78] καταλαμβάνοντας το 40% των συνολικών εξαγωγών της.

Συναφώς σε μία προσπάθεια ελέγχου της κατάστασης στην κρίσιμη γεωπολιτικής σημασίας περιοχή της Κεντρικής Ασίας, οι δύο χώρες συμμετέχουν στον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO - Shanghai Cooperation Organization), καθώς και είναι μέλη των BRICS ενός συνασπισμού που έχει ως ιδρυτικά μέλη την Βραζιλία, την Ινδία, την Ρωσία και την Κίνα και στον οποίο το 2011 προσχώρησε και η Νότια Αφρική.

---

[77] Στον τομέα της ενέργειας Χου και Πούτιν προχώρησαν στην υπογραφή συμφωνίας για την δημιουργία ενός αγωγού μεταφοράς πετρελαίου αξίας 2,5 δις. $ από την Σιβηρία στην Κινεζική βιομηχανική πόλη Daqing, η οποία περιλαμβάνει και τη δέσμευση της Κίνας να αγοράσει τουλάχιστον 5 δις. βαρέλια αργού πετρελαίου από το 2005 έως το 2030.

[78] Οι εξαγωγές στρατιωτικού προς την Κίνα συνίσταται σε μαχητικά Α/Φ Sukhoi-30, Υ/Β, και οπλικά συστήματα υψηλής τεχνολογίας. Οι Ρώσοι εμπειρογνώμονες εκτιμούν ότι ο στρατός τους έχει ανάγκη τα επικερδή συμβόλαια για να μπορέσει να συνεχίσει την έρευνα του στα οπλικά συστήματα και να αυξήσει την παραγωγή τους.

Εξ αντικειμένου, είναι δεδομένο, ότι και τα δύο κράτη Ρωσία - Κίνα παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες και θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αντιμετωπίζουν πανομοιότυπα προβλήματα. Η περίπτωση της ρωσικής Τσετσενίας παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με αυτή της κινεζικής επαρχίας Ξινγιάνγκ όπου κατοικούν Ουιγούροι, υπό την έννοια ότι και οι δύο περιοχές κατοικούνται από μουσουλμανικούς πληθυσμούς που επιθυμούν την απόσχιση. Ιδιαίτερο ρόλο έπαιζε και παίζει η πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών στα συγκεκριμένα ζητήματα η οποία ήταν αμφιλεγόμενη στο διηνεκές. Τα τρομοκρατικά πλήγματα της Αλ Κάιντα στη Νέα Υόρκη και την Ουάσιγκτον στις 11 Σεπτεμβρίου 2001, άλλαξαν την απολύτως αρνητική για τα Ρωσικά και Κινεζικά συμφέροντα στάση της υπερδύναμης, εξαιτίας της ανάγκης συνεργασίας με την Ρωσία και την ανάγκη εξασφάλισης της κινεζικής ανοχής εν όψει των επιχειρήσεων στο Αφγανιστάν.

Οι δύο χώρες συνεργάζονται στον ενεργειακό και νομισματικό τομέα, με σκοπό την καθαίρεση των Η.Π.Α. από την πρωτοκαθεδρία στο παγκόσμιο γίγνεσθαι. Στη νομισματική πολιτική, όπως προ είπαμε, συμφώνησαν να χρησιμοποιούν στο διμερές τους εμπόριο τα δικά τους νομίσματα, ώστε να αποδεσμευτούν από το δολάριο. Στον τομέα της ενέργειας, που τόσο ανάγκη έχει η Κίνα, η Gazprom κατασκευάζει αγωγούς που θα προμηθεύουν την Κίνα με 30 δις κυβικά μέτρα φυσικό αέριο ετησίως για 30 χρόνια, αρχής γενομένης από το 2015. Με αντάλλαγμα την παραχώρηση δανείων 25 δις δολαρίων στις δύο ρωσικές εταιρείες πετρελαίου, OAO Rosneft και East Siberia Pacific Ocean, η Κίνα εξασφάλισε ετησίως 110 εκατ. βαρέλια πετρέλαιο για τα επόμενα 20 χρόνια.[79] **(Εικόνα 9)**.

Η συνεργασία των δύο μεγάλων δυνάμεων, Ρωσίας και Κίνας δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υποβαθμιστεί αλλά όμως αναπόφευκτα περιλαμβάνει και εκατέρωθεν ανταγωνιστικούς γεωπολιτικούς σχεδιασμούς. Η ενέργεια έχει πλέον εξελιχθεί σε βασική αιτία γεωπολιτικού ανταγωνισμού στο Διεθνές μεταψυχροπολεμικό σύστημα ασφαλείας. Η ενέργεια είναι εξίσου ζωτικής σημασίας τόσο για την Κίνα όσο και για την Ρωσία. Το Πεκίνο κάνει έρευνα σε όλο το πλανήτη για να εντοπίσει πηγές ενέργειας, ώστε να τροφοδοτήσει την κινεζική αναπτυξιακή μηχανή και υιοθετεί μια επιθετική εξωτερική πολιτική. Η Ρωσία από την πλευρά της είναι μια από τις μεγαλύτερους παραγωγούς

[79] Σπάθη Ρουμπίνα, "*Ενεργειακές συμφωνίες πολλών δις φέρνουν πιο κοντά Ρωσία και Κίνα",*http://www.news.kathimerini.gr/4dcgi/ warticleseconomy, (πρόσβαση: 24 Αυγούστου 2015).

υδρογονανθράκων σε παγκόσμιο επίπεδο. Η Κεντρική Ασία εξαιτίας των πλουτοπαραγωγικών πηγών και των οδών μεταφοράς τους αποτελεί σημαντικό πεδίο ανταγωνισμού μεταξύ των δύο συνεργατών. Η Κίνα επιδιώκει, σύμφωνα με αναλυτές, να αναλάβει τον έλεγχο από την Ρωσία και αποδεικνύεται από το γεγονός του ανοίγματος του φυσικού αερίου Κεντρικής Ασίας - Κίνας (Τουρμεκιστάν - Κίνας) στα τέλη του 2009.

Η πτώση της Σοβιετικής Ένωσης μετέβαλλε τις γεωπολιτικές ισορροπίες καθώς έσπασε το ενεργειακό μονοπώλιο της Ρωσίας και έδωσε την ευκαιρία στα πλούσια σε πετρέλαια και φυσικό αέριο κράτη της Κεντρικής Ασίας και της Κασπίας να αποκτήσουν πρόσβαση στις διεθνείς αγορές. Η Κεντρική Ασία θεωρείται παραδοσιακή σφαίρα επιρροής της Ρωσίας που επιδιώκει την αποκλειστική εκμετάλλευση των ενεργειακών πηγών και των οδών μεταφοράς τους. Όμως η Κίνα θεωρεί επιτακτική την παρουσία της μέσα στην Κεντρική Ασία για να προστατεύσει την περιφέρεια της δημιουργώντας φιλικές σχέσεις με τα γειτονικά κράτη της συγκεκριμένης περιοχής. Η Κίνα φοβάται ότι μια αστάθεια στην Κεντρική Ασία θα προκαλέσει ένα κύμα τρομοκρατίας και εξτρεμισμού που θα επεκταθεί στα σύνορα της και θα ενισχύσει τις αποσχιστικές τάσεις της μουσουλμανικής μειονότητας των Ουιγούρων της επαρχίας Ξινγιάνγκ.

Η Κίνα και η Ρωσία έχουν διαφορετικές στρατηγικές και στο θέμα της εκμετάλλευσης της Αρκτικής. Η αλλαγή των φυσικών συνθηκών της περιοχής την έχει καταστήσει αντικείμενο ενός έντονου ανταγωνισμού ανάμεσα στα παράκτια κράτη και μη. Η ελεύθερη διέλευση και τα δικαιώματα εξόρυξης των ενεργειακών πηγών προκαλούν οικονομικές και πολιτικές παρενέργειες. Η Ρωσία επιθυμεί η Αρκτική να διαιρεθεί και να διανεμηθεί σε πέντε παράκτια κράτη (ΗΠΑ, Καναδάς, Δανία, Νορβηγία κα σε αυτή). Η Κίνα από την πλευρά της που δεν ανήκει στους πέντε, θέλει η Αρκτική να είναι ανοιχτή προς όλες τις χώρες καθώς αναγνωρίζει τη σημασία που θα έχει ο έλεγχος των νέων οδών της Αρκτικής σε οικονομία, ναυσιπλοΐα και γεωπολιτική.[80]

[80] *"Σίνο - Ρωσικός Άξονας, Συνεργασία αλλά και Ανταγωνισμός"*,http://www. via diplomacy. gr/sino-rosikos -axonas -sinergasia alla kai antagonismos ,(πρόσβαση: 24 Αυγούστου 2015).

Τέλος, σημείο αντιπαράθεσης της Ρωσίας με την Κίνα είναι η γεωγραφία. Ο αυξανόμενος πληθυσμός της Κίνας των 1,3 δις **(Πίνακας 5ος)** αποτελεί απειλή για την Ρωσία της οποίας ο πληθυσμός (148 εκατομμύρια) **(Πίνακας 6ος)** συνεχώς μειώνεται. Ήδη, οι συνοριακές περιοχές της ανατολικής Σιβηρίας κατακλύζονται από Κινέζους και αυτό συνεγείρει την ρωσική ηγεσία που δηλώνει: «Πρέπει να καταστήσουμε την περιοχή ελκυστική στους ξένους επενδυτές και τους κατοίκους της. Αυτοί που έφυγαν με την κατάρρευση της Σοβιετικής ένωσης σε αναζήτηση εργασίας, πρέπει να αισθανθούν ότι μπορούν να επιστρέψουν».[81]

Γεγονός είναι ότι δύο πρώην αντίπαλες έως εχθρικές χώρες, βρίσκονται σήμερα περισσότερο κοντά η μια στην άλλη από ποτέ. Ιστορική αναγκαιότητα ή συνέπεια του σημερινού μεταβαλλόμενου κόσμου;

ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ ΜΕ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ

Η Ρωσία, κατάλοιπο της παλιάς δόξας, αφού απέτυχε να συγκρατήσει τα νέα κράτη που δημιουργήθηκαν με την διάλυσή της, πολλά από τα οποία προσεχώρησαν στα Ευρωπαϊκά και Ατλαντικά σχήματα, αγωνίζεται για μια αξιοπρεπή παρουσία στο διεθνές στερέωμα εκμεταλλευόμενη τους ενεργειακούς της πόρους, την τεράστια έκταση και την στρατηγική της θέση. Δεν πρέπει να βιαστούμε να πιστέψουμε ότι η Ρωσία είναι ένα ανίσχυρο κράτος, ούτε επίσης ότι σύντομα μπορεί να ανακτήσει την χαμένη της αίγλη και δύναμη. Αποτελεί όμως τη μεγαλύτερη χώρα της Ευρώπης, την δεύτερη δύναμη παγκοσμίως στην κατοχή πυρηνικών όπλων και την πρώτη στην κατοχή ενέργειας.

Καθώς ο διεθνής καταμερισμός ισχύος αποτελεί τον κεντρικότερο παράγοντα της διεθνούς πολιτικής, η σημερινή ρωσική αδυναμία περιορίζει δραστικά τα περιθώρια ελιγμών της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής. Οι πολιτικοί ηγέτες της Ρωσίας, μετά την απώλεια του τίτλου της υπερδύναμης και των δορυφόρων κρατών, βρέθηκαν στο μεγάλο δίλημμα, να προσεγγίσουν τις Η.Π.Α. ή μια άλλη χώρα με ισχυρά στοιχεία και διεθνή παρουσία. Σε περίπτωση Αμερικανορωσικής προσέγγισης, θα υπήρχαν τα μεγάλα μειονεκτήματα της ενδεχόμενης πρόσδεσης της χώρας στα δυτικά σχήματα αφενός και αφετέρου

[81] ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ εφημερίδα, «*Κινδυνεύουμε στην Άπω Ανατολή*», 22/7/2000.

η εξάλειψη έστω και της τελευταίας ελπίδας για την ανάδειξη σε μια ισχυρή χώρα έστω και στο απώτερο μέλλον. Μετά την απόρριψη της παραπάνω άποψης οι επιλογές οι οποίες απέμεναν ήταν ελάχιστες.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ - ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Εμπόριο, άμυνα και ενέργεια αποτελούν τα πεδία διαχρονικής συνεργασίας μεταξύ Ινδίας και Ρωσίας, από την ανεξαρτησία της Ινδίας το 1947, την περίοδο του Ψυχρού πολέμου και την κατάρρευση της Σοβιετικής ένωσης, μέχρι την σύγχρονη εποχή. Η ιδιαίτερα στενή σχέση μεταφοράς όπλων από τη Ρωσία στην Ινδία υφίσταται από το 1963 και την πώληση των Σοβιετικών MiG 21s. Με την Συνθήκη Ειρήνης και φιλίας του 1971, η ινδορωσική συνεργασία επισημοποιήθηκε, ενώ μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου οι πωλήσεις όπλων αποτέλεσαν βασικό παράγοντα για την αποκατάσταση των ινδορωσικών σχέσεων.

Στα μέσα της δεκαετίας του ‘90, η Ρωσία προσέφερε στην Ινδία μια σειρά προηγμένων όπλων, μεταξύ και των οποίων και το μαχητικό Su - 30. Για δεκαετίες μέχρι την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης υπήρχε έντονη διμερής συνεργασία στην άμυνα, την βιομηχανία και την επιστήμη. Από εκεί και έπειτα οι σχέσεις μεταξύ Ινδίας και Ρωσίας επιδεινώθηκαν, καθώς το Νέο Δελχί προσπάθησε να προσαρμοστεί στη μεταψυχροπολεμική περίοδο, κρατώντας αποστάσεις από την Μόσχα. Από την έναρξη της προεδρίας Πούτιν, η ινδορωσική συνεργασία έχει ανακάμψει, γεγονός που έχει προκαλέσει τις εύλογες αντιδράσεις τις Η.Π.Α., που έχουν ενοχληθεί από την απαθή στάση του Νέου Δελχί για την προσάρτηση της Κριμαίας στη Ρωσία.

Παράλληλα, υπογράφηκαν και αμυντικές συμφωνίες ύψους 50 δις δολάρια μεταξύ των οποίων και αυτή της προμήθειας από την Ινδία ως συμπαραγωγή του υπερμαχητικού πέμπτης γενιάς T-50 PAK FA **(Εικόνα 10)** και αριθμού ελικοπτέρων.

Είναι προφανές ότι, η Ινδία αποτελεί «μήλον της έριδος» μεταξύ Η.Π.Α. και Ρωσίας. Γεωπολιτικά η Ινδία είναι σημαντική για τις Η.Π.Α. προς τα νότια και ανατολικά, κυρίως ως δύναμη αναχαίτισης της Κίνας. Οι συμφωνίες στον τομέα της άμυνας και της ενέργειας δείχνουν το έντονο ενδιαφέρον για την διείσδυση των Η.Π.Α. στην ινδική αγορά. Παράλληλα οι Η.Π.Α. θεωρούν ότι η Ινδία μπορεί να

διαδραματίσει κομβικό ρόλο στην προώθηση στενών εμπορικών δεσμών στην Νότια Ασία και να αποτελέσει παράγοντα σταθερότητας στην περιοχή.

Η Ινδία με τον τεράστιο πληθυσμό και την υψηλού ρυθμού αναπτυσσόμενη οικονομία, αναμένεται να είναι ο τρίτος μεγαλύτερος καταναλωτής ενέργειας παγκοσμίως έως το 2030, ξεπερνώντας την Ιαπωνία και τη Ρωσία. Η κάλυψη αυτής της ενεργειακής ζήτησης, αποτελεί κεντρικό θέμα για την κυβέρνηση της Ινδίας, σε βαθμό που να προσδιορίζει σε μεγάλο μέρος την εξωτερική πολιτική της.[82]

Πρόθεση της Ινδίας είναι, να προβεί σε μεγάλες επενδύσεις στη Ρωσία, στη δεύτερη χώρα παγκοσμίως σε εξαγωγές πετρελαίου. Μια σημαντική ινδική επένδυση θεωρείται η συμμετοχή της κρατικής εταιρείας ONGC Videsh στο έργο της υφαλοκρηπίδας στη Σαχαλίνη - 1, **(Χάρτης 7ος)** για την παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου η οποία είναι η μεγαλύτερη ινδική επένδυση στο εξωτερικό προσεγγίζοντας τα 3 δις δολάρια.

Το μεγαλύτερο εμπόδιο στο εμπόριο μεταξύ Ινδίας και Ρωσίας είναι η έλλειψη εμπορικών οδών. Υπάρχει ανάγκη βελτιστοποίησης των θαλασσίων οδών εμπορίου και μέχρις ότου μια βιώσιμη και συντομότερη διαδρομή για το εμπόριο επιτευχθεί, οι υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης του εμπορίου των αγαθών θα συνεχίζουν να παρεμποδίζονται. Η συμφωνία για την νέα όδευση εμπορίου μεταξύ Ινδίας - Ρωσίας μπορεί να βοηθήσει στην ελάττωση του κόστους μεταφοράς. Ο παρών δρόμος που περνά μέσω Σουέζ και καταλήγει στο λιμάνι της Αγίας Πετρούπολης μέσω Kotka (Φινλανδία) και Ρότερνταμ (Ολλανδία), είναι μακρύς και χρονοβόρος. Η νέα όδευση Mumbai - Bandar Abbas - Astrakhan που περιλαμβάνει παράκτιους και ηπειρωτικούς συνδέσμους διαμέσου Ινδίας - Ιράν - Ρωσίας, συντομεύει το χρόνο ταξιδιού κατά δέκα ημέρες. Συνεπώς, ο δρόμος Βορρά - Νότου, χρειάζεται μεγαλύτερη προσοχή και από τις δύο χώρες.

Μια άλλη κρίσιμη παράμετρος ως προς την ενεργειακή ασφάλεια για την Ινδία είναι το πρόγραμμα πυρηνικής ενέργειας για ειρηνικούς σκοπούς. Στον τομέα αυτόν, υπάρχει στενή συνεργασία με τη Ρωσία αφού οι Ρώσοι κατασκεύασαν δύο πυρηνικούς αντιδραστήρες στην Kudankulam στο ινδικό κρατίδιο του Tami Nadu,

[82] Cartwright Jan, *"India and Russia: Old Friends, New Friends"* Center for Strategic and International Studies, Washington DC. CSIS South Asia Monitor, Number 104, March 1, 2007 σελ. 1, http://www.csis.org/media/csis/pubw/sam104/pdf, (πρόσβαση: 24 Αυγούστου 2015).

και ο πρόεδρος Πούτιν έδωσε υπόσχεση για κατασκευή επιπλέον τεσσάρων πυρηνικών αντιδραστήρων. Επίσης, υπογράφηκε μια ενεργειακή συμφωνία στον τομέα των υδρογονανθράκων, η οποία θα ξεπεράσει σε ύψος τα 5 δις δολάρια με την εταιρεία να συμφωνεί σε ένα 10ετές συμβόλαιο με σταθερή τιμή, για την παροχή πετρελαίου στην Ινδία. Η συμφωνία απέδειξε ξεκάθαρα ότι η Ρωσία έχει την δυνατότητα μέσω της Ασιατικής οδού να υπονομεύσει την επίδραση των δυτικών κυρώσεων εναντίον της. Επιπλέον οι δύο χώρες στοχεύουν σε μελλοντική συνεργασία στον τομέα της εξόρυξης και εμπλουτισμό ουρανίου.

Από την πλευρά της Μόσχας, το ρωσικό ενδιαφέρον στην Ινδία μπορεί να εστιαστεί υπό το πρίσμα της συγκρότησης ενός στρατηγικού τριγώνου μεταξύ Μόσχας, Πεκίνου και Νέου Δελχί. Η Ρωσία αισθάνεται ότι οι όλο πιο στενές σχέσεις της Ινδίας με τις ΗΠΑ, εξασθενούν την προσπάθεια σχηματισμού πολυπολικού τριγώνου.[83] Εν παραλλήλω, από την πλευρά της Ινδίας αρχικά υπάρχει η ανάγκη για την ικανοποίηση προηγμένης τεχνολογίας στρατιωτικών πόρων και εξοπλισμών γεγονός το οποίο αποτελούσε και τον κορμό γύρω από τον οποίο παραδοσιακά περιστρεφόταν οι φιλικές σχέσεις Ινδίας - Ρωσίας. Όμως σήμερα, υπάρχουν έντονες ενδείξεις ότι η ινδική προσέγγιση στη Ρωσία εξυπηρετεί και άλλους σημαντικούς στόχους. Ένας από αυτούς είναι η διαφοροποίηση των πηγών ενέργειάς της.[84] **(Χάρτης 8ος)**.

Εν κατακλείδι, η Ρωσία πιθανόν να επιδιώξει να εξισορροπήσει την αυξανόμενη εξάρτηση της από την Κίνα στο μέλλον, αναπτύσσοντας στενότερες σχέσεις με άλλες για την Ρωσία. Προς το παρόν, η αμυντική και ενεργειακή συνεργασία δείχνουν πως το Νέο Δελχί θεωρεί την Μόσχα ως στρατηγικό εταίρο παρά την δυσαρέσκεια της Δύσης. [85]

ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ - ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Συρία: Παραδοσιακά οι δυο χώρες έχουν αρκετά αναπτυγμένες σχέσεις. Η Ρωσία εξοπλίζει την Συρία με αντιαεροπορικούς πυραύλους Strela (VSHORADS)[86]

[83] Ibid, σελ 2,3.
[84] Ibid, σελ 3.
[85] Νεαοπολιτική, *"Η Ινδία ως μήλον της Έριδος μεταξύ των ΗΠΑ και της Ρωσίας"* ,http://neapolitiki. gr /%CE%B7 - %CE%B9, (πρόσβαση: 10 Σεπτεμβρίου 2015).
[86] Visual Short Range Air Defense.

ενώ έχει αναβαθμίσει το αρματικό της δυναμικό. Ο πρόεδρος του Ρωσικού Εμπορικού Επιμελητηρίου, σε επίσκεψή του τον Φεβρουάριο 2005 συμφώνησε σε αύξηση των Ρωσικών επενδύσεων στη χώρα στους τομείς ενεργείας, γεωργίας, εκπαίδευσης και υψηλής τεχνολογίας.

Ιράν: Η Ρωσία έχει για πολιτικούς σκοπούς ήδη πουλήσει στους Ιρανούς τον αντιδραστήρα του πυρηνικού εργοστασίου της Bushehr για παραγωγή ενεργείας. Ο πρόεδρος Πούτιν προσπάθησε να καθησυχάσει τους Ισραηλινούς και γενικότερα την Δύση λέγοντας ότι δεν πρόκειται να επιτραπεί στο Ιράν να παράγει πυρηνικά όπλα και ότι τα πυρηνικά απόβλητα θα επιστρέψουν στην Ρωσία. Πέραν αυτών η Ρωσία εμφανίζεται τους τελευταίους μήνες ως παράγοντας ισορροπίας, αναλαμβάνοντας - μετά τις προσπάθειες της Ε.Ε - πρωτοβουλίες στην κατεύθυνση εκτόνωσης της έντασης μεταξύ Η.Π.Α. - Ιράν σε σχέση με την άρνηση του Ισλαμικού κράτους να εγκαταλείψει το πυρηνικό του πρόγραμμα.[87] Παράλληλα υποστηρίζει μαζί με την Κίνα το Ιράν στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, τηρώντας άκρως επιφυλακτική στάση ως προς την πιθανότητα επιβολής κυρώσεων προς αυτό λόγω μη συνεργασίας με την Διεθνή Επιτροπή Ατομικής Ενεργείας.

Το Ιράν αποτελεί ένα σημαντικό εταίρο για την Ρωσία στην περιοχή, έτσι ώστε η Μόσχα να προσπαθεί να το προστατεύσει. Αποτελεί το τρίτο σπουδαιότερο πελάτη της Ρωσίας ως προς την προμήθεια βαρέως στρατιωτικού εξοπλισμού και όπως αναφέρθηκε αποτελεί ενδεικτική περίπτωση ελεγχόμενης εξαγωγής ρωσικής πυρηνικής τεχνογνωσίας.[88] Οι Ρώσοι φοβούνται ότι, σε περίπτωση ισχυροποίησης του Ιράν μέσω του πυρηνικού του οπλοστασίου και διαμόρφωσης του σε ανερχόμενη δύναμη στην περιοχή θα άρχιζε να ασκεί επιρροή πάνω στις μουσουλμανικές περιοχές των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών. Είναι φανερό ότι, το Ιράν αποτελεί ένα κράτος κλειδί στην Μέση Ανατολή, διότι συνδέει την Κασπία με τον Ινδικό Ωκεανό στην καρδιά της Ευρασίας ενώ συνδέει Ινδία με την Σκανδιναβία ενώνοντας έτσι την Δύση με τον Βορρά. Αποτελεί έναν ενεργειακό γίγαντα με τεράστια αποθέματα πετρελαίου κα φυσικού αερίου που το τοποθετούν στην τρίτη θέση παγκοσμίως

[87] Πρόταση προς το Ιράν για εμπλουτισμό του ουρανίου του σε ρωσικό έδαφος.
[88] Jacques Levesque, "*Russia and Muslim World: The Chechnya Factor and Beyond*", http:/www.rew.ethz.ch/ analysis.rad/ details cfm, (πρόσβαση: 20 Σεπτεμβρίου 2015).

κατέχοντας περίπου το 10% των συνολικών αποθεμάτων πετρελαίου και στην δεύτερη θέση παγκοσμίως πίσω από τη Ρωσία σε φυσικό αέριο.

Βέβαια πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι παρόλο που η Ρωσία με το Ιράν διατηρούν ισχυρούς δεσμούς πάνω σε ένα ευρύ φάσμα σημαντικών θεμάτων που σχετίζονται με την ενέργεια, η σχέση των δύο χωρών είναι περίπλοκη. Η εφαρμογή κυρώσεων στο Ιράν εκ μέρους των ΗΠΑ, επηρεάζει τις ρωσο - ιρανικές σχέσεις, διότι αυτές είχαν ως συνέπεια να ωθήσουν την Ρωσία και το Ιράν σε στενότερη συνεργασία, θεωρώντας τις ανεξάρτητες εξωτερικές πολιτικές τους, ως αντίβαρο στην πολιτική των Η.Π.Α.[89]

Λοιπές Αραβικές χώρες: Η Ρωσία εξοπλίζει σε εξαιρετικά μεγάλο ποσοστό τις χώρες αυτές. Οι χώρες του αραβικού κόσμου και το Ιράν την περίοδο 1994 - 2004 ήταν αποδέκτες του 16,26% των ρωσικών εξαγωγών κυρίων οπλικών συστημάτων, χωρίς να συνυπολογίζονται οι εξαγωγές δευτερευόντων και οι άδειες παραγωγής των συστημάτων αυτών από ξένες χώρες. Γενικά η Ρωσία είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας κυρίου και δευτερεύοντος στρατιωτικού υλικού σε όλες τις αραβικές χώρες της περιοχής. Μέσω των επενδύσεων προσπαθεί να ανακτήσει τμήμα της παλαιάς της δύναμης.

Τουρκία: Όσον αφορά την Τουρκία, η αναθέρμανση των σχέσεων της Ρωσίας με την Άγκυρα ανέκαθεν αποτελούσε μια από τις πάγιες προτεραιότητες της ρωσικής και νωρίτερα της σοβιετικής διπλωματίας. Το αυξημένο ενδιαφέρον του Κρεμλίνου στη σύσφιξη των σχέσεων του με την Τουρκία εξηγείται καταρχάς λόγω της καθοριστικής γεωπολιτικής σημασίας των Στενών, από όπου αναγκάζεται να περνά ο εναπομείνας ρωσικός πολεμικός στόλος της Μεσογείου και περίπου το 70% του εξωτερικού εμπορίου της Ρωσίας. Επιπλέον, η γεωγραφική εγγύτητα της Τουρκίας με τη Μέση Ανατολή αποτελεί άλλο σημαντικό λόγο ενδιαφέροντος της Μόσχας για την Άγκυρα, η ευρύτερη περιοχή της οποίας θεωρείται από τους ιθύνοντες του Κρεμλίνου ως η πλέον πρόσφορη - εξαιτίας της εγγενούς της αστάθειας - για μελλοντικές οικονομικές αλλά και πολιτικές «επενδύσεις». Γενικότερα η γεωγραφική συνιστώσα διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλο στη δημιουργία του πολιτικού ενδιαφέροντος τόσο της Ρωσίας όσο και της Τουρκίας στη σύσφιξη των

[89] Fee C. Florence, "*The Russian - Iranian Energy Relationship, Midle East Economic Survey",* http://wwwruwnet.nl/info/2007 03/13 01stml, (πρόσβαση: 22 Σεπτεμβρίου 2015).

διμερών τους σχέσεων. Και τα δύο κράτη διαθέτουν σύνορα στη Μαύρη θάλασσα, ενδιαφέρονται για την εδραίωση της πολιτικής και πολιτιστικής συνεργασίας τους με τα κράτη της Κεντρικής Ασίας και του Καυκάσου, ενώ η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας αποτελεί την κύρια προτεραιότητα αμφότερων των ηγεσιών.

Ισραήλ: Οι Ρωσο - ισραηλινές σχέσεις αποτελούν την άλλη όψη του νομίσματος. Η Ρωσία αντιμετωπίζει ένα «κοινό» πρόβλημα με το Ισραήλ. Αυτό της ισλαμικής τρομοκρατίας (στην ρωσική πραγματικότητα αφορά τους Τσετσένους ισλαμιστές). Ένας επιπλέον και όμοια ισχυρός δεσμός των δυο χωρών είναι και η μετανάστευση των Εβραίων από την Ρωσία στο Ισραήλ.

Υπάρχουν προβλήματα στην σχέση Ισραήλ - Ρωσίας, όπως η άρνηση του πρώτου να εκδώσει πέντε από τους σημαντικότερους καταζητούμενους για οικονομικά σκάνδαλα, ρωσικής υπηκοότητας αλλά εβραϊκής καταγωγής, που κατέφυγαν στο Ισραήλ όπου και έλαβαν με βάση την νομοθεσία την ισραηλινή υπηκοότητα. Άλλο πρόβλημα παρουσιάσθηκε όταν η κυβέρνηση Πούτιν κάλεσε τους ηγέτες της Χαμάς για συνομιλίες ευθύς μετά την εκλογή της οργάνωσης στην Παλαιστινιακή εξουσία, ένα γεγονός που προκάλεσε έντονες Ισραηλινές αλλά και αμερικανικές αντιδράσεις.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ - ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Γερμανία: Η πρόσφατη κοινή απόφαση Ρωσίας και Γερμανίας να γίνει το Βερολίνο ο κύριος δίαυλος των ρωσικών ενεργειακών εξαγωγών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση θέτει νέες βάσεις για μια περαιτέρω πολιτική συνεργασία των δύο χωρών, σε διμερέςεπίπεδο τόσο εντός όσο και εκτός πλαισίου Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6Ο«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ - ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ»

Ο ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΑΓΚΑΗΣ (SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION, SCO)

Ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (Shanghai Cooperation Organisation, SCO) **(Εικόνα 11)**, είναι ένας οργανισμός που εμφανίστηκε στο προσκήνιο το 1996 με την επωνυμία «Οι πέντε της Σαγκάης», (“Shanghai Five”), υπονοώντας την Ρωσία, Κίνα, Καζακστάν, Τατζικιστάν και Κιργιστάν. Αποτελεί μια πρωτοβουλία, για σύμπτυξη μιας διακυβερνητικής - διακρατικής συνεργασίας σε μια ευρύτατη περιοχή 30 εκατ. τετραγωνικών χιλιομέτρων, όπου κατοικούν 1,2 δις άνθρωποι. Το 2001 επεκτάθηκε συμπεριλαμβάνοντας το Ουζμπεκιστάν και ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO), διαμορφώθηκε ως διεθνής οργανισμός.

Οι κύριοι στόχοι του SCO είναι η ενίσχυση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και σχέσεων καλής γειτονίας μεταξύ των χωρών μελών, προωθώντας την αποτελεσματική συνεργασία στην πολιτική, την οικονομία και το εμπόριο, την επιστήμη και την τεχνολογία, τον πολιτισμό, καθώς και την εκπαίδευση, την ενέργεια, τις μεταφορές, τον τουρισμό, την προστασία του περιβάλλοντος και σε άλλους τομείς, καθιστώντας κοινές προσπάθειες για τη διατήρηση και τη διασφάλιση της ειρήνης, της ασφάλειας και της σταθερότητας στην περιοχή, ενώ κινείται προς την κατεύθυνση της δημιουργίας μιας νέας δημοκρατικής, δίκαιης και ορθολογικής πολιτικής και οικονομικής στη διεθνή τάξη. Προχωρώντας ακόμη περισσότερο, ο οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO) επιδιώκει να εφαρμόσει την εσωτερική πολιτική μεταξύ των μελών του, με βάση τις αρχές της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, του αμοιβαίου οφέλους, των ίσων δικαιωμάτων, των διαβουλεύσεων. Επίσης, ο σεβασμός για την πολυμορφία των πολιτισμών, η προσδοκία για την κοινή ανάπτυξη και η εξωτερική πολιτική του οργανισμού, διεξάγεται σύμφωνα με τις

αρχές της μη ευθυγράμμισης, που δεν στοχεύουν κανέναν και εφαρμόζουν την πλήρη διαφάνεια.[90]

Το Συμβούλιο της Επικρατείας (HSC) είναι το ανώτατο όργανο λήψης αποφάσεων στο πλαίσιο του SCO. Συνεδριάζει μία φορά κάθε χρόνο για να λάβει αποφάσεις και να δώσει οδηγίες για όλα τα σημαντικά θέματα της δραστηριότητας SCO. Οι αρχηγοί κρατών του Συμβουλίου της Επικρατείας (HGC), συνεδριάζουν μια φορά το χρόνο για να συζητήσουν την στρατηγική για την πολυμερή συνεργασία καθώς και για να ορίσουν προτεραιότητα στις κατευθύνσεις μέσα στο πλαίσιό του Οργανισμού έτσι ώστε να επιλυθούν ορισμένα σημαντικά και πιεστικά ζητήματα, που αφορούν την συνεργασία των κρατών - μελών, τόσο στον οικονομικό όσο και σε άλλους τομείς, καθώς και για να εγκρίνουν τον ετήσιο προϋπολογισμό του Οργανισμού.

Εκτός από τις συνόδους του HSC και της HGC υπάρχουν και συναντήσεις σε επίπεδο Προέδρων Κοινοβουλίων και γραμματέων των Συμβουλίων Ασφαλείας καθώς και Υπουργών Εξωτερικών, Υπουργών Άμυνας, Οικονομίας, Μεταφορών, Πολιτισμού κ.τ.λ. Ο Οργανισμός έχει δύο μόνιμα όργανα - τη Γραμματεία στο Πεκίνο και τη δομή Περιφερειακής Αντιτρομοκρατικής στην Τασκένδη.[91] Μέχρι το 2005, ο SCO, ήταν κυρίως συνδεδεμένος με την περιφερειακή ασφάλεια και ιδιαίτερα εναντίον των τριών «απειλών»: τρομοκρατίας, αποσχίσεων εξτρεμιστών καθώς και με την οικονομική συνεργασία.

Σημαντική ως προς την στρατηγική του SCO, είναι και η θέσπιση παρατηρητών. Έτσι, τον Ιούλιο του 2005 εκτός από την Μογγολία συνδέθηκαν με τον SCO το Ιράν το Πακιστάν και η Ινδία τα τρία τελευταία κράτη ως μέλη - παρατηρητές. Με την προσθήκη των χωρών αυτών, ο οργανισμός έχει στην ουσία περιλάβει υπό την σκέπη του, περίπου το ήμισυ του παγκόσμιου πληθυσμού. Ο οργανισμός στις τάξεις του περικλείει μια πυρηνική τετράδα η οποία αποτελείται από την Ρωσία την Κίνα, την Ινδία και το Πακιστάν η οποία τείνει να μετασχηματιστεί σε πεντάδα, αν ληφθεί υπόψη και η επιθυμία του Ιράν να γίνει πυρηνική δύναμη.

---

[90] "*Ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης*", http://www.sectsco.org/, (πρόσβαση: 2 Οκτωβρίου 2015).

[91] Ibid.

Ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO), αποτελεί αποτέλεσμα της αντίδρασης της Μόσχας και του Πεκίνου, που ενώνοντας τις δυνάμεις τους, είχαν ως κύριο μέλημα να αντιδράσουν στην προσπάθεια των Ηνωμένων Πολιτειών να περικυκλώσουν την Κίνα και την Ρωσία προσπαθώντας να πετύχουν την καταστροφή τους. Υπό αυτή την έννοια, ο SCO, σιγά - σιγά αναπτύχθηκε και παρουσιάστηκε στην καρδιά της Ευρασίας ως μια πανίσχυρη διεθνής οντότητα. Ο Οργανισμός έχοντας ως κύριο στόχο να εφαρμόσει αμυντική πολιτική στον τομέα του, προστατεύοντας με τον τρόπο αυτό τις χώρες - μέλη που τον αποτελούν, προσπαθεί διαμέσου της συνένωσης των οικονομιών της Ευρασίας, να αποφύγει την κατάρρευση των οικονομιών των χωρών της Ευρασίας, η οποία μεθοδεύεται εις βάρους τους, από την Βόρεια Αμερική τη Δυτική Ευρώπη και την Ιαπωνία, χώρες οι οποίες ελέγχουν σημαντικά μέρη της παγκόσμιας οικονομίας.

Γεωγραφικά εκτείνεται από την Ευρώπη, την Εγγύς Ανατολή, την Κεντρική Ασία ως την Ανατολική Ασία,[92] και υφίσταται συνεργασία σε πολιτικό, στρατιωτικό, οικονομικό ενεργειακό και πολιτιστικό επίπεδο, αφού είναι συνδετικός κρίκος διακριτών εθνικών οντοτήτων. Σημαντικά συστατικά της οικονομικής αποτελούν το εμπόριο συμβατικών όπλων - με τη Ρωσία ως προμηθευτή - και η Ενέργεια, που αποτελεί εξαχθέν αγαθό για τη Ρωσία, το Καζακστάν, το Ουζμπεκιστάν και το Ιράν, αφού τα κράτη αυτά χαρακτηρίζονται ως μεγάλοι ενεργειακοί εξαγωγείς, όταν η Κίνα και η Ινδία θεωρούνται ως σημαντικοί εισαγωγείς ενέργειας. Η Ρωσία και η Κίνα αποτελούν τις χώρες - ηγέτες του Οργανισμού και παραμένουν οι πιο σημαντικοί δρώντες του SCO.

Ο ίδιος πολιτικό - στρατιωτικός αναλυτής στη συνέχεια του άρθρου[93] τονίζει ότι μολονότι που ο SCO, ξεκίνησε ως οργανισμός ασφάλειας, επεκτεινόμενος μέσω μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης στις παρυφές των αντιτρομοκρατικών δραστηριοτήτων, τα κράτη μέλη του SCO συχνά ισχυρίζονται ότι ο οργανισμός αυτός είναι πρωταρχικά προορισμένος για πολιτική και οικονομική συνεργασία και ότι ο στρατιωτικός - παίζει δευτερεύοντα ρόλο και περιορίζεται κυρίως σε ενέργειες

[92] De Hass Marcel, "*The Shanghai Cooperation Organization's Momentum towards a Mature Security Alliance"*, Netherlands" Institute of International Relations, The Hague, σελ. 15, http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20080100_cscp_haas_art_sm.pdf, (πρόσβαση: 2 Οκτωβρίου 2015).

[93] Ibid, σελ. 16.

που έχουν σχέση με την εσωτερική ασφάλεια. Σε αυτή την κατεύθυνση[94] κινήθηκε στη Διάσκεψη Κορυφής του SCO στην Bishkek τον Αύγουστο του 2007, ο πρόεδρος Πούτιν ο οποίος αρνήθηκε ότι ο SCO θα εξελιχθεί σε έναν πλήρως αναπτυσσόμενο οργανισμό Ασφαλείας όπως το ΝΑΤΟ και επισήμανε ότι η στρατιωτική συνεργασία μεταξύ των μελών του SCO δεν αποτελεί θέμα πρώτης προτεραιότητας αλλά η οικονομική συνεργασία και ασφάλεια είναι τα κύρια του ενδιαφέροντα.

Μέχρι τώρα, κανένα από τα μέλη ούτε και ο οργανισμός ως συλλογικό όργανο, δεν έχει κάνει δηλώσεις προς την κατεύθυνση της πρόθεσης δημιουργίας αυτού, που κάποιοι Δυτικοί σχολιαστές ονομάζουν ως «ΝΑΤΟ της Ανατολής». Όμως, σε όρους διεθνούς νομικής ερμηνείας της Ασφάλειας, είναι κοινή διαπίστωση μεταξύ των μελών του SCO ότι η «μη ανάμειξη» στις εσωτερικές υποθέσεις, θεωρείται ως πρωταρχική Αρχή.

Ιδιαίτερη προσοχή, πρέπει να δοθεί και στον Οργανισμό της Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας (Collective Security Treaty Organization, CSTO), ο οποίος συστάθηκε[95] το Μάιο του 1992 και αφορούσε μια Συνθήκη Συλλογικής Ασφάλειας (CIS, Collective Security Treaty, CST) η οποία υπογράφηκε στην Τασκένδη με ισχύ πενταετίας και δυνατότητα παράτασης. Πρόκειται για αμυντική συμμαχία, η οποία απαγόρευε στα μέλη της να συμμετάσχουν σε άλλες συμμαχίες, και λειτουργούσε στο πνεύμα του ΝΑΤΟ ως προς την αλληλεγγύη των μελών της, δηλαδή όποιο μέλος «δεχθεί επίθεση, αυτή θα θεωρηθεί ως επίθεση σε όλη τη συμμαχία». Σε συνέχεια του άρθρου[96] επισημαίνεται ότι, το 1999 οι πρόεδροι της Ρωσίας, Λευκορωσίας, Αρμενίας, Καζακστάν, Κιργιστάν και Τατζικιστάν υπέγραψαν πρωτόκολλο παράτασης της ισχύος της CSTγια πέντε χρόνια. Το Αζερμπαϊτζάν, η Γεωργία και το Ουζμπεκιστάν που στο μεταξύ ακολούθησαν πολιτική απομάκρυνσης από τη Ρωσία προς τη Δύση, αρνήθηκαν να συνυπογράψουν το πρωτόκολλο και αποσύρθηκαν από τη Συνθήκη.

Το 2002 τα έξι εναπομείναντα μέλη του CST,υπέγραψαν ένα πρωτόκολλο, το οποίο μετέτρεπε την CST σε Οργανισμό, δηλαδή τον Collective Security Treaty Organization - CSTO. Την 23 Ιουνίου 2006, ο πρόεδρος Πούτιν ανακοίνωσε ότι το

[94] Ibid, σελ. 17.
[95] Ibid, σελ. 19.
[96] Ibid, σελ. 20.

Ουζμπεκιστάν επιθυμεί - εκ νέου - να συνδεθεί με τον CSTO ως μέλος. Ρωσικοί αναλυτές πίστευαν ότι το Ουζμπεκιστάν αναζητούσε ρωσική προστασία πιθανότητα με το επιχείρημα της αποτροπής μιας αλλαγής καθεστώτος του προέδρου Karimov στα μέτρα των αλλαγών που συντελέστηκαν σε Γεωργία, Ουκρανία και Κιργιστάν. Σύμφωνα με τον πρόεδρο Πούτιν[97], οι κύριες αρμοδιότητες του CSTO είναι η αμυντική συνεργασία, η παραγωγή όπλων, η εκπαίδευση στρατιωτικού δυναμικού, καθώς και οι δραστηριότητες διατήρησης της ειρήνης. Άλλοι τομείς συνεργασίας, είναι ένα κοινό ολοκληρωμένο σύστημα αεροπορικής άμυνας και ο αγώνας κατά της τρομοκρατίας και των ναρκωτικών, που αφορά περισσότερο την περιοχή της Κεντρικής Ασίας. Ο CSTO διαθέτει επίλεκτη δύναμη ταχείας αντίδρασης η οποία αριθμεί γύρω στους 4.000 - 4.500 στρατιώτες, που αποτελούν τρία τάγματα από Ρωσία και Τατζικιστάν, δύο από Καζακστάν, Κιργιστάν, μονάδες της ρωσικής στρατιωτικής βάσης στο Τατζικιστάν, καθώς και την αεροπορική δύναμη της ρωσικής αεροπορικής βάσης στο Kant του Κιργιστάν. Στις 6 Οκτωβρίου 2007, στη Σύνοδο Κορυφής του CSTO στην πρωτεύουσα Ντουσαμπέ του Τατζικιστάν, η οργάνωση ανακοίνωσε αποφάσεις για την αύξηση της στρατιωτικής συνεργασίας. Κατόπιν αιτήματος της Ρωσίας, τα μέλη συμφώνησαν να αγοράσουν στρατιωτικό εξοπλισμό και όπλα από τη Ρωσία σε εγχώριες ρωσικές τιμές. Επιπλέον, αποφασίστηκε ότι η δύναμη ταχείας αντίδρασης στην Κεντρική Ασία θα πρέπει να εξοπλιστεί με σύγχρονα υλικά πριν από το τέλος του 2010. Μια άλλη ρωσική πρωτοβουλία που εγκρίθηκε κατά τη σύνοδο κορυφής του 2007 ήταν η θεμελίωση μιας κοινής στρατιωτικής δύναμης για ειρηνευτικές επιχειρήσεις. Η έννοια της κοινής ειρηνευτικής δύναμης περιλαμβάνει το σχηματισμό δυνάμεων ικανών να διεξάγουν ειρηνευτικές αποστολές, εάν κριθεί απαραίτητο, ακόμη και εκτός του εδάφους της CSTO.

Η ανάπτυξη στενών δεσμών, μεταξύ SCO και CSTO, δεν είναι εύκολη υπόθεση. Αρχικά, το Ουζμπεκιστάν απέτρεψε την ενδυνάμωση της σύνδεσης και αργότερα είναι η Κίνα που ανέλαβε αυτό το ρόλο για δικούς της προφανώς λόγους. Ήδη, από το 2003, η Ρωσία είχε την πρόθεση να φέρει εγγύτερα τους δύο οργανισμούς, με σκοπό την ενδυνάμωση του αγώνα κατά της τρομοκρατίας και της διακίνησης ναρκωτικών αλλά και πιθανότητα προς την κατεύθυνση σχηματισμού

[97] Ibid, σελ. 20.

ενός «Ανατολικού Μπλοκ» εναντίον της στρατιωτικής Δυτικής επέμβασης στην περιοχή της Κεντρικής Ασίας καθώς και εντός και πέριξ του Αφγανιστάν.

Ως προς τη στάση της Κίνας[98] του ενός από τους δύο στυλοβάτες του SCO σχετικά με τον CSTO, υπάρχει η θέση ότι οι επίλεκτες στρατιωτικές δυνάμεις του και η στρατιωτική βοήθεια που προσφέρει, χαρακτηρίζουν τον οργανισμό αυτό ως πολιτικό - στρατιωτικό, σε αντίθεση με τον SCO που θα πρέπει να παραμείνει ένας πολιτικό - οικονομικός οργανισμός. Η Κίνα φοβάται ότι μια στενότερη σχέση μεταξύ CSTO και SCO, μπορεί να δώσει την εντύπωση στον υπόλοιπο κόσμο ότι ο SCO προσπαθεί να μετατραπεί σε «ΝΑΤΟ της Ανατολής». Από τη στιγμή που η Κίνα επιθυμεί να κρατήσει όλες τις πόρτες και τις οδούς του εμπορίου ανοικτές, θεωρεί ότι μια τέτοια εξέλιξη θα ήταν αντιπαραγωγική για τα οικονομικά και πολιτικά της συμφέροντα. Ένας επιπλέον λόγος που η Κίνα δεν επιθυμεί τη σύσφιξη των δύο οργανισμών CSTO και SCO - εκτός από το ότι ο SCO θα μετατραπεί σε μια στρατιωτική συμμαχία - είναι ότι μια τέτοια προοπτική σύσφιξης θα ενίσχυε τη θέση της Ρωσίας στον SCO μέσω της εισόδου των δύο δορυφόρων της δηλαδή της Αρμενίας και της Λευκορωσίας. Πάντως παρόλη την κινεζική συμπεριφορά, ο CSTO συνεχίζει τις προσπάθειες για ενδυνάμωση της συνεργασίας μεταξύ των δύο οργανισμών. Χαρακτηριστική είναι η τελική ανακοίνωση της Διάσκεψης Κορυφής του SCO το 2007 στην Bishkek, όπου αισιόδοξα τονίστηκε η αναπτυσσόμενη συνεργασία μεταξύ CSTO και SCO.[99] Στις 5 Οκτωβρίου 2007[100] κατά τη διάρκεια της διάσκεψης στην Dushanbe έλαβε χώρα τελικά η υπογραφή του Μνημονίου Κατανόησης (Memorandum of Understanding - MoU) μεταξύ SCO και CSTOμεταξύ των Γραμματειών των δύο οργανισμών που πρακτικά δεν διαφέρει από την απευθείας συμφωνία μεταξύ των οργανισμών. Το συγκεκριμένο MoU, προέβλεπε συνεργασία στην εξασφάλιση περιφερειακής και διεθνούς ασφάλειας και σταθερότητας, αντίδραση στην τρομοκρατία, στην διακίνηση ναρκωτικών και όπλων, στο διεθνικό οργανωμένο έγκλημα καθώς και σε άλλους τομείς κοινού ενδιαφέροντος. Τελικά στις 4 Δεκεμβρίου 2007, οι SCO και CSTO είχαν την πρώτη τους συνάντηση επί των περιοχών συνεργασίας όπως δηλώθηκαν στο MoU στη Μόσχα.

---

[98] Ibid, σελ. 22.
[99] Ibid, σελ. 22.
[100] Ibid, σελ. 22 - 23.

Είναι κοινή διαπίστωση ότι από τη στιγμή που ο CSTO είναι καθαρά στρατιωτική συμμαχία, η συνεργασία του αναμφισβήτητα θα ενδυναμώσει και το στρατιωτικό σκέλος του SCO. Για αυτό στο εγγύς μέλλον η δράση σύνδεσης SCO - CSTO μπορεί πιθανώς να αναπτυχθεί. Είναι διάχυτη παγκοσμίως η αντίληψη τόσο της κρισιμότητας των θεμάτων ασφαλείας όσο και της σπουδαιότητας των θεμάτων που άπτονται της ενέργειας. Αναδύθηκε έτσι η έννοια αλλά και η ανάγκη της ενεργειακής ασφάλειας, η οποία με αύξουσα σημαντικότητα αναγνωρίζεται ως ζωτικό στοιχείο της πολιτικής ασφάλειας και που εκ φύσεως και κατά ανάγκη κερδίζει έδαφος στους κόλπους του SCO. Έτσι τον Ιούλιο 2007 ιδρύθηκε ο Σύλλογος Ενέργειας του SCO (SCO - Energy Club) μέσου του οποίου ο SCO σκοπεύει σε μια κοινή ενεργειακή προσέγγιση με πρώτη προτεραιότητα την ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας.[101]

Ειδικότερα στην διάσκεψη της Σαγκάης, στις 15 Ιουνίου 2006, η ενέργεια μπήκε από κοινού στην ατζέντα της διάσκεψης από την πρώτη στιγμή, ως θέμα υψίστης σημασίας. Ο πρόεδρος Πούτιν εκεί εκδήλωσε την πρόθεση για θέσπιση εντός των κόλπων του SCO, ενός ενεργειακού Συλλόγου (SCO - Energy Club), με κατεύθυνση ανάπτυξης ενός συνδετικού τμήματος στον SCO για δράση στον ενεργειακό χώρο. Στη συνάντηση στο Τατζικιστάν στις 15 Σεπτεμβρίου 2006 συζητήθηκε εκτενώς η κοινή ενεργειακή πολιτική του οργανισμού. Τελικά ως πεδία προτεραιότητας καθορίστηκαν η Ενέργεια, οι Μεταφορές και οι Τηλεπικοινωνίες. Στις 3 Ιουλίου 2007, ο Σύλλογος Ενέργειας του SCO ιδρύθηκε στη Μόσχα. Οι κανονισμοί που διέπουν το Σύλλογο Ενέργειας στον οποίο εντάσσονται και τα κράτη - μέλη παρατηρητές καθορίζουν ότι ο σύλλογος λειτουργεί ενωτικά για τους παραγωγούς Ενέργειας, τους καταναλωτές ενέργειας και τα κράτη διαμετακόμισης, σε συντονισμό με τις στρατηγικές για την ενέργεια υπό το πρίσμα της αύξησης της Ενεργειακής Ασφάλειας. Ο υπουργός εξωτερικών της Ρωσίας, προχώρησε ένα βήμα πιο πέρα, εξασφαλίζοντας ενεργό ρόλο για τους παρατηρητές του SCO εντός του Συλλόγου Ενέργειας κατά την διάσκεψη του SCO στις 16 Αυγούστου 2007.

Σύμφωνα με τον De Haas δυτικές εκτιμήσεις μερικές φορές βλέπουν τον SCO ως ένα αναπτυσσόμενο μηχανισμό εκδίωξης των ΗΠΑ και των Δυτικών Συμμάχων από την Κεντρική Ασία και άρα εν δυνάμει απειλή των δυτικών συμφερόντων

[101] Ibid, σελ. 24.

ασφάλειας. Κατ΄ επέκταση, ο Σύλλογος Ενέργειας του SCO, μπορεί να εκληφθεί ως απειλή για την ενεργειακή ασφάλεια της Δύσης. Η πρόταση του Ιράν για από κοινού με την Ρωσία καθορισμό των τιμών του φυσικού αερίου και έλεγχο των παροχών φυσικού αερίου που έχει ονομαστεί «OPEC - φυσικού αερίου» μόνο να ενισχύσει τους φόβους μπόρεσε των Δυτικών, ακόμα και εάν η ιρανική πρόταση αποτελούσε επέκταση μιας προπαγάνδας.

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι τα κράτη - μέλη του SCO που εξάγουν πετρέλαιο και φυσικό αέριο δεν είναι μόνο συνεταίροι αλλά επίσης και ανταγωνιστές στις πολλά υποσχόμενες αγορές της Ανατολικής και Νότιας Ασίας. Η Κίνα για παράδειγμα προσπαθεί να αποκτήσει πρόσβαση και ερείσματα στους ενεργειακούς τομείς του Τουρκμενιστάν του Καζακστάν και Ουζμπεκιστάν. Οι τρείς αυτές χώρες έχουν αρχίσει να απειλούν τη θέση της Ρωσίας στην Κεντρική Ασία, που βασίζεται στο μονοπώλιο των αγωγών εξαγωγής φυσικού αερίου στην Ευρώπη. Άρα, υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση μεταξύ των μελών του SCO και των χωρών - παρατηρητών ως προς την ενεργειακή συνεργασία τόσο μεταξύ τους όσο και με τη Δύση αντί μιας απλή ενοποίησης υπέρ ή κατά του θέματος αυτού. Αν και κατά πόσο η ενεργειακή πολιτική του SCO θα ανατρέψει αυτή την διαφοροποίηση είναι κάτι που θα φανεί με τον καιρό.

Οι Οργανισμοί Ασφάλειας[102] τείνουν να εμπλακούν στην ενεργειακή ασφάλεια υπό την έννοια ότι η ασφάλεια συνεπάγεται σήμερα όχι μόνο στρατιωτικά, αλλά και της ενέργειας ζητήματα. Συναφώς, ο στρατηγικός χαρακτήρας της Ενέργειας και η νευραλγική σημασία της στη Γεωπολιτική, διαμόρφωσαν συνθήκες εμπλοκής των Οργανισμών Ασφαλείας, αφού κρίθηκε επιβεβλημένη η μέριμνα για τη θωράκιση της ενεργειακής ασφάλειας, η οποία αποτελεί έναν δυναμικά ανερχόμενο κλάδο της ασφάλειας. Ο υπόψη κλάδος, έχει δημιουργήσει νέα δεδομένα τόσο στον προγραμματισμό, όσο και στη διαχείριση των σχετικών θεμάτων πέρα από τα στενά αμυντικά κριτήρια που ίσχυαν ως τώρα περιλαμβάνοντας πλέον και κριτήρια Ενέργειας. Αυτό ισχύει τόσο για το ΝΑΤΟ, αλλά και για τον CSTO. Η ασφάλεια των αγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου από τρομοκρατικές επιθέσεις, έχει ήδη γίνει έργο του CSTO.

[102] Ibid, σελ. 26.

Από το 2004[103], ο CSTO είναι υπεύθυνος για την προστασία των σιδηροδρομικών γραμμών που αποτελούν το συνδετικό κρίκο της μεταφοράς ενέργειας με τα στρατηγικά οικονομικά συμφέροντα. Όσον αφορά τη φύλαξη των ενεργειακών εγκαταστάσεων, επιγραμματικά αναφέρονται οι δραστηριότητες του Αντιτρομοκρατικού Κέντρου τον Αύγουστο του 2005 στο Aktau του Καζακστάν όπου ως άσκηση, ένοπλες δυνάμεις από την ακτή της Κασπίας, αντιμετώπισαν τρομοκράτες που είχαν καταλάβει ένα δεξαμενόπλοιο ενώ το Σεπτέμβριο 2006 με συμμετοχή μονάδων της CSTO, πραγματοποιήθηκε αντιτρομοκρατική άσκηση σε πυρηνικό σταθμό στην Αρμενία. Τέλος, σε συνέχεια αυτών των δραστηριοτήτων, τον Ιούνιο 2006 στη Λευκορωσία, έλαβαν χώρα ασκήσεις του CSTO με στόχο την προστασία των αγωγών φυσικού αερίου και πετρελαίου.

Έως τώρα, ο SCO δεν διαθέτει δυνάμεις ταχείας επέμβασης και εξειδικευμένη στρατιωτική υποστήριξη. Παρόλα αυτά, υπό το φως των βημάτων που καλείται να διανύσει ο SCO ώστε να διαμορφωθεί σε ώριμο Οργανισμό Ασφάλειας, όπως είναι η επείγουσα συνεργασία με τον CSTO καθώς και η ίδρυση του Συλλόγου Ενέργειας του SCO, η κατάσταση τείνει να αλλάξει. Από τη στιγμή που τα κράτη - μέλη του SCO έχουν να αντιμετωπίσουν τρομοκρατικές επιθέσεις, πιθανότατα εναντίον της ενεργειακής υποδομής τους, δεν πρέπει να θεωρείται απίθανη η δημιουργία από τον SCO τακτικών δυνάμεων επέμβασης στο εγγύς μέλλον, με στόχο την ασφάλεια τόσο της υποδομής όσο και της μεταφοράς Ενέργειας. Σε αυτή του την προσπάθεια, αρωγός με μεγάλη εμπειρία μπορεί να σταθεί ο CSTO, που ως ζωτικής σημασίας συνεταίρος θα μετατρέψει τον SCO σε έναν πέρα για πέρα αποτελεσματικό Οργανισμό Ασφάλειας, προσδίδοντάς του διεθνή εμβέλεια.

Πρέπει εδώ να υπογραμμιστεί[104] η βασική διαφορά μεταξύ SCO και NATO, που έγκειται στο ότι, ενώ το NATO σκοπεύει πρωταρχικά σε αντιμετώπιση κινδύνων ασφάλειας εκτός των εδαφών του, ο SCO επικεντρώνεται κυρίως σε θέματα ασφάλειας εντός των εδαφών των κρατών - μελών του. Σε πείσμα κάθε εσωστρεφούς εστίασης, και κάθε μειονεκτήματος που εδράζεται στην πολυσχιδή και διαφορετική ταυτότητα των μελών και των παρατηρητών του SCO, η επίταση για μια πολιτική ασφαλείας που θα διαπερνά αλλά και θα ξεπερνά ενδεχομένως τα

[103] Ibid, σελ. 26.
[104] Ibid, σελ. 30.

εξωτερικά σύνορα του SCO, δεν μπορεί πλέον να αποκλειστεί. Μια τέτοια εξέλιξη, θα προσδώσει όντως στον SCO τα χαρακτηριστικά αλλά και τον τίτλο: «ΝΑΤΟ της Ανατολής».

Η Ρωσία, η οποία πήρε τη σκυτάλη από το Τατζικιστάν στην προεδρία του SCO, θεωρεί ότι η διαδικασία διεύρυνσης του Οργανισμού πρέπει να αποκτήσει αληθινή υπόσταση, «η διεύρυνση δεν είναι ένα θέμα που έχει ξεχαστεί» δήλωσε πρόσφατα ο πρόεδρος της Ρωσίας Βλαντίμιρ Πούτιν. Η Σύνοδος Κορυφής του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO), στην Ντουσανμπέ, στο Τατζικιστάν (11-12/09/2014), αναμενόταν ότι θα αποδειχθεί ιστορική, με αρκετούς πολιτικούς αναλυτές να προβλέπουν ότι ο Οργανισμός θα ενισχυθεί με νέα μέλη. Ωστόσο, η διεύρυνση αναβλήθηκε, ενώ πρώτο θέμα στην ατζέντα ήταν η κατάσταση στην Ουκρανία. Όπως δήλωσε Ρώσος πολιτικός «η διεύρυνση της συμμαχίας περνά για την ώρα σε δεύτερο πλάνο λόγω των γνωστών περίπλοκων σχέσεων μεταξύ Ινδίας και Κίνας, της Ινδίας με το Πακιστάν, καθώς και λόγω των κυρώσεων που έχουν επιβληθεί στο Ιράν. Οι συγκεκριμένοι παράγοντες είναι ικανοί να αποδυναμώσουν σε ορισμένο βαθμό τη συμμαχία». Στην επόμενη Σύνοδο Κορυφής, που πραγματοποιήθηκε στην Ουφά της Ρωσίας, τον Ιούλιο του 2015, ένα από τα θέματα της ατζέντας ήταν να λάβουν η Ινδία και το Πακιστάν το καθεστώς τακτικών μελών καθώς και η δημιουργία μιας στρατιωτικοστρατηγικής σύμπραξης με την Κίνα και την Ινδία. Η Ρωσία η οποία προεδρεύει στον STO αποτελεί σε στρατιωτικό επίπεδο μια χώρα - κλειδί για την Ευρασία, καθώς είναι η μοναδική που μπορεί να καταστρέψει τις ΗΠΑ σε έναν πυρηνικό πόλεμο. Επομένως, η πρόταση του υπουργού Άμυνας του Ιράν Χοσεΐν Ντεχκάν για συντονισμό των προσπαθειών στον αγώνα ενάντια στην απειλή που δημιουργείται από τις ΗΠΑ και τους συμμάχους της στην περιοχή, όπως την έκανε στην Διεθνή Συνδιάσκεψη της Μόσχας για ζητήματα ασφάλειας, δεν φαντάζει παράξενη ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τη Ρωσία.

Η Ρωσία, ως δύναμη με στρατιωτικό εκτόπισμα, διαθέτουσα ιστορικούς δεσμούς με τα κράτη τόσο της Κασπίας όσο και της Κεντρικής Ασίας, και προβάλλοντας ως ενεργειακός γίγας, καλείται και εντός του SCO να παίξει ρόλο θεματοφύλακα και εγγυήτριας δύναμης στην υπόθεση της ενεργειακής ασφάλειας στην Ασία. Είναι προφανές ότι, «η παγκόσμια ηγεμονία της Αμερικής εξαρτάται άμεσα από το πόσο χρόνο και πόσο αποτελεσματικά θα διατηρήσει την κυριαρχία της στην Ευρασία», όπως τονίζει ο Ζμπίγκνιου Μπρεζίνσκι καθηγητής Διεθνών

Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο Τζον Χόπκινς στην Ουάσιγκτον που θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους θεωρητικούς στον τομέα των διεθνών σχέσεων και ένας από τους ανθρώπους που συνεχίζουν να επηρεάζουν τη διαμόρφωση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής.

Σύμφωνα με τον πρόεδρο της επιτροπής για την Εθνική Ασφάλεια και την Εξωτερική Πολιτική του Ιρανικού Κοινοβουλίου Αλαντίν Μπορουντζερί, η χώρα του είναι έτοιμη για διεύρυνση των σχέσεων με τη Ρωσία σε όλους τους τομείς. «Αυτή είναι και η άποψη του ανώτατου θρησκευτικού μας ηγέτη Αγιατολάχ Αλί Χαμενεΐ για την εξέλιξη των σχέσεων με τη Ρωσία», είπε ο Μπορουντζερί. Το Ιράν, σύμφωνα με τον στρατηγό Ντεχκάν, θα ήθελε να συνάψει στρατιωτική συμμαχία όχι μόνον με τη Ρωσία, αλλά και με την Κίνα και την Ινδία. Στις συνθήκες των κυρώσεων κατά του Ιράν, η Κίνα βοήθησε το Ιράν να εμπορεύεται πετρέλαιο μέσω του δικού της συστήματος τιμολογήσεων, όταν η Δύση είχε απενεργοποιήσει το σύστημα. Και η Ινδία δεν σταμάτησε καθόλου όλον αυτόν τον καιρό να αγοράζει ιρανικό πετρέλαιο, παρά την πίεση των Αμερικανών.[105]

Ο Ιρανός υπουργός Άμυνας εξήγησε ότι η πρότασή του είναι πολύ απλή: η ύπαρξη της κοινής απειλής στην περιοχή από το Ισλαμικό Κράτος και τις άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις των σαλαφιστών, οι οποίες υποστηρίζονται από τις Η.Π.Α., τη Σαουδική Αραβία και το Ισραήλ ενώ η δεύτερη απειλή, σύμφωνα με τον υπουργό, είναι «η δημιουργία και η διάδοση «κυβερνοστρατών» και η μονομερής αμερικανική κυριαρχία στον κυβερνοχώρο». Λαμβάνοντας υπ' όψη αυτές τις απειλές, ο υπουργός ζήτησε μια πολύπλευρη αμυντική συνεργασία μεταξύ του Ιράν, της Κίνας, της Ρωσίας και της Ινδίας για την αντιμετώπιση της σκόπιμης επέκτασης του ΝΑΤΟ προς ανατολάς, την εγκατάσταση αντιπυραυλικής ασπίδας στην Ευρώπη και συγκέντρωση αμερικανικών δυνάμεων στον νότο και στα ανατολικά της Κίνας.

Για τη Ρωσική Ομοσπονδία, αυτή η απειλή είναι πραγματικά σοβαρή. Και η Ρωσία δεν μπορεί να τα καταφέρει μόνη της απέναντι στο Ισλαμικό Κράτος. Για την Κίνα είναι επίσης σημαντικό να αποτρέψει την προώθηση του Ισλαμικού Κράτους. στη δική της αυτόνομη μουσουλμανική περιοχή των Ουιγούρων. Η Ινδία πολεμά

[105] Λιουμπώφ Λιούλκο, *"Ώρα πια η Ρωσία να συστήσει Συμμαχία κατά του ΝΑΤΟ"*,http://www.defence-point.gr/news/?p=12795, (πρόσβαση: 4 Οκτωβρίου 2015).

εναντίον των ίδιων τρομοκρατικών ομάδων οι οποίες δρουν εναντίον του Ιράν, στο Αφγανιστάν και στο Πακιστάν.

Καθίσταται πρόδηλο ότι, ούτε η Ρωσία, ούτε η Κίνα, ούτε η Ινδία προτίθενται να πολεμήσουν ευθέως με τη Σαουδική Αραβία, αλλά αντικειμενικά ενδιαφέρονται να περιορίσουν τη σφαίρα επιρροής της. Οι συνήθεις αντιρρήσεις εναντίον μιας ανάλογης συμμαχίας θίγουν δύο σημεία. Το πρώτο, ότι η Κίνα δεν έχει φιλικές σχέσεις με την Ινδία, καθώς έχουν σοβαρές εδαφικές διαφορές. Και το δεύτερο, ότι η φιλία μεταξύ Ρωσίας και Ιράν είναι στιγμιαία και ευκαιριακή - εναντίον των ΗΠΑ - ενώ είναι ανταγωνιστές στον τομέα του πετρελαίου και του φυσικού αερίου. Αλλά η Ινδία και η Κίνα συμφωνούν στην κατασκευή και εκμετάλλευση του ηπειρωτικού «δρόμου του μεταξιού» (σιδηρόδρομος και αυτοκινητόδρομος), ο οποίος θέλουν να περνά μέσα από το Ιράν και τη Ρωσία και να φθάνει στην Ευρώπη.

Η ευκαιριακή φιλία της Ρωσίας και του Ιράν μπορεί να μετατραπεί σε μακροχρόνια. Οι κυρώσεις εναντίον της Ρωσίας δεν θα αρθούν για μεγάλο ακόμη διάστημα, το Ιράν δεν θα σταματήσει να αναπτύσσει το πυρηνικό του πρόγραμμα και όπλα και ενεργειακή τεχνολογία θα συνεχίζει να αγοράζει από τη Ρωσία, και όχι από τη Δύση αλλά από την Κίνα ή από την Ινδία. Και η ανατολική στροφή στην πορεία της Ρωσίας μας λέει ότι σύντομα οι οικονομίες των ανατολικών γιγάντων θα είναι στενά συνδεδεμένες. Προοπτικά, ήδη έχουν αρχίσει να εξετάζονται κοινά προγράμματα όχι μόνο του ηπειρωτικού «δρόμου του μεταξιού», αλλά και για αγωγούς φυσικού αερίου και πετρελαίου διά μέσου του ίδιου του Αφγανιστάν. Ποιος θα έχει τη φύλαξη αυτών των αρτηριών; Ίσως ακόμη και κοινές ένοπλες δυνάμεις.

Πώς μπορούμε να υλοποιήσουμε την πρόταση του Ιράν; Το Ιράν και η Ινδία μπορούν τελικά να καταστούν πλήρη μέλη του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης. Η είσοδος της Ινδίας και του Ιράν στον Οργανισμό θα σημάνει την αρχή της δημιουργίας ενός πλήρους συστήματος ασφαλείας σε μια τεράστια έκταση με τη συμμετοχή της πλειοψηφίας των χωρών της Κεντρικής Ασίας, οι οποίες είναι ενταγμένες σε ένα άλλο αμυντικό μπλοκ με τη συμμετοχή της Ρωσίας - τον Οργανισμό του Συμφώνου Συλλογικής Ασφάλειας.

Από τα προαναφερθέντα καθίσταται πρόδηλο ότι, η σύνθετη δομή του Οργανισμού, εμποδίζει στη λήψη αποτελεσματικών αποφάσεων διότι η Κίνα

κυριαρχεί οικονομικά, η Ρωσία διαθέτει υψηλό επίπεδο πολιτικής επιρροής, το Ουζμπεκιστάν και το Καζακστάν έχουν μια σχετικά μεγάλη αυτονομία ενώ το Κιργιστάν με το Ουζμπεκιστάν ενεργούν “κατά το δοκούν”. Εφόσον οι αποφάσεις στον SCO λαμβάνονται με βάση την αρχή της συναίνεσης, από χρόνο σε χρόνο παραμένουν άλυτα θέματα, όπως η εισδοχή νέων μελών. Στη σύνοδο της Ντουσανμπέ ανανεώθηκαν τα κείμενα που ρυθμίζουν την ένταξη νέων μελών, αλλά το Ιράν, το οποίο είναι πιο έτοιμο για ένταξη στον Οργανισμό συγκριτικά με τους άλλους υποψηφίους, θα παραμείνει όπως φαίνεται εκτός SCO εξαιτίας των κυρώσεων σε βάρος του.

ΣΧΗΜΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ BRICS

Μετά την κατάρρευση του Σοβιετικού οικονομικού και πολιτικού μοντέλου και την παύση της λειτουργίας του διπολικού συστήματος, οι Η.Π.Α. ως εναπομένουσα υπερδύναμη, επιδόθηκαν σε μια συνεχής προσπάθεια να ρυθμίζουν τις τύχες των λαών του κόσμου, χωρίς να επιφέρουν καμία ουσιαστική αλλαγή στους παραπάνω μηχανισμούς. Για περίπου δύο δεκαετίες μετά την σοβιετική κατάρρευση, οι Η.Π.Α. λειτουργώντας ηγεμονικά προσπάθησαν να επιβεβαιώσουν το ρόλο τους ως μοναδικού παγκόσμιου ηγέτη. Μία σειρά γεγονότων, όπως η παγκόσμια οικονομική κρίση το 1997, η έξαρση της τρομοκρατίας με κορύφωση τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, ο πόλεμος στο Αφγανιστάν, η εισβολή στο Ιράκ, παρά την αποδοκιμασία της Κίνας και Ρωσίας στο Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., και η τραπεζική κρίση του 2008, ήρθαν να αποδείξουν ότι η εποχή της παγκόσμιας ηγεμονίας των Ηνωμένων Πολιτειών με την έννοια της λειτουργίας της ως μοναδικού πόλου στο παγκόσμιο στερέωμα, μάλλον έχει αρχίσει να αμφισβητείται. Σήμερα μια περίοδος αδυναμίας και εξασθένησης έχει αρχίσει να διαφαίνεται στην εφαρμογή της πολιτικής των Η.Π.Α. Πολλοί θεωρούν ότι οι Η.Π.Α. δεν ήταν προετοιμασμένες να ασκήσουν έναν τέτοιο πρωταγωνιστικό ρόλο παγκοσμίως, χωρίς τη συνύπαρξη τους με μια τουλάχιστον ακόμη υπερδύναμη, όπως ήταν κάποτε η Ε.Σ.Σ.Δ. Όλα συμφωνούν με την ιδέα ύπαρξης ενός πολυπολικού κόσμου. Σήμερα μια ομάδα κρατών με κοινό χαρακτηριστικό τις αναδυόμενες και ταχύτατα αναπτυσσόμενες οικονομίες τους φαίνεται ότι επιχειρεί να επισπεύσει την εγκαθίδρυση του πολυπολικού αυτού συστήματος, προσαρμοσμένου στα νέα δεδομένα και χαρακτηριστικά του 21ου αιώνα.

Στις μέρες μας υπάρχουν αρκετές χώρες που μπορούν να θεωρηθούν ως αναδυόμενες περιφερειακές δυνάμεις. Πέντε από αυτές - ίσως και οι πιο σημαντικές - από τις αρχές του 21ου αιώνα, έχουν ενταχθεί στην ίδια ομάδα κάτω από το ακρωνύμιο BRICS που αναφέρεται στα κράτη Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα και Νότια Αφρική **(Εικόνα 12)**. Το αρκτικόλεξο BRIC, στην οικονομία, αναφέρεται στις χώρες της Βραζιλίας, της Ρωσίας, της Ινδίας και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, οι οποίες θεωρούνται πως βρίσκονται σε ένα παρόμοιο στάδιο, πρόσφατα προηγμένης οικονομικής ανάπτυξης. Το όνομα προέρχεται από τα αρχικά γράμματα των ονομάτων των χωρών (Brazil, Russia, India, China). Συνήθως αναφέρονται ως «BRICs» ή «χώρες BRIC» ή εναλλακτικά, ως «Μεγάλες Τέσσερις» (Big Four).[106] Τα BRICS παρουσιάζουν διπλή δυναμική, μία οικονομική και μία άλλη πιο στρατηγική. Ο οικονομικός τομέας είναι προφανώς προϊόν της παγκοσμιοποίησης. Το ακρωνύμιο BRIC ουσιαστικά επινοήθηκε το 2001 από τον Jim O' Neill, διευθυντή διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων της εταιρίας Goldman Sachs, κατά τη συγγραφή ενός άρθρου με τίτλο «Ο Κόσμος χρειάζεται καλλίτερα οικονομικά, χρειάζεται τις BRIC», σκιαγραφώντας με αυτό τον τρόπο τις προοπτικές των οικονομιών της Βραζιλίας, Ρωσίας, Ινδίας και Κίνας και ενθαρρύνοντας επενδυτές για πραγματοποίηση διαφόρων ειδών επενδύσεων στις χώρες αυτές. Στο άρθρο γινόταν ιδιαίτερη αναφορά στη οικονομική δυναμική των χωρών BRIC και επιχειρήθηκε μια αισιόδοξη για τα δεδομένα της εποχής πρόβλεψη δεκαετίας, που αφορούσε στην επίτευξη σημαντικά υψηλών ρυθμών ανάπτυξης, που θα τις επέτρεπε μέσα σε μια δεκαετία να συμμετέχουν και οι τέσσερις μαζί στο παγκόσμιο μερίδιο του ΑΕΠ, σε ποσοστό που θα κυμαίνονταν από το 8%πιθανόν και έως 14%.Τελικά 10 χρόνια αργότερα, το αποτέλεσμα, ξεπέρασε κάθε πρόβλεψη καθόσον η συμμετοχή των BRIC κατά το 2011 στο παγκόσμιο ΑΕΠ, ανήλθε τελικά στο 20% του συνόλου, αυξανόμενο σε μία δεκαετία κατά 10 τρις δολάρια, από τα τρία τρις που βρισκόταν το έτος 2001 στα 13 τρις το 2011.[107]

Εκείνο όμως που εντυπωσιάζει ήταν η μετεξέλιξη των BRIC, σε ένα συνασπισμό χωρών που θα επιδίωκε να επεκτείνει τις δραστηριότητες του, πέρα

[106] Haugaard Thomas and Kjaergaard Larsen Jens Anton, "*The BRIC Countries*", International Relations, http:// www. National banken.dk /en/ publications/ Documents /2004/12/2004_MON4_s39_bric.pdf, (πρόσβαση: 7 Οκτωβρίου 2015).

[107] O' Neill Jim, "*Brics build strength for supporting role in world economy"* http://www.the national.ae/, (πρόσβαση: 7 Οκτωβρίου 2015).

από το οικονομικό επίπεδο, σε νέα πεδία όπως αυτά της πολιτικής και της διπλωματίας. Έτσι από το 2001 έως και το 2007 οι BRIC περιορίστηκαν κυρίως στο οικονομικό επίπεδο και επιβεβαίωσαν με το παραπάνω κάθε είδους πρόβλεψη ενισχύοντας τους χρηματοοικονομικούς τους δείκτες σε τέτοιο βαθμό ώστε οι οικονομίες της Κίνας και της Ινδίας να συγκαταλέγονται πλέον στις τέσσερις ισχυρότερες του κόσμου (Κίνα δεύτερη και Ινδία τέταρτη), ενώ Βραζιλία και Ρωσία να θεωρούνται ως έχουσες το ίδιο μέγεθος οικονομίας με αυτό της Γερμανίας, Ηνωμένου Βασιλείου, Γαλλίας και Ιταλίας.[108] Στο παραπάνω διάστημα παρατηρήθηκε μία συντονισμένη προσπάθεια να καλύπτονται οι ανάγκες των τεσσάρων χωρών σε πρώτες ύλες, ενέργεια και διάφορα προϊόντα αρχικά από τις χώρες μέλη των BRIC. Αυτό το γεγονός αύξησε σημαντικά τις μεταξύ τους εμπορικές συναλλαγές.

Με τη χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 άρχισαν να ενεργούν σαν μία ομάδα που επιδίωκε να αποκτήσει ενεργό ρόλο στην παγκόσμια οικονομική και κατά επέκταση πολιτική σκηνή αλλάζοντας τους συσχετισμούς στο παγκόσμιο σύστημα. Αυτό έγινε κατανοητό όταν στις 16 Ιουνίου 2009, οι ηγέτες της Βραζιλίας, Ρωσίας, Ινδίας και Κίνας επηρεασμένοι από τα γεγονότα και τη ρευστή οικονομική κατάσταση που επικρατούσε από την έναρξη της οικονομικής κρίσης του 2008 καθώς και τις αμφιβόλου αποτελεσματικότητας πρωτοβουλίες των G20, κατά τη συνάντηση τους το 2009 στο Λονδίνο, αποφάσισαν να πραγματοποιήσουν την πρώτη επίσημη συνάντηση τους στη Ρωσία ως B.R.I.C.

Κατά τη συνάντηση αυτή τέθηκαν προς συζήτηση οικονομικής φύσεως θέματα που αφορούσαν στη δύσκολη οικονομική συγκυρία που επικρατούσε στον κόσμο και αποφάσισαν, από μια πιο πρακτική γωνία, την πρόταση ενός συνόλου μέτρων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ένα πιο ουσιαστικό και οργανωμένο τρόπο περιορισμού των επιπτώσεων της κρίσης. Πέραν των παραπάνω, για πρώτη φορά συζητήθηκε και μια σειρά διαπιστώσεων που αφορούσαν στην αναγκαιότητα τροποποιήσεων στο ισχύον χρηματοπιστωτικό σύστημα ώστε βαθμιαία να δημιουργηθούν κατάλληλες προϋποθέσεις για την αναμόρφωση και αναδόμηση του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος.

---

[108] Leslie Elliott, *«The Bric Countries (Brazil, Russia, India, China) Miracle or Insight*», Armijo /2007, σελ.12.

Οι χώρες BRIC αποφάσισαν να επαναλαμβάνουν σε ετήσια βάση τις συναντήσεις τους και ένα χρόνο αργότερα, την 16 Απριλίου 2010 στην πρωτεύουσα Brasilia της Βραζιλίας το κυριότερο από τα θέματα της ατζέντας ήταν και η αποστολή πρόσκλησης για ένταξη της Νότιας Αφρικής (South Africa) στην ομάδα των BRIC. Ένα χρόνο αργότερα, στις 14 Απριλίου 2011, η ετήσια συνάντηση των μελών πραγματοποιήθηκε στη Sanya της Κίνας, με κύριο γεγονός την τελετή επίσημης ένταξης της Νοτίου Αφρικής στο συνασπισμό των αναδυομένων αγορών. Οι τέσσερις ηγέτες της Βραζιλίας, Ρωσίας, Ινδίας και Κίνας καλωσόρισαν το νέο μέλος μετονομαζόμενες ταυτόχρονα σε BRIC+ ή στο πιο ευρέως διαδεδομένο BRICS. Σημαντικά ενισχυμένες θέτουν τις βάσεις για μία συνεργασία σε περισσότερα τους ενός πεδία, συμπεριλαμβάνοντας πέραν του αμιγώς οικονομικού τομέα και άλλους όπως ασφάλειας, πολιτισμού, μεταφορών, ενέργειας, επικοινωνιών, άμυνας, εξωτερικής πολιτικής, στοχεύοντας έτσι από την νέα και πιο ισχυροποιημένη θέση τους να επηρεάσουν τους συσχετισμούς στο παγκόσμιο σύστημα.

Έχοντας επηρεαστεί σημαντικά λιγότερο από την οικονομική κρίση του 2008, οι BRICS επιδεικνύουν ικανότητες περιφερειακής ολοκλήρωσης και ωριμότητα συμμετοχής σε πολυπολικά συστήματα διακυβέρνησης, γεγονός που αποδεικνύει έμπρακτα το ενδιαφέρον τους για να συμβάλουν στην παγκόσμια διακυβέρνηση. Προς τούτο ζητούν ανοιχτά πλέον την πραγματοποίηση αλλαγών στις δομές διακυβέρνησης των διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αλλά και των μηχανισμών των Ηνωμένων Εθνών - με κυριότερη τη διεύρυνση της συμμετοχής τους στο συμβούλιο ασφαλείας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών - προκειμένου να εκφραστούν οι μεταβολές που έχουν επέλθει στην παγκόσμια οικονομία και να υπάρξει καλύτερη διαχείριση των σημερινών παγκόσμιων προκλήσεων.[109]

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΧΩΡΩΝ BRICS

Είναι χρήσιμο να εστιάσουμε με συντομία σε κάθε μία από τις χώρες BRICS και πιο συγκεκριμένα σε ορισμένα χαρακτηριστικά τους, οικονομικά και μη, ώστε να αναδειχθούν τα δυνατά και αδύνατα σημεία τους, προκειμένου να διευκρινιστούν οι προϋποθέσεις συνύπαρξης των χωρών στο συνασπισμό των BRICS. Ταυτόχρονα

[109] Saryusz Jacek - Wolski, *«Εξωτερική πολιτική της ΕΕ έναντι των χωρών BRICS και άλλων αναδυομένων δυνάμεων, στόχοι και στρατηγικές»*, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Βρυξέλες,2011.

υπάρχουν και τομείς όπου κάθε μία χώρα δίνει διαφορετικό βάρος και έμφαση εκμεταλλευόμενη τις ιδιαιτερότητες που επικρατούν στις περιφέρειες επιρροής τους.

ΒΡΑΖΙΛΙΑ - (BRAZIL)

Το 2001, όταν η Goldman Sachs συμπεριέλαβε την Βραζιλία στο γκρουπ των ανερχόμενων οικονομιών που θα κυριαρχούσαν στον κόσμο, το γνωστό πλέον γκρουπ των BRIC, πολλοί αντέδρασαν με σκεπτικισμό και αμφιβολία. Η Βραζιλία όμως ήταν από τις λιγοστές χώρες που ξεπέρασαν την οικονομική κρίση του 2008 σχετικά ανώδυνα, ξεπερνώντας ήδη από το καλοκαίρι του 2009 τις πτωτικές τάσεις του ΑΕΠ που είχαν σημειωθεί το τελευταίο τετράμηνο του 2008 και το πρώτο τετράμηνο του 2009. Μέχρι το τέλος του 2009 οι ρυθμοί ανάπτυξης είχαν επανέλθει στο 5%, ενώ αναμένεται να αυξηθούν ακόμα περισσότερο.[110] Σύμφωνα με κάποιες προβλέψεις μέσα στην επόμενη δεκαετία η Βραζιλία ενδέχεται να αναδειχθεί στην 5η μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου, ξεπερνώντας την Μεγάλη Βρετανία.[111]

Πέραν των οικονομικών δεδομένων, η αναγνώριση της πολιτικής βαρύτητας της Βραζιλίας, η οποία επέτρεψε να συμπεριληφθεί στις BRICs, δεν είναι πρωτοφανής. Ήδη από το 1971 ο Χένρυ Κίσινγκερ, ο διορατικός ρεαλιστής Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ, είχε δηλώσει ότι η Βραζιλία είναι «το κλειδί» για το μέλλον»,[112] υπονοώντας ότι μέσω της ενδυνάμωσης των σχέσεων τους με την Βραζιλία, οι ΗΠΑ θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν την επιρροή τους στην Λατινική Αμερική, μια περιοχή πλούσια σε φυσικό πλούτο, η οποία αντιπροσωπεύει περίπου 8% του παγκόσμιου πληθυσμού.

Η Βραζιλία αποτελεί σημαντική πηγή πρώτων υλών, γεγονός που την κατατάσσει, στους αξιόλογους οικονομικούς ρυθμιστές στην παγκόσμια οικονομία. Τον προηγούμενο αιώνα υλοποιήθηκε σταδιακά η μετάβαση της από παραγωγό χώρα ακατέργαστων πρώτων υλών, σε βιομηχανική δύναμη. Από τη δεκαετία του ‘70 αναζητά το νέο ρόλο της, τόσο στην Λατινική Αμερική όσο και παγκοσμίως. Τη δεκαετία του ’90 περιορίζει σημαντικά τον πληθωρισμό της και μειώνει εντυπωσιακά

[110] Economist *“BrazilTakes Off*”, 12-11-2009, http://www.economist.com/node/14845197, (πρόσβαση: 7 Οκτωβρίου 2015).

[111] *“Economy of Brazil”,* Rio times online, 17-11-2010,http://www. riotimes online. com/brazilnews/rio - politics/thursday-november-17th-2010/,(πρόσβαση: 7 Οκτωβρίου 2015).

[112]*“National Security Archive Electronic Briefing Book”*No. 282, http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB282/index, (πρόσβαση: 7 Οκτωβρίου 2015).

το εξωτερικό χρέος. Το 2003 έχει επανακτήσει την αξιοπιστία της και ανέρχεται εντυπωσιακά κυρίως λόγω του συνδυασμού δύο βασικών γεγονότων:

α. Αύξησης των εξαγωγών των βραζιλιάνικων προϊόντων.

β. Αυξημένης ροής ξένων κεφαλαίων σε αναδυόμενες οικονομικά χώρες, κυρίως λόγω των χαμηλών επιτοκίων απόδοσης στις ΗΠΑ, Ευρωζώνη, Ηνωμένο Βασίλειο και Ιαπωνία.[113] Το 2005 η χώρα εκτιμάται ότι προσέλκυσε 17δις δολάρια με τη μορφή εξωτερικών επενδύσεων.

Πάντως η Βραζιλία εκπροσωπεί περισσότερο από το 50% του εδάφους, του πληθυσμού, του φυσικού πλούτου και του ΑΕΠ της Νότιας Αμερικάνικης ηπείρου. Στην παγκόσμια κλίμακα, είναι σήμερα η 5η μεγαλύτερη χώρα, τόσο πληθυσμιακά, όσο και γεωγραφικά. Από το 1985, που σημάδευσε το τέλος του στρατιωτικού καθεστώτος που διάρκεσε 21 χρόνια, αποτελεί επίσης την 4η μεγαλύτερη δημοκρατία του κόσμου, ενώ, σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, η οικονομία της αξιολογείται ως η 8η μεγαλύτερη παγκοσμίως. Η κατάταξη αυτή γίνεται κατανοητή αν αναλογιστεί κανείς την προηγμένη βιομηχανία της σε συνδυασμό με τον φυσικό πλούτο της περιοχής. Τέλος, σημαντικό παράγοντα στην οικονομική ανάδυση της χώρας αποτελεί η αυτάρκειά της, και συνέπεια η σχετικά μικρή εξάρτησή της από την εισαγωγή ξένων προϊόντων.

Από το 1995 και ιδιαίτερα από το 2002 και μετά, η Βραζιλία ακολουθεί μια συνεχώς πιο ενεργή εξωτερική πολιτική, επιδιώκοντας περισσότερη βαρύτητα και ισχυρότερη συμμετοχή στα διεθνή δρώμενα, συμμετοχή ανάλογη με το μέγεθος, τον πληθυσμό, την οικονομία και τον φυσικό πλούτο της.[114] Από το 2003 ανήκει στην IBSA (India, Brazil, South Africa), έναν φορέα που έχει ως σκοπό να προωθήσει στενότερους δεσμούς μεταξύ των τριών αυτών χωρών και επιπλέον να ασκήσει συγκεντρωτική πίεση για αλλαγές στους μηχανισμούς του Δ.Ν.Τ και Ο.Η.Ε και κυρίως στον τρόπο εκπροσώπησης των χωρών στο συμβούλιο ασφαλείας. Η Βραζιλία έχει πλέον πιστέψει και το μεθοδεύει μέσα από τις πρωτοβουλίες των

[113] Cheng H.F., Gutierrez M., Mahajian A., Shachmurove Y., Shahroki M., *« A future global economy to be built by BRICs»* εκδόσεις : ELSEVIER, U.K 2007, σελ. 145.

[114] Λαζάρου Έλενα, *"Βραζιλία, ένας άγνωστος εν δυνάμει εταίρος"*, 24 - 11 - 2011, http://www.americalatina.com.gr/articulos.php?lang=gr&box=2&pos=3&id=278, (πρόσβαση: 7 Οκτωβρίου 2015).

προηγούμενων οργανισμών αλλά και των BRICS ότι μπορεί να οδηγηθεί «στο πεπρωμένο της να γίνει κύρια παγκόσμια δύναμη μέχρι τα μέσα του 21ου αιώνα».[115]

Η Βραζιλία βλέπει τα BRICS ως ενδιάμεσο πολιτικό κύκλο μεταξύ της Δύσης και των Ηνωμένων Πολιτειών, με τις οποίες απολαμβάνει στενές σχέσεις και τη Λατινική Αμερική η οποία διαμορφώνει τη φυσική οικονομική/πολιτική σφαίρα επιρροής της. Καθίσταται πρόδηλο ότι η δύναμη της Βραζιλίας είναι διαφορετική από αυτήν της Κίνας και της Ρωσίας.[116] Διαθέτει ισχυρό στρατό, με σημαντική συμμετοχή σε ειρηνευτικές αποστολές και συνειδητά δε διαθέτει πυρηνικό οπλοστάσιο.

ΡΩΣΙΑ - RUSSIA

Από το 1918 εφάρμοσε το Μαρξιστικό μοντέλο οικονομίας που βρισκόταν κάτω από τον έλεγχο των κομμουνιστών ηγετών της. Αυτό δεν αποτέλεσε εμπόδιο στο να εξελιχθεί, ως Ε.Σ.Σ.Δ, σε παγκόσμια υπερδύναμη προκαλώντας μεταπολεμικά και για περίπου σαράντα πέντε έτη το αντίπαλο δέος στη Δύση και δημιουργώντας κατάλληλες συνθήκες για την επικράτηση μιας παγκόσμιας κατάστασης «ισορροπίας» γνωστή ως «ψυχρός πόλεμος. Δέκα χρόνια μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, η Ρωσία αρχίζει να σταθεροποιείται και παρά το γεγονός ότι βίωσε μία χρεοκοπία, μέσα από μια σειρά αλλαγών υιοθέτησε ένα σύστημα βασισμένο στην «οικονομία των αγορών». Από το 1999 εμφανίζει ανάπτυξη που κυμαίνεται μεταξύ 6% - 7%, εκμεταλλευόμενη κυρίως την άνοδο της τιμής του πετρελαίου και τα αποθέματα της σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Είναι ένας πολύ σημαντικός εξαγωγέας ενέργειας, παγκοσμίως σε αργό πετρέλαιο και σε φυσικό αέριο.

Η οικονομία της Ρωσίας ανθεί, στον τομέα του λιανικού εμπορίου της. Οι καταναλωτικές δαπάνες έχουν αρχίσει να αυξάνονται γρήγορα τα τελευταία χρόνια. Η αύξηση των δαπανών έχει μεταφραστεί σε ένα συνολικό ρυθμό ανάπτυξης λιανικών πωλήσεων του 13% για 2013. Αυτά τα εντυπωσιακά νούμερα δεν δείχνουν

[115] Zalgado Espinoza Raul, *«Could Brazil become a World Power in the 21st century without an integrated South America?*», εκδόσεις :The university of Birmingham, U.K , 2011, σελ. 2

[116] Zaki Laidi, *«BRICS: Sovereignty power and weakness»,*σελ. 622

σημάδια επιβράδυνσης στα επόμενα έτη και προβλέπεται ότι θα αυξηθεί τουλάχιστον κατά 10% τα επόμενα χρόνια.

Εν αντιθέσει, η Ρωσία καταβάλει προσπάθειες να εξυγιάνει το πολιτικό της σύστημα ώστε να πάψει να φαντάζει μη αντάξιο των πολιτών της. Από τις πρόσφατες πολιτικές εξελίξεις φαίνεται ότι θα απαιτηθεί πολύς δρόμος για την πλήρη εξυγίανση του. Άλλα προβλήματα είναι το ισχνό τραπεζικό σύστημα της, που δημιουργεί βαρύ επιχειρηματικό κλίμα και το νομικό της σύστημα που εμφανίζει κενά και έλλειψη νομοθετικής αξιοπιστίας, αποθαρρύνοντας την προσέλευση επενδυτών. Σημαντικό μειονέκτημα της είναι και οι ισχνοί δημογραφικοί της δείκτες.

Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής ένωσης, η Ρωσία προσπάθησε να διατηρήσει τον έλεγχο στην περιοχή των πρώην Σοβιετικών Δημοκρατιών, αλλά και των μελών του συμφώνου της Βαρσοβίας. Η θέληση πολλών από τις χώρες αυτές για ένταξη τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στο ΝΑΤΟ, η απώλεια της ζωτικότατης περιοχής επιρροής της Ουκρανίας και η πρόσκληση της μαζί με τις Λευκορωσία, Μολδαβία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν και Γεωργία στην «Ανατολική Συνεργασία» (Eastern Partnership) με σκοπό την επίτευξη συμφωνιών ελευθέρου εμπορίου και βαθμιαίας ενσωμάτωσης στην οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οδήγησε τη Ρωσία σε αναδιάταξη των επιδιώξεων της και στροφή προς την ανατολή με κύριο εταίρο την Κίνα και την Ινδία.

Έτσι όπως ήδη προαναφέραμε, από το 1996 ιδρύει μαζί με την Κίνα και τη συμμετοχή των Καζακστάν, Κιργιστάν και Τατζικιστάν τη «Shanghai Five» που από το 2001, μετά και την είσοδο του Ουζμπεκιστάν μετονομάζεται σε «Συνεργασία της Σαγκάης» (Shanghai Cooperation).

Η Ρωσία δε διαθέτει τις Ένοπλες Δυνάμεις που είχε επί σοβιετικού καθεστώτος, εξακολουθούν όμως να υπολογίζονται ως παράγοντας σημαντικής ισχύος. Σε συνδυασμό με την ύπαρξη πυρηνικού οπλοστασίου καθιστούν τη Ρωσία ικανό παίκτη για τη διαμόρφωση των εξελίξεων στην περιοχή της Ευρασίας. Η Ρωσία έχει το υπόβαθρο και το παρελθόν της υπερδύναμης, γεγονός που τη

δυσκολεύει να παραδώσει τα σκήπτρα της και να ενστερνιστεί το ρόλο του δευτεραγωνιστή στο χώρο της Ευρασίας.[117]

Η Ρωσία, αποτελεί τον πιο άτυπο δράστη των BRICS. Δεν είναι μια αναδυόμενη δύναμη, για να κυριολεκτήσουμε, αλλά μάλλον μια προηγούμενη υπερδύναμη πρόθυμη να επανακτήσει ένα μέρος της πολιτικής θέσης που έχασε συνέπεια του Ψυχρού Πολέμου. Για αυτόν τον λόγο, η Ρωσία μπορεί να επισύρει την προσοχή σε διάφορα ζητήματα.

Αρχικά η Ρωσία έχει το πλεονέκτημα της κληρονομιάς της, ως μεγάλη παγκόσμια δύναμη κάτω από τους τσάρους και τους κομμουνιστές. Αυτό είναι σημαντικό επειδή την διευκολύνει πάρα πολύ, σε σχέση με τους άλλους διεθνείς φορείς στον οργανισμό, έτσι ώστε, να έχει μια άποψη «κλειδί» σχετικά με τα περισσότερα θέματα και να εκφράζει ανεμπόδιστη τις απόψεις της σχετικά με τη παγκόσμια σκηνή. Αυτά τα προτερήματα θα έχαναν φυσικά τη σχετικότητά τους ελλείψει της υλικής δύναμης, αλλά υπάρχει πάντα μια χρονική καθυστέρηση μεταξύ της απώλειας δύναμης και επίσημων ιδιοτήτων του.

Έναντι των άλλων μελών των BRICS, η Ρωσία υποστηρίζει μια αμφίθυμη ή ακόμα και διφορούμενη θέση. Τα BRICS διαμορφώνουν έναν συνασπισμό που επιτρέπει στη Ρωσία να υπάρξει σε μια ευρύτερη ομάδα κατά την αλληλεπίδραση με τη Δύση. Σε αντιδιαστολή με τα άλλα μέλη των BRICS, η Ρωσία είναι μια παγκόσμια δύναμη η οποία επιδιώκει να μετριάσει την απομόνωσή της με τη διαμόρφωση συνασπισμών με τους άλλους δρώντες. Με την συμμετοχή της στον συνασπισμό αυτό προσπαθεί να επηρεάσει περιοχές όπου η θέση της είναι τρωτή.

Αφ' ετέρου, είναι ιδιαίτερα προσεκτική να μην εκτίθεται στις περιοχές όπου παρουσιάζει ιδιαίτερα πλεονεκτήματα, όπως π.χ. η Μόσχα είναι ανήσυχη να εξασφαλίσει ότι G8 συνεχίζουν να λειτουργούν ανεξάρτητα από τους G20 ακόμα κι αν αυτός ο θεσμός, δεν έχει πλέον πολύ νόημα. Η Μόσχα επιδιώκει να προστατεύσει τη θέση της ως συνεργάτη των Ηνωμένων Πολιτειών, ακόμη και εις βάρος άλλου μέλους των BRICS.

[117] Μάζης Θ. Ιωάννης, *«Η σημασία της Σινο Ρωσικής Προσέγγισης»*, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2005 σελ. 5.

Επιπροσθέτως, η Ρωσία δεν παρουσιάζει κανένα ενδιαφέρον για την αύξηση του αριθμού μόνιμων μελών του Συμβούλιο Ασφαλείας. Θα μπορούσε να υπολογίσει ότι η είσοδος της Βραζιλίας ή της Ινδίας να βοηθήσει να αντισταθμίσει τη Δύση ή ακόμα και την Κίνα, των οποίων η Μόσχα παραμένει βαθιά δύσπιστη. Εν τούτοις, αυτός ο τύπος υπολογισμού είναι πάντα επικίνδυνος, επειδή είναι δύσκολο να προσδοκηθεί η συμπεριφορά των κρατών. Αυτό που είναι σίγουρο είναι ότι η Ρωσία βλέπει τη θέση της ως μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας ως ένα από τα κύρια προτερήματά της συνοδευόμενη πάντα με την πυρηνική ενέργειά της. Οι οικονομικές και δημογραφικές θέσεις της είναι πολύ πιο αδύνατες. Σαν κράτος εισοδηματιών, το όραμά του διεθνούς οικονομικού συστήματος στρεβλώνεται από την ίδια την φύση της οικονομίας του, η οποία είναι βασισμένη στην αξία των υδρογονανθράκων.

Επομένως, η Ρωσία δεν έχει όπως τα υπόλοιπα μέλη των BRICs μια πραγματική στρατηγική της αύξησης και της ανάπτυξης της μέσα από τον οργανισμό των BRICS. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι, η Μόσχα δεν έλαβε καμία υποστήριξη (ή την καταδίκη) από τα υπόλοιπα μέλη των BRICS όταν αποφάσισε να εισβάλει σε Abhkazia και νότιο Ossetia το 2008. Ειδικότερα δεν απόσπασε καμία από την Κίνα, η οποία είναι εξαιρετικά αυστηρή στο θέμα της εδαφικής ακεραιότητας των διεθνώς αναγνωρισμένων κρατών.[118]

ΙΝΔΙΑ - INDIA

Ανεξαρτητοποιήθηκε το 1947 και εγκαθίδρυσε πολυκομματική κοινοβουλευτική δημοκρατία. Δέχτηκε επιρροές το 2ο μισό του 20ου αιώνα από τη Σοβιετική Ένωση και ακολούθησε μια πολιτική οικονομικής ανάπτυξης με το δημόσιο τομέα να παίζει ένα ιδιαίτερα κεντρικό ρόλο. Η χώρα εκσυγχρονίστηκε σταδιακά και τα τελευταία 30 χρόνια μετατράπηκε σε οικονομική μηχανή, διατηρώντας ένα μέσο όρο ανάπτυξης άνω του 6%. Εάν οι προβλέψεις επιβεβαιωθούν, θεωρείται βάσιμο και εφικτό πως η ινδική οικονομία στα επόμενα 40 χρόνια θα αποκτήσει ίδιο μέγεθος με αυτή των ΗΠΑ.[119]

[118] Zaki Laidi, *«BRICS: Sovereignty power and weakness»,* σελ. 619.

[119] Cheng H.F., Gutierrez M., Mahajian A., Shachmurove Y., Shahroki M., *«A future global economy to be built by BRICs»*, εκδόσεις: ELSEVIER, U.K 2007, σελ. 147.

Ραγδαία είναι η οικονομική ανάπτυξη μετά την στροφή της χώρας σε μηχανισμούς της αγοράς και έμφαση σε νέες τεχνολογίες. Παρ όλα αυτά το δύσκαμπτο κράτος και ο γιγαντιαίος δημόσιος τομέας με ένα σύστημα μεγάλων κρατικών παροχών δυσκολεύει για παραπέρα κινήσεις. Η εξέλιξη στις τεχνολογίες προήλθε από υψηλού επιπέδου ιδιωτικά τεχνολογικά ινστιτούτα με τέλεια κατηρτισμένους - και γνώστες της αγγλικής γλώσσας - αποφοίτους. Η υπόλοιπη παιδεία είναι χαμηλού επιπέδου εκτός από τις περιοχές που έχουν επέμβει οι τοπικές κοινότητες - δηλαδή, όπου οι περιφερειακές κυβερνήσεις έχουν πάρει επάνω τους τις ευθύνες. Σκληρές είναι οι μάχες ανάμεσα σε παραδοσιακούς και μεταρρυθμιστές για την ψυχή της Ινδίας.

Η οικονομία της Ινδίας δραστηριοποιείται σε πολλούς τομείς όπως παραδοσιακή και μοντέρνα γεωργία, βιοτεχνία αλλά και μοντέρνα βιομηχανία καθώς και παροχή υπηρεσιών. Οι υπηρεσίες αποτελούν την κύρια μηχανή οικονομικής ανάπτυξης απασχολώντας λίγο λιγότερο από το 25% του εργατικού δυναμικού της. Η οικονομική πολιτική της Ινδίας τα τελευταία 25 χρόνια οδήγησε στη μείωση της φτώχειας σε ποσοστό μεγαλύτερο του 10%, και της δίνει το δικαίωμα να υπολογίζει ότι μπορεί να αυξήσει κατά επτά φορές το ετήσιο κατά κεφαλή εισόδημα των Ινδών από τα 3.224$ στα 21.872$ μέχρι το 2050.[120] Τα θετικότατα δημογραφικά της στοιχεία, θεωρούνται σημαντικό πλεονέκτημα.

Πιστεύεται έτσι ότι θα είναι η μόνη από τις χώρες BRICS που θα μπορέσει να πιάσει τους οικονομικούς στόχους της για το 2050, λόγω του αυξημένου ποσοστού «ενεργού» σε ηλικία πληθυσμού της. Γενικά η Ινδία αποκέντρωσε αρμοδιότητες και ανέλαβε πολλές μεταρρυθμίσεις κατά τις δεκαετίες ‘80 και ‘90. Από τις αρχές του 21ου αιώνα η ανάπτυξη της διατηρείται σε ποσοστό 8% περίπου ετησίως. Η Ινδία έχει επενδύσει περισσότερο από ποτέ στη μόρφωση του πληθυσμού της και στην εξειδίκευση του στις νέες τεχνολογίες. Επιδιώκει να βρίσκεται σε υψηλό επίπεδο κατοχής γνώσης και τεχνογνωσίας, γνωρίζοντας ότι στο μέλλον αυτό θα είναι και το στοιχείο που θα τη διακρίνει και θα τη μεταβάλλει από μία περιφερειακή οικονομική δύναμη, σε μια παγκόσμια υπερδύναμη.

[120] Ibild, σελ. 148.

Η Ινδία στην διεθνή πολιτική σκηνή βρίσκεται κοντά στις ΗΠΑ και την Δύση κυρίως λόγω της αντίθεσης της στο ακραίο Ισλάμ. Βρίσκεται σε αντιπαράθεση με το Πακιστάν που ενσωματώνει τους γενικότερους φόβους της Ινδίας. Αυτό συμβαίνει επειδή το Πακιστάν διεκδικεί εδάφη της στο Κασμίρ, έχει αναπτύξει στην περιοχή αντάρτικο και υποθάλπει τρομοκρατικές ενέργειες (Μπομπάι). Πάντως το επίπεδο των σχέσεων της Ινδίας είναι καλό με το επίσημο καθεστώς του Αφγανιστάν και είναι αντίθετη με τους Ταλιμπάν.

Καλλιεργείται έτσι ένας φυσικός ανταγωνισμός με την Κίνα λόγω σχετικών μεγεθών και των σχέσεων του Πεκίνου με το Πακιστάν. Οικονομικές σχέσεις υπάρχουν με το Ιράν στον τομέα της ενέργειας και είναι γενικά καλές αλλά προσεκτικές είναι οι σχέσεις της με χώρες της ΝΑ Ασίας. Επίσης υπάρχει ανταγωνισμός με την Κίνα για τα ενεργειακά προϊόντα της Κεντρικής Ασίας.[121]

Η Ινδία διαθέτει αξιόλογες Ένοπλες Δυνάμεις που κατέχουν την 3η θέση παγκοσμίως. Είναι πυρηνική δύναμη και διαθέτει περίπου 60 πυρηνικές κεφαλές. Συμμετέχει ως παρατηρητής στη «Συνεργασία της Σαγκάης» και η ανησυχία της για αποσχιστικές τάσεις κοινοτήτων εντός της επικράτειας της αναμένεται να την οδηγήσουν στη συμμετοχή της ως πλήρες μέλος. Στο χώρο της Ευρασίας «Κίνα, Ρωσία και Ινδία φαίνεται ότι προσεγγίζουν η μία την άλλη σε μία τριμερή στρατηγική συμμαχία».[122] Από το 2003 είναι μέλος του φορέα IBSA (India, Brazil, South Africa).

Μαζί με τη Βραζιλία και την Κίνα, η Ινδία είναι ένα από τα τρία «δυνατά χαρτιά» των BRICS. Η χώρα ωθείται από τη δημογραφία, την οικονομική ανάπτυξη και τη φιλοδοξία. Όπως συμβαίνει για τη Βραζιλία και την Κίνα, μια σημαντική προτεραιότητα της Ινδίας είναι η οικονομική ανάπτυξη, την οποία θεωρεί προϋπόθεση για τη στρατηγική προβολή της.

Η Κίνα παραμένει η μέγιστη συνεργάτης - ανταγωνιστής της Ινδίας. Εντούτοις, η στρατηγική πραγματικότητα μιας φιλόδοξης δύναμης στηρίζεται σε διάφορες συμπληρωματικές και αντιφατικές διαστάσεις. Η Ινδία χρειάζεται τις Ηνωμένες Πολιτείες για να ενισχύσει την οικονομική ανάπτυξή της και για να αντιμετωπίσει την

[121] Ανδριανόπουλος Ανδρέας, *"Ο Διεθνής Ρόλος της Ασίας και των BRIC",* http://www.aanews.gr/gr/index.php/el/opinion-menu/518-, (πρόσβαση: 7 Οκτωβρίου 2015).

[122] Μάζης Ιωάννης Θ., *«Η σημασία της Σινο Ρωσικής Προσέγγισης»*, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2005 σελ.4.

Κίνα, αλλά δεν έχει καμία πρόθεση να υποταχτεί στις Ηνωμένες Πολιτείες για να επιτύχει αυτόν τον στόχο. Ιστορικά επιβεβαιώνεται ότι, οι δυνάμεις που διαμορφώνουν επίσημες συμμαχίες τις περισσότερες φορές μέσα από αυτές τείνουν να δουν διάβρωση της στρατηγικής αυτονομίας τους.

Για τους Ινδούς, ο κύριος τομέας στρατηγικής τους είναι η μη εξάρτηση από κανέναν. Συγχρόνως, οι Ινδοί σαφώς βλέπουν ότι οι σημαντικότερες πολιτικές σχέσεις τους είναι εκείνες με την Ουάσιγκτον και το Πεκίνο. Ο ρόλος των BRICS είναι κατά συνέπεια περιορισμένος - στην καλύτερη περίπτωση - και αποτελεί έναν από τους μηχανισμούς για την Ινδία που έχει στη διάθεση της για την διαχείριση της σχέσης της με την Κίνα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι εάν η Κίνα δεν ήταν ένα μέρος αυτής της ομάδας η Ινδία δεν θα επένδυε πολύ σε αυτήν. Η πολιτική συμμετοχή της Ινδίας στο BRICS μπορεί να αποτελεί υποπροϊόν μιας σφαιρικής στρατηγικής της χώρας, η οποία πρωταρχική μέριμνα έχει να παρακαμφθεί η άνοδος της Κίνας χωρίς όμως η ίδια να γίνει αναπόσπαστο μέρος της αμερικανικής στρατηγικής.[123]

ΚΙΝΑ - CHINA

Υιοθέτησε από το 1949 το κλασικό μαρξιστικό μοντέλο ανάπτυξης. Από τα τέλη της δεκαετίας του ‘70 άρχισε μια συστηματική προσπάθεια αναμόρφωσης του μοντέλου αυτού με σταδιακές και ελεγχόμενες ιδιωτικοποιήσεις, μετατρέποντας την οικονομία της από Σοβιετικού τύπου κεντρικά σχεδιασμένη, σε οικονομία προσανατολισμένη σε περισσότερες αγορές, αλλά πάντα εντός αυστηρών πολιτικών πλαισίων και κάτω από τον έλεγχο του κομουνιστικού κόμματος. Αυτή η αναμόρφωση οδήγησε σήμερα σε αυτό που είναι γνωστό ως «Σοσιαλισμός με Σινικά χαρακτηριστικά» Τα παραπάνω οδήγησαν στο πέρασμα της οικονομίας της Κίνας σε ένα μεικτό σύστημα με 70% συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα και την οδήγησαν από το 2005 στη 2η θέση παγκοσμίως μετά τις Η.Π.Α. Τα αποτελέσματα της αναμόρφωσης κατά της φτώχειας είναι εντυπωσιακά καθόσον πέτυχε μείωση του πληθυσμού που ζει κάτω από το όριο της φτώχειας, από το 53% το 1981 στο 8% το 2001.[124] Τη δεκαετία του ‘90 εμφάνισε πολύ υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης που ανέρχονται στο 10% εφαρμόζοντας ελεγχόμενα σε πέντε ειδικές οικονομικές

[123] Zaki Laidi, *«BRICS: Sovereignty power and weakness»,* σελ. 623.

[124] Cheng H.F., Gutierrez M., Mahajian A., Shachmurove Y., Shahroki M., *«A future global economy to be built by BRICs»*, εκδόσεις: ELSEVIER, U.K 2007, σελ. 148.

ζώνες ένα καπιταλιστικό μοντέλο ανάπτυξης που προσέλκυσε σημαντικά κεφάλαια εξωτερικών επενδύσεων.

Οι Ένοπλες Δυνάμεις της κατέχουν την 1η θέση παγκοσμίως. Είναι πυρηνική δύναμη και διαθέτει περίπου 250 στρατηγικά και τακτικά πυρηνικά όπλα. Αποτελεί από το 1996 ιδρυτικό μέλος της «Σαγκάη 5» που το 2001 μετεξελίχθηκε στη «Συνεργασία της Σαγκάης» (Shanghai Cooperation).

Η Κίνα γνωρίζει ότι για να επιτύχει την υγιή οικονομική της ανάπτυξη απαιτείται να εξασφαλίσει ένα ειρηνικό και ασφαλές περιβάλλον στον εσωτερικό Ασιατικό χώρο και για αυτό το λόγο επιδιώκει τη στενή συνεργασία με την Ινδία. Επίσης η συνεργασία της με τη Ρωσία και η εξασφάλιση του άξονα Πεκίνο - Μόσχα θα επιτρέψουν την ανάπτυξη της περιοχής της Ευρασίας και θα ικανοποιήσουν τις διαρκώς αυξανόμενες ενεργειακές της ανάγκες, που μόνο η Ρωσία με τα τεράστια ενεργειακά αποθέματα της μπορεί να καλύψει.

Η Κίνα αποτελεί το δεύτερο πιο σημαντικό δρώντα στον οργανισμό των BRICS. Αποτελεί φυσικά μια αναδυόμενη δύναμη κατά την πλήρη έννοια του όρου. Έχει τη φιλοδοξία μιας μεγάλης δύναμης που καθαρά και απλά στοχεύει να γίνει ο κύριος αμφισβητίας στην αμερικανική δύναμη μέσω των ειρηνικών μέσων. Ένας από τους κύριους στόχους του Πεκίνου είναι να διαμορφώσει ανάλογη προνομιούχος συνεργασία με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Βασιζόμενη σε αυτήν την προοπτική, η Κίνα επιδιώκει να μειώσει τον αριθμό δραστών που μπορεί πιθανόν να ανατρέψουν, να περιορίσουν την σχέση της με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Αυτός ο στόχος δεν αποκλείει την ανάπτυξη των λίγο πολύ δομημένων συμμαχιών με άλλους δράστες. Η στρατηγική της Κίνας προς τον συνασπισμό των BRICS προέρχεται από αυτήν την προοπτική: «*παίξτε το παιχνίδι της ενσωμάτωσης στο κεφαλαιοκρατικό σύστημα χωρίς να υπολογίσει τις πολιτικές συνέπειες».*

Το γεγονός ότι τα υπόλοιπα μέλη των BRICS σε σχέση με την Κίνα έχουν διαφορετικά πολιτικά συστήματα από το δικό της, αποτελεί ένα πρόσθετο πλεονέκτημα για αυτήν, ακριβώς επειδή την επιτρέπει να καταδείξει στη Δύση ότι η αυστηρή σύνδεση στην κυριαρχία δεν συνδέεται σε καμία περίπτωση με τη φύση των πολιτικών συστημάτων. Με άλλα λόγια, εάν η Κίνα αρνείται τη μικρότερη παρέμβαση στα εσωτερικά θέματα της, ειδικά για θέματα σχετικά με τα ανθρώπινα

δικαιώματα, δεν είναι επειδή δεν είναι δημοκρατική, αλλά μάλλον επειδή θεωρεί την προστασία της κυριαρχίας κρίσιμη για μια σταθερή διεθνή τάξη.

Αυτό εξηγεί γιατί η Κίνα είναι ένα από τα πιο εχθρικά κράτη σε ότι αφορά τον εκδημοκρατισμό του διεθνούς συστήματος και είναι αντίθετη με την αύξηση του αριθμού μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας. Το γεγονός αυτό αποτελεί στρατηγικό στόχο για την Κίνα μέχρι το σημείο όμως που ο κύριος δικαιούχος του εκδημοκρατισμού του συστήματος των Η.Ε. θα αποτελέσει η Ινδία, που είναι και αυτή επίσης μέλος των BRICS και η οποία απολαμβάνει την πλήρη αμερικανική υποστήριξη. Κατά συνέπεια, τα BRICS είναι ένας περίεργος συνασπισμός, όπου τα μέλη επιδιώκουν να εξουδετερώσουν το ένα το άλλο στους πιο στρατηγικούς τομείς της δύναμης. Σε μια πρόσφατη συνέντευξη, Βραζιλιάνου διπλωμάτη επισημάνθηκε ότι, η Κίνα είναι η πιο επιφυλακτική στον ανασχηματισμό του Συμβουλίου Ασφαλείας, προσθέτοντας ότι, «η Κίνα δεν είναι ενάντια στη μεταρρύθμιση αυτή καθ' εαυτή, αλλά δεν θέλει να αυξήσει τον αριθμό χωρών με τα δικαιώματα βέτο». Εν ολίγοις, η Κίνα δεν έχει τίποτα ενάντια στη Βραζιλία, αλλά δεν έχει οποιοδήποτε λόγο να δώσει στη Βραζιλία ένα δώρο.

Η Κίνα σαν στρατηγική δύναμη που είναι, βρίσκεται προσηλωμένη στον ανταγωνισμό των Ηνωμένων Πολιτειών και αποτελεί φυσικά στις μέρες μας μια οικονομική δύναμη με το ΑΕΠ της όπως φαίνεται να ξεπερνά αυτό των Ηνωμένων Πολιτειών μέχρι το 2025. Χάρη σε αυτό το γεγονός έχει γίνει η δεύτερη μέγιστη οικονομική δύναμη στον κόσμο, γεγονός που την έχει προσφέρει ώθηση στις οικονομικές σχέσεις της με τα έτερα μέλη των BRICS. Αποτελεί τον πρωτεύοντα εμπορικό συνεργάτη της Βραζιλίας, της Ινδίας και της Νότιας Αφρικής. Η αλληλεξάρτηση μεταξύ των μελών των BRICS γίνεται με αυτό τον τρόπο ολοένα και πιο σημαντική. Επιπλέον, η αυξανόμενη οικονομική δύναμη της Κίνας είναι ένας λόγος ανησυχίας μεταξύ των συνεργατών της, και ειδικά για τη Βραζιλία. Η τελευταία ανησυχεί για τις κινεζικές επιρροές, τις οποίες επιδιώκει να αντιμετωπίσει με την ενίσχυση της οικονομικής ένταξης της μέσα στη Νότια Αμερική.[125]

[125] Laidi Zaki, *«BRICS: Sovereignty power and weakness»,* σελ. 621.

ΝΟΤΙΟΣ ΑΦΡΙΚΗ - SOUTH AFRICA

Αποτελεί από τον Απρίλιο του 2011, το νεότερο μέλος των BRICS. Τα οικονομικά της μεγέθη δεν είναι ανάλογα με τα άλλα τέσσερα κράτη μέλη αλλά στο χώρο της Αφρικανικής ηπείρου αποτελεί αναμφισβήτητα μία πολύ υπολογίσιμη δύναμη. Παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με τη Βραζιλία καθώς μπορεί να εξασφαλίσει υψηλό αγροτικό δυναμικό. Αποτέλεσε και αυτή αποικία ευρωπαϊκών δυνάμεων και κατά τη διάρκεια της αποικιοκρατίας υπήρχε σύνδεση της τόσο με την υπό Πορτογαλική επιρροή Βραζιλία όσο και με τις Βρετανικές Ινδίες. Αυτό εξηγεί και την αυτεπάγγελτη συμμετοχή της στην IBSA (India, Brazil, South Africa), ένα φορέα συνεργασίας και συνεννόησης μεταξύ των τριών κρατών που όπως είναι προφανές στηρίζεται σε προϋπάρχοντα αποικιοκρατικά μονοπάτια εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων των τριών αυτών κρατών. Οικονομικοί αναλυτές θεωρούν την παρουσία της Ν. Αφρικής στις χώρες BRICS, θεμελιώδη καθόσον αποτελεί την πύλη για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους σε ολόκληρη την Αφρικανική ήπειρο. Θέλοντας να δώσουν έμφαση στην παραπάνω άποψη θεωρούν πιο εύστοχη τη χρήση του όρου BRICA (όπου Α σημαίνει AFRICA, αντί του S που περιορίζεται στην επικράτεια της Ν. Αφρικής).[126]

[126] Michael Kahn, Stellenbosch, *«The fall of the Wall, therise of the BRICS and the new Scramble for Africa»,* εκδόσεις*:* University, South Africa, 2011 σελ.43.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Καθίσταται πρόδηλο ότι, η συνεργασία Κίνας και Ρωσίας προσπαθεί να επιβάλει τον πολυμερισμό στη λήψη αποφάσεων, να επαναφέρει την αξιοπιστία των Ηνωμένων Εθνών και το σεβασμό της εδαφικής κυριαρχίας των κρατών. Ο κοινός στόχος είναι ο περιορισμός της ηγεμονίας την ΗΠΑ που απειλούν την Ρωσία με την επέκταση της αντιβαλλιστικής ασπίδας στην Ανατολική Ευρώπη και ανησυχούν έντονα την Κίνα με την μετατόπιση της αμερικανικής στρατηγικής προς την Ασία και τον Ειρηνικό. Όμως οι ΗΠΑ δεν είναι αυτές που ήταν στο παρελθόν, καθώς δοκιμάζονται από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση και διότι οι αντοχές των στρατιωτικών τους δυνάμεων έχουν φθάσει στα όρια τους με τις περιπέτειες σε Ιράκ και Αφγανιστάν. Η αμερικανική υπερδύναμη φαίνεται να φθίνει καθώς εμφανίζεται διστακτική στο να καθοδηγήσει μια διεθνή στρατιωτική εισβολή στη Συρία κατά του καθεστώς τη Δαμασκού και να διεξάγει μαζί με το Ισραήλ ένα προληπτικό χτύπημα κατά των ιρακινών πυρηνικών εγκαταστάσεων.

Βέβαια η συνεργασία Μόσχας και Πεκίνου μόλις αρχίσει να απομακρύνεται ο αμερικανικός κίνδυνος ενδέχεται να παρουσιάσει ρωγμές αναδεικνύοντας τα πεδία των ανταγωνισμών που πάντα ήταν με προσεκτικό τρόπο ενεργά αλλά δεν προκαλούσαν. Ο ανταγωνισμός για επιρροή σε επίπεδο μεγάλων δυνάμεων δεν αφήνει περιθώρια για λάθος εκτιμήσεις και κινήσεις που θα αποτελέσουν πλεονέκτημα και το γνωρίζουν πολύ καλά τόσο το Πεκίνο όσο και η Μόσχα. Παρότι οι διμερείς σχέσεις μεταξύ των υπό εξέταση χωρών, έχουν βελτιωθεί σημαντικά, η Ρωσία αισθάνεται να απειλείται από τα συμφέροντα της Κίνας. Είναι πασιφανές ότι, η Κίνα βλέπει την Κεντρική Ασία ως μία πηγή ενεργείας για να καλύψει τις μεσοπρόθεσμες ενεργειακές της ανάγκες. Δεδομένων των ταχύτατων ρυθμών ανάπτυξης, ιδίως των ανατολικών περιοχών, η Κίνα πρέπει να εξασφαλίσει τους απαραίτητους ενεργειακούς πόρους για τον 21ο αιώνα. Η επίτευξη αυτού του στόχου απαιτεί συνεργασία αφενός με το Καζακστάν λόγω των πετρελαϊκών κοιτασμάτων και των ορυκτών αποθεμάτων του και αφετέρου με την Ρωσία διότι οι οικονομίες Καζακστάν - Ρωσίας είναι αλληλένδετες. Το εγχείρημα αυτό της Κίνας προς τα κράτη της Κεντρικής Ασίας καρκινοβατεί δεδομένου ότι το Πεκίνο δεν χαίρει μεγάλης αποδοχής στην περιοχή διότι φαντάζει στον μέσο πρώην σοβιετικό κεντροασιάτη ως ένας νέος ηγεμονικός γίγαντας. Αντίθετα, λόγω της πολυπληθούς ρωσικής

μειονότητας στις πλούσιες περιοχές του Καζακστάν, τυχόν ενσωμάτωση του βορειοδυτικού τμήματος του στον ρωσικό κορμό πιθανώς να το ωθήσει σε συμμαχία με την Κίνα.

Επιπροσθέτως, το Πεκίνο πιθανώς να αστοχήσει στον στόχο του να κατασιγάσει τις αλυτρωτικές τάσεις των μουσουλμάνων Ουϊγκούρων της επαρχίας Σινγκιάνγκ, γιατί οι ευρύτεροι οικονομικοί δεσμοί των Ουϊγκούρων του Σινγκιάνγκ με τους ομοεθνείς τους στο Καζακστάν, ίσως ενδυναμώσουν τις ελπίδες σύστασης ανεξαρτήτου κράτους. Σε μία τέτοια περίπτωση η Ρωσία, αναλόγως των διμερών σχέσεων με την Κίνα ίσως βρεθεί στον πειρασμό να υποστηρίξει τους αυτονομιστές Ουϊγκούρους για να αδυνατίσει τη θέση της Κίνας.

Μία έτερη σημαντική και επικίνδυνη έμμεση συνέπεια τόσο της «Κινεζικής Επανάστασης» όσο και της ύπαρξης της «Ρωσικής Αρκούδας» έχει σχέση με τις στρατιωτικές υποθέσεις και την επίδραση που μπορεί να έχουν αυτές στη γεωγραφία ασφάλειας και ειρήνης στην Ευρώπη και κατά συνέπεια και στην παγκόσμια ειρήνη. Στις ημέρες μας, οι ΗΠΑ, οι ευρωπαϊκές χώρες και η Ρωσία βρίσκονται σε μια σχετικά ήρεμη κατάσταση, η οποία όμως δεν είναι καθόλου σταθεροποιημένη και μπορεί να κυοφορήσει ακραίες και πιθανώς ανεξέλεγκτες εντάσεις ανά πάσα στιγμή. Ένας σημαντικός παράγοντας τον τελευταίο καιρό που υποσκάπτει την σταθερότητα είναι οι αντιβαλλιστικές προσπάθειες των Η.Π.Α. που εκλαμβάνονται από τους Ρώσους ως συνέχιση της προσπάθειας γεωπολιτικού στραγγαλισμού της χώρας τους, η οποία ξεκίνησε με την κατάρρευση του Ανατολικού Συνασπισμού και της Σοβιετικής Ένωσης. Όμως η «Κινεζική Επανάσταση» βασίζεται ακριβώς στις βαλλιστικές τεχνολογίες ενώ και μια σειρά από άλλα επικίνδυνα κράτη του κόσμου επενδύουν σε προηγμένα βαλλιστικά συστήματα. Εξ αντικειμένου λοιπόν, η στρατηγική των ΗΠΑ και των συμμάχων τους στο κοντινό μέλλον αναμένεται να βασιστεί ολοένα και περισσότερο στις αντιβαλλιστικές ικανότητες. Οι εξελίξεις αυτές απειλούν να ενισχύσουν την καχυποψίας της Μόσχας, να επιδεινώσουν τις σχέσεις της με τη Δύση και να την οδηγήσουν να λάβει κάποια μέτρα.

Συναφώς, η Ρωσία μπορεί να επιλέξει την οδό της «έμμεσης προσέγγισης» ενισχύοντας χώρες εχθρικές έναντι της Δύσης, ιδιαίτερα στην κρίσιμη γεωενεργειακά περιοχή της Μέσης Ανατολής. Είναι πιθανόν η Μόσχα να

προσπαθήσει να αντιδράσει συνάπτοντας στοχευόμενες προνομιακές συμμαχίες με κρίσιμες χώρες της Ευρώπης, όπως είναι η Γερμανία ή η Γαλλία. Η δυναμική ενίσχυσης των γερμανορωσικών και των γαλλορωσικών σχέσεων θα μπορούσε να ενισχυθεί σημαντικά σε περίπτωση περαιτέρω αποδόμησης του εύθραυστου ευρωπαϊκού ιστού και επιδείνωσης της κατάστασης στη Μέση Ανατολή, η οποία θα έθετε εν κινδύνω την ενεργειακή τροφοδοσία της Ευρώπης, εν παραλλήλω με μια εντεινόμενη πορεία νεοαπομονωτισμού από πλευράς των Η.Π.Α. Τέλος δεν θα πρέπει να μας εκπλήξει η ενίσχυση των σχέσεων Ρωσίας - Ισραήλ στο πλαίσιο μιας αντίστοιχης γεωστρατηγικής λογικής.

Τα κοινά γεωπολιτικά συμφέροντα του Πεκίνου και της Μόσχας ώθησαν τις δύο χώρες να συμμετάσχουν από κοινού σε Διεθνείς Οργανισμούς - Συνασπισμούς Συνεργασίας, όπως ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης και ο συνασπισμός BRICS, διαμέσου των οποίων προσπαθούν να εκπληρώσουν τις γεωπολιτικές τους βλέψεις χωρίς να κινδυνεύουν. Η μετατροπή του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης, σε μια αξιόπιστη στρατιωτική συμμαχία φαίνεται ότι αποτελεί επιλογή των πολιτικών αρχηγών των δύο κρατών. Ωστόσο πόσο εφικτή είναι μια στρατηγική συμμαχία των δύο χωρών στον εικοστό πρώτο αιώνα; Αν και τίποτε δεν μπορεί να αποκλεισθεί, σήμερα δεν φαίνεται να υπάρχουν ούτε το όραμα ούτε τα κεφάλαια για στρατηγική συμμαχία. Η κινέζικη οικονομία με τους ρυθμούς ανάπτυξης θέλει κεφάλαια, όπως κεφάλαια απαιτεί και η Ρωσία για την οικονομική της ανασυγκρότηση. Γι' αυτόν τον λόγο η Μόσχα και το Πεκίνο επιχειρούν να χρησιμοποιήσουν την απειλή μιας συμμαχίας για να αποκομίσουν οφέλη από τις Η.Π.Α. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ηγεσία της Κίνας συνδέει την οικονομική της ανάπτυξη με την Δύση, μέσα από οργανισμούς όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου. Η Ρωσία προσφέρει στην Κίνα, πετρέλαιο και όπλα πλην όμως η Κίνα δεν έχει διάθεση να επιτρέψει στην Ρωσία πρόσβαση στην οικονομία της, ενώ και οι δύο χώρες είναι σε συναγωνισμό για την άντληση ξένων επενδύσεων από την ίδια «δεξαμενή».

Εν παραλλήλω τα BRICS επιδιώκουν να διαμορφώσουν έναν αντί - δυτικό πολιτικό συνασπισμό βασισμένο σε μια αντιπρόταση ή ένα ριζικά διαφορετικό όραμα του κόσμου, για την διατήρηση της ανεξαρτησίας της κρίσης και εθνικής δράσης σε έναν κόσμο που είναι όλο και περισσότερο οικονομικά και κοινωνικά αλληλοεξαρτώμενος. Οι εξεταζόμενες χώρες προσπαθούν διαμέσου του

οργανισμού αυτού να εξασφαλίσουν ένα ειρηνικό και ασφαλές περιβάλλον έτσι ώστε να μπορέσουν να επιτύχουν υγιή οικονομική ανάπτυξη. Η Ρωσία προσπαθεί να συλλέξει τους καρπούς της συνεργασίας με την Κίνα και να ενισχύσει τη δική της οικονομική θέση. Η Κίνα θέλει να ικανοποιήσει τις μεγάλες ενεργειακές ανάγκες της μέσα από τα τεράστια αποθέματα της Ρωσίας. Η συνεργασία αυτή θα ευνοήσει την ανάπτυξη όχι μόνο της Ασίας αλλά θα επεκταθεί και στην Ευρασία. Καταλυτικό ρόλο θα παίξει και η παρουσία της Ινδίας που έρχεται να δώσει βάθος στη Σινο - Ρωσική προσέγγιση, με την εξειδίκευση της στις νέες τεχνολογίες και τα εξαιρετικά δημογραφικά της στοιχεία. Η Ινδία αποτελεί μαζί με τη Βραζιλία και Νότια Αφρική και τις δύο χώρες στυλοβάτες τις χώρες που πρεσβεύουν οι BRICS, ένα συνασπισμό περιφερειακών δυνάμεων που εκτείνεται σε Ευρασία, Αφρική και Νότια Αμερική, με υψηλές προοπτικές όχι μόνο στον οικονομικό αλλά και σε πολλούς άλλους τομείς. Η Βραζιλία και η Νότια Αφρική επιτελούν επιπρόσθετα έναν βασικό ρόλο, αυτόν της πύλης για διέξοδο των συμφερόντων των BRICS σε Λατινική Αμερική και Αφρική αντίστοιχα.

Εν κατακλείδι, από όλα τα παραπάνω είναι προφανές ότι οι εξεταζόμενες χώρες δεν αποτελούν δημιούργημα κάποιων οικονομολόγων των αρχών του 21ου αιώνα οι οποίες απλά εκμεταλλεύονται την παγκόσμια συγκυρία για να πετύχουν υψηλές επιδόσεις ανάπτυξης και συνεπώς υψηλά κέρδη για τους επενδυτές τους. Είναι προφανές ότι η σχέση των χωρών αυτών έχει βάθος. Όταν οι συνθήκες το επιτρέψουν,(απεξάρτηση Βραζιλίας από τα χρέη και τον αμερικανικό παράγοντα, άνοδος της Ινδίας) τότε οι παραδοσιακοί αυτοί δεσμοί θα αναβιώσουν θα ενδυναμωθούν αλλά και θα επαναπροσδιοριστούν θέτοντας σαν στόχο την οικονομική ανάπτυξη των χωρών μελών των BRICS αλλά και την πολιτική ενεργοποίηση τους, στην κατεύθυνση της αλλαγής συσχετισμών στο παγκόσμιο σύστημα και της ανάπτυξης και συμμετοχής σε ένα πολυπολικό κόσμο, διαφορετικό από τον σημερινό.

Σύνολο Λέξεων: 29.999

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΝΤΥΠΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Baylis, John & Smith Steve, (2005), «Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής, μια εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις». Αθήνα : Επίκεντρο.

Βελέντζα Γεωργία (2009), «Οικονομικές και Εμπορικές σχέσεις Κίνας με τρίτες χώρες, περιοχές και περιφερειακούς οργανισμούς: Πρόσφατες εξελίξεις», Πεκίνο : Πρεσβεία της Ελλάδος στο Πεκίνο - Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων.

Bessiere Stephanie, (2005), «Η Κίνα στην Αυγή του 21ου αιώνα: η επιστροφή μιας δύναμης», Αθήνα : Κέρδος.

BUZAN, B., WAEVER, O., DE WILDE, J. (1998), «Security: a new framework for analysis», London.

BUZAN, B. (1991), «People, States and Fear: an agenda for international security studies in the post - cold war era», Harvester Wheat sheaf, Second Edition.

Γρίβας Κων/νος, (2013), «Η Στρατιωτική Άνοδος της Κίνας», Αθήνα : Λιβάνη.

Cheng F., Gutierrez M., Mahajian A., Shachmurove Y., Shahroki M., (2007) «A future global economy to be built by BRICs», U.K : ELSEVIER.

Elliott Leslie, (2007), «The Bric Countries (Brazil, Russia, India, China) Miracle or Insight».

Forster E.M., Howards End, (1910), «Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην παγκόσμια εποχή».

GRAFSTEIN, R., (2002), «What Rational Political Actors Can Expect», Journal for Theoretical Politics, Vol. 14,n°. 2.

Gustafson Thane, (2013), «Το πρόβλημα του Πούτιν με το Πετρέλαιο», Foreign Affairs (The Hellenic Edition).

Hanlon O, Campbell K. & M., (2006) «Hard Power: The New Politics of National Security», New York : Basic Books.

Jones, E. (2003), «The European Miracle: Environments, Economies and Geopolitics in the History of Europe and Asia», New York: Cambridge University Press.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, (2000), «Κινδυνεύουμε στην Άπω Ανατολή».

Kahn Michael, Stellenbosch, (2011), «The fall of the Wall, the rise of the BRICS and the new Scramble for Africa», South Africa : University, South Africa.

KARDOS P., WILLIAMS G., (1995), «DE WILDE, J. Security Levelled Out: the Dominance of the Local and the Regional in DUNAY», Dartmouth: New Forms of Security views from Central, Eastern and Western Europe.

Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, (2008), «Η Στρατηγική Σκέψη», Αθήνα : Ποιότητα.

Kyriakidis Kleanthis, (2011), «Is Russia Winning the Cold Peace»,Harvard Kennedy School Review, Vol 11.

Μάζης Θ. Ιωάννης, (2002), «Γεωπολιτική στην Πράξη», Αθήνα: Παπαζήση.

Μάζης Θ. Ιωάννης, (2005) «Η σημασία της Σινο Ρωσικής Προσέγγισης», Αθήνα :Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων.

Mansbach, Y.H. Ferguson & R.W., (2009), «Η αναζήτηση της ουτοπίας: Θεωρία και Διεθνής Πολιτική», Αθήνα : Παπαζήση.

Mearsheimer Jonh J, (2007), «Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων», Μετάφραση Κων/νος Κολιόπουλος, επιστημονική επιμέλεια Π. Ήφαιστος - Ηλ. Κουσκουβέλης, Αθήνα : Ποιότητα.

Ντόκος Θ. - Τσάκωνας Π., (2005), «Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας», Αθήνα : Παπαζήση.

Παρασκευάς Γεώργιος, (2010), «Η γεωγραφία της Κινέζικης Ισχύος», Εθνικές Επάλξεις.

Παρίσης Ιωάννης, (2011), «Παράγοντες Ισχύος στο Διεθνές Σύστημα».

Παρίσης Ιωάννης, (2013), «Η ΚΑΘ` ΗΜΑΣ ΘΑΛΑΣΣΑ: Γεωστρατηγική ανάλυση της Μεσογείου», Αθήνα : Λιβάνη.

Posen, R., (1994) «Sources of Military Doctrine», NY: Cornell University Press.

Saryusz Jacek - Wolski, (2011), «Εξωτερική πολιτική της ΕΕ έναντι των χωρών BRICS και άλλων αναδυομένων δυνάμεων, στόχοι και στρατηγικές», Βρυξέλες : Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Σπυρόπουλος Γ.,(2010), «Διεθνείς Σχέσεις, Ρεαλιστική Προσέγγιση: Θεωρία και Πράξη», Αθήνα : Ποιότητα.

Τσακαλογιάννης Πάνος - μετάφραση - Morgenthau H. J, (2011), «Επιστήμη και πολιτική της ισχύος», Αθήνα: Τουρίκης.

Vasquez J.A., (1983), «The Power of Power Politics: A Critique», New Brunswick : Rutgers University Press.

Voskopoulos, G. «Russian Foreign Policy in the New Millennium Balancing Between Defensive and Offensive Realism», (2009), The IUP Journal of International Relations.

Waltz K.N, (1979), «Theory of International Politics», New York: Random House.

Waltz K. N, (2011), «Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής», Αθήνα: Ποιότητα.

Χριστόπουλος Αντώνης, (2006) «Η ραγδαία πολιτική και οικονομική άνοδος της Κίνας και οι επιπτώσεις για την παγκόσμια οικονομική και πολιτική σκηνή», Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (ELIAMEP).

Zaki Laidi, (2012), «BRICS: Sovereignty power and weakness», Macmilan.

Zalgado Espinoza Raul, (2011), «Could Brazil become a World Power in the 21st century without an integrated South America?», U.K :The university of Birmingham.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανδριανόπουλος Ανδρέας, "Ο Διεθνής Ρόλος της Ασίας και των BRIC", http://www.anews.gr/gr/index.php/el/opinion-menu/518.

Βικιπαίδεια, "Κίνα : Διοικητική Διαίρεση", http://en.wikipedia.org/wiki/China.

Γεωστρατηγική, "Η ενεργειακή πολιτική της Ρωσίας", http://www.geostrategy.gr.

Cartwight Jan, "India and Russia: Old Friends, New Friends" (2007) Center for Strategic and International Studies, Washington DC. CSIS South Asia Monitor, Number 104, March 1, http://www.csis.org/media/csis/pubw/sam104/pdf.

De Hass Marcel, "The Shanghai Cooperation Organization's Momentum towards a Mature Security Alliance", Netherlands Institute of International Relations, The Hague, http://www. clingendael. nl/sites /default/ files/ 20080100 _cscp_haas_art_sm.pdf.

Δικτυακός τόπος Υπουργείου Εξωτερικών Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, http//:www.china.org/Ministry_of_Foreign_Affairs.

Economist, "Brazil Takes Off", (2009), http://www. economist.com/node/14845197.

ΕΛΕΣΜΕ, "Η Στρατηγική Ενέργειας", http://www. elesme.gr /elesmegr /periodika /t60/t60_1.html.

EU "Energy and Transport in Figures, Statistical Pocketbook", (2009) http://ec.europa.eu/energy/publications/statistics/doc/2009_energy_transport_figures.pdf .

Fee C. Florence, "The Russian - Iranian Energy Relationship, Midle East Economic Survey", http://wwwruwnet.nl/info/2007 03/13 01stml.

Haugaard Thomas and Kjaergaard Larsen Jens Anton, "The BRIC Countries, International Relations", http://www. National banken. dk/ en/ publications/ Documents /2004/12/2004 _MON4_s39_bric.pdf.

Καιρίδης Δημήτρης, “Η Ρωσία, η ενέργεια, η Ελλάδα και η Ευρώπη Σήμερα”, http:www.users.uom.gr/-keridis/files/article/article15.doc.

Λαζάρου Έλενα, “Βραζιλία, ένας άγνωστος εν δυνάμει εταίρος”, (2011), http://www.americalatina.com.gr/articulos.php?lang=gr&box=2&pos=3&id=278.

Levesque Jacques, “Russia and Muslim World: The Chechnya Factor and Beyond”, http:/www.rew.ethz.ch/analysis.rad/detailscfm.

Λιουμπώφ Λιούλκο, “Ώρα πια η Ρωσία να συστήσει Συμμαχία κατά του ΝΑΤΟ”,http://www.defence-point.gr/news/?p=12795.

Μανιατόπουλος Κων/νος, “Οι ενεργειακές σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ρωσίας”,http://www.proeuro.gr/articles.php?artid=2005&lang=1&catpid=1&fdid=18&fdpage=1.

Morrison M. Wayne, “China’s Currency Policy: An Analysis of the Economic Issues”, (2011), http://www.fas.org/spg/crs/RS21625.

“National Security Archive Electronic Briefing Book” No. 282, http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB282/index.

Νεαπολιτική, “Η Ινδία ως μήλον της Έριδος μεταξύ των ΗΠΑ και της Ρωσίας”,http://neapolitiki.gr/%CE%B7-%CE%B9.

Nichol Jim, “CRS Report for Congress, Central Asia: Regional developments and Implications for US Interests”, (2008), http://www.fas.org/sgp/crs/RL30294/pdf.

Nye R.O., Keohane J.S, “Power and Interdependence in the Information Age, Foreign Affairs”, (1998), http://www.foreignaffairs.com/articles/54395/robert-o-keohane-and-joseph-s-nye-jr/power-and-interdependence-in-the-information-age.

“Ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης”, http://www.sectsco.org/.

O' Neill Jim, "Brics build strength for supporting role in world economy’,’http://www.thenational.ae/.

Prants A. Vladimir, “Geopolitics: its role and impact on the organizational development and employment of the RF Navy”, http://www.findarticles.com/p/articles/mi_mOJAP/is/ai_n15627732tag.

Rio times online, “Economy of Brazil”, (2010), http://www.riotimesonline.com/brazilnews/rio- politics/thursday-november-17th-2010.

ΣΕΘΑ, “Άμυνα”, Δεκέμβριος (2013), http://www.setha.mil.gr.

“Σίνο - Ρωσικός Άξονας, Συνεργασία αλλά και Ανταγωνισμός”, http://www.viadiplomacy.gr/sino - rosikos - axonas - sinergasia alla kai antagonismos/.

Σπάθη Ρουμπίνα, “Ενεργειακές συμφωνίες πολλών δις φέρνουν πιο κοντά Ρωσία και Κίνα”,http://news.kathimerini.gr /4dc gi/ warticles economy agor 09/10/2010 418029.

Stockholm International Page Research Institute, “Arms Exports - Sipri”, http://www.armstrade.sipri.org/armstrade/page/values.php.

Stratfor, “The geopolitics of China: A great power encloseshttp://www.stratfor.com/sample/analysis/geopolitics-china-great-power-enclosed

Weir Fred, Russia - Ukraine Standoff, "The Christian Science Monitor”, , (2006), http://www.cs monitor.com/2006/0103/p01s04-woeu.html.

Χουνδρής Δημήτρης, “Η Ρωσική Ενεργειακή Στρατηγική στην Ασία”, http://www.digilib/lib.unipi.gr/dspace/bitstream/unipi/3450/1/Choundris.pdf.

Zachary Keck, «Why Turkey’s Buying Chinese Missile Systems», The Diplomat, (2013), http:/www. nationalinterest.org/profile/Zachary-kec.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»
ΣΤΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ Α-1

ΠΙΝΑΚΕΣ-ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

1ος«ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΟΠΛΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ»[127]

TIV of arms exports from the top 5 largest exporters, 2008-2013

Generated: 21 June 2014

Figures are SIPRI Trend Indicator Values (TIVs) expressed in US$ m. at constant (1990) prices.

Figures may not add up due to the conventions of rounding.

A '0' indicates that the value of deliveries is less than US$0.5m

For more information, see http://www.sipri.org/databases/armstransfers/background

Source: SIPRI Arms Transfers Database

Rank 2008-2013	Rank 2007-2012	Supplier	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008-2013
1	1	United States	6743	6874	8158	8945	8950	6153	45824
2	2	Russia	6343	5112	5962	8495	8391	8283	42586
3	3	Germany (FRG)	2402	2568	2722	1361	1177	972	11201
4	4	France	2067	1979	917	1750	1076	1489	9277
5	5	China	581	1077	1419	1342	1704	1837	7960
		Others	6042	6677	6227	7902	7572	6836	41257
		Total	24178	24286	25405	29795	28871	25570	158105

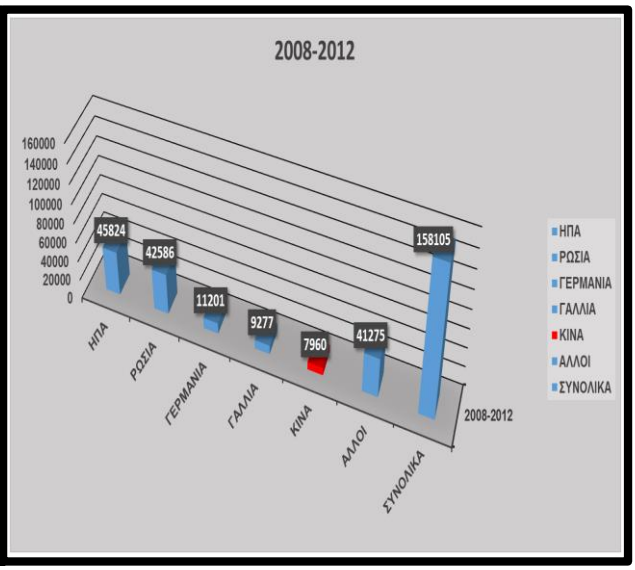

2ος«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΟΔΟΣ ΚΙΝΑΣ»[128]

	ΗΠΑ	ΚΙΝΑ	ΙΑΠΩΝΙΑ	ΙΝΔΙΑ	ΡΩΣΙΑ
2000	9,989	1,198	4,731	475	260
2010	14,447	5,931	5,488	1,684	1,488

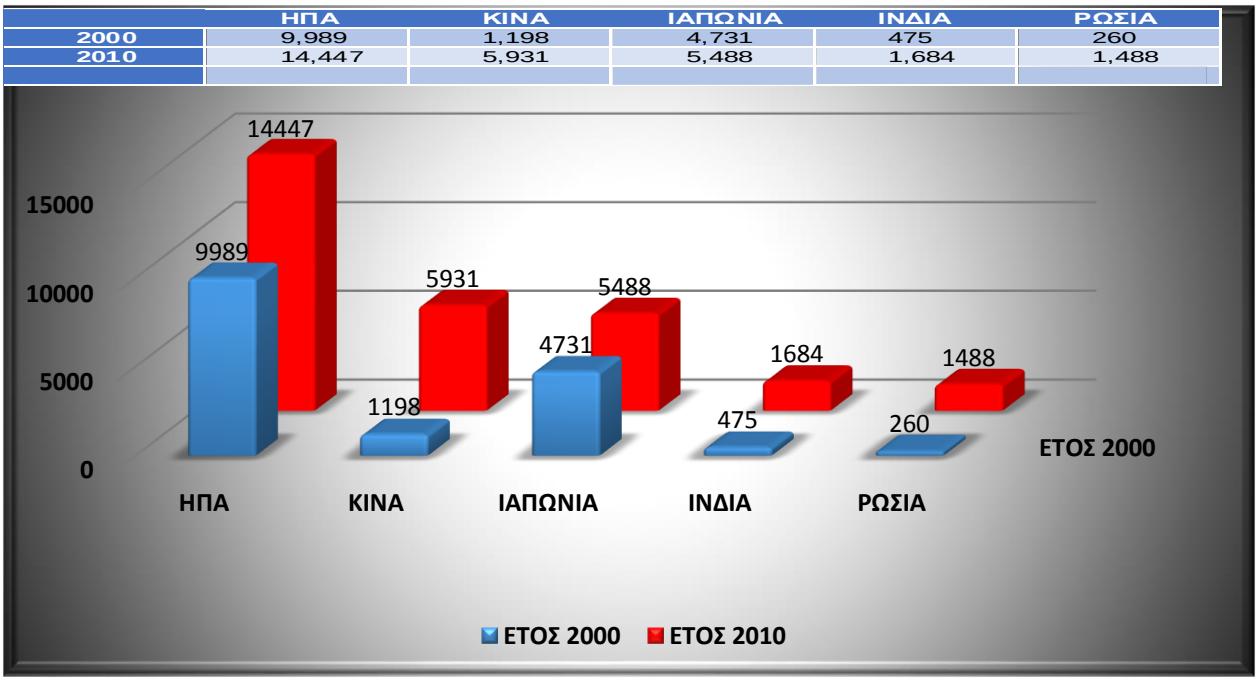

127 http://armstrade.sipri.org/armstrade/page/values.php,(πρόσβαση: 20 Αυγούστου 2015).

128 http://databank. worldbank.org/ data/ views/ reports/ tableview .aspx? isshared =true & ispopular =country&pid=1 (πρόσβαση: 20 Αυγούστου 2015).

3ΟΣ«ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΔΩΝ ΣΤΗ ΚΙΝΑ»[129]

Table1. The Development History of China's Oil Industry

Phase1: 1978 -1992	Self-relianceandself-sufficiencyarethekeyobjectivesofenergypolicy.TheNationalDevelopmentandReformCommissionisfoundedandplacedinchargeoftheenergysector.State-ownedenterprisescanaccesslimitedforeignmarkets.
Phase2: 1993 -1999	Productionofoilcannolongermeetdomesticdemand.Governmentstartstoconductreformtoincreasecompetitivenessoftheenterprises.Enterprisesstarttoseekoilinforeignmarkets
Phase3: 2000 -2008	"Goglobal"startstobecomethemainsloganandgovernmentencouragesfirmstogoabroad.China'saccessiontoWTOfurtherincreasesdomesticbusinesscompetition.SOEsandprivate firmsexpandtheir businessworldwide.
Phase4: 2008 -	"Goabroadandbuy,"istheresponsetothefinancialturmoilthatbeganin2008,andhastenedChina'sinvestmentexpansionatthegloballevel.China'sinvestments in resource and energy sectors have increased dramatically.

4ΟΣ«CHINASDATABASE»[130]

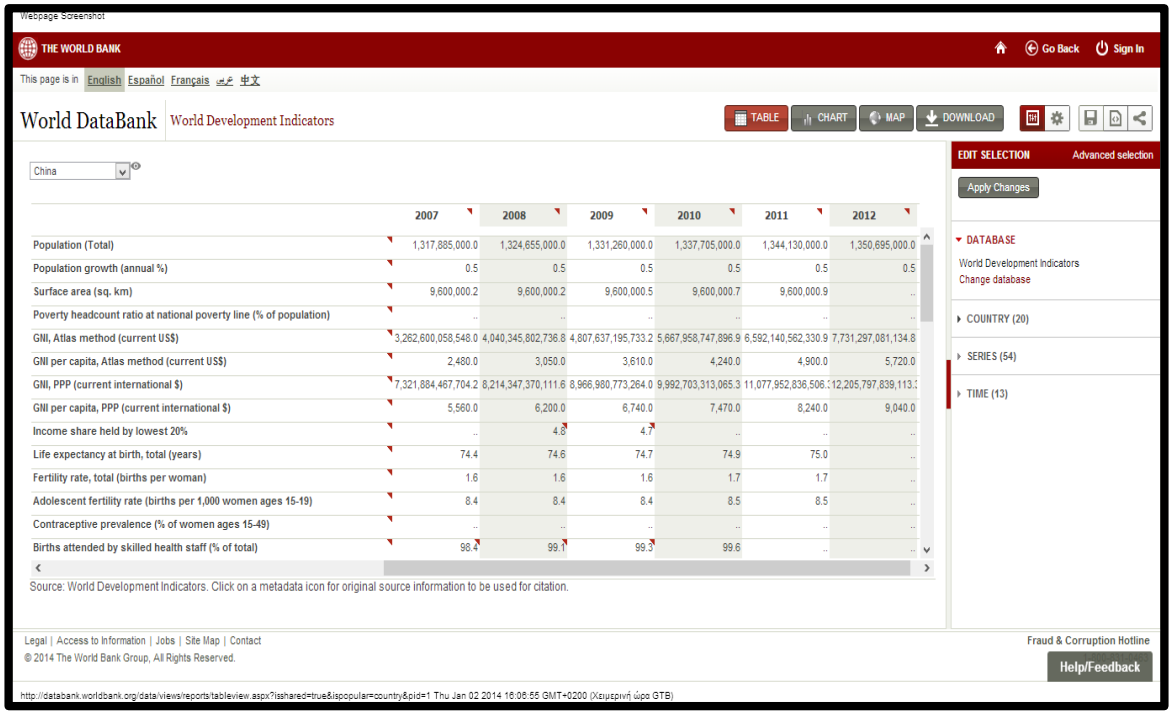

[129] http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx?isshared=true&ispopular=country&pid=1, (πρόσβαση: 20 Αυγούστου 2015).

[130] http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx?isshared=true&ispopular=country&pid=1, (πρόσβαση: 20 Αυγούστου 2015).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»
ΣΤΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ A-3

5Η«ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ»

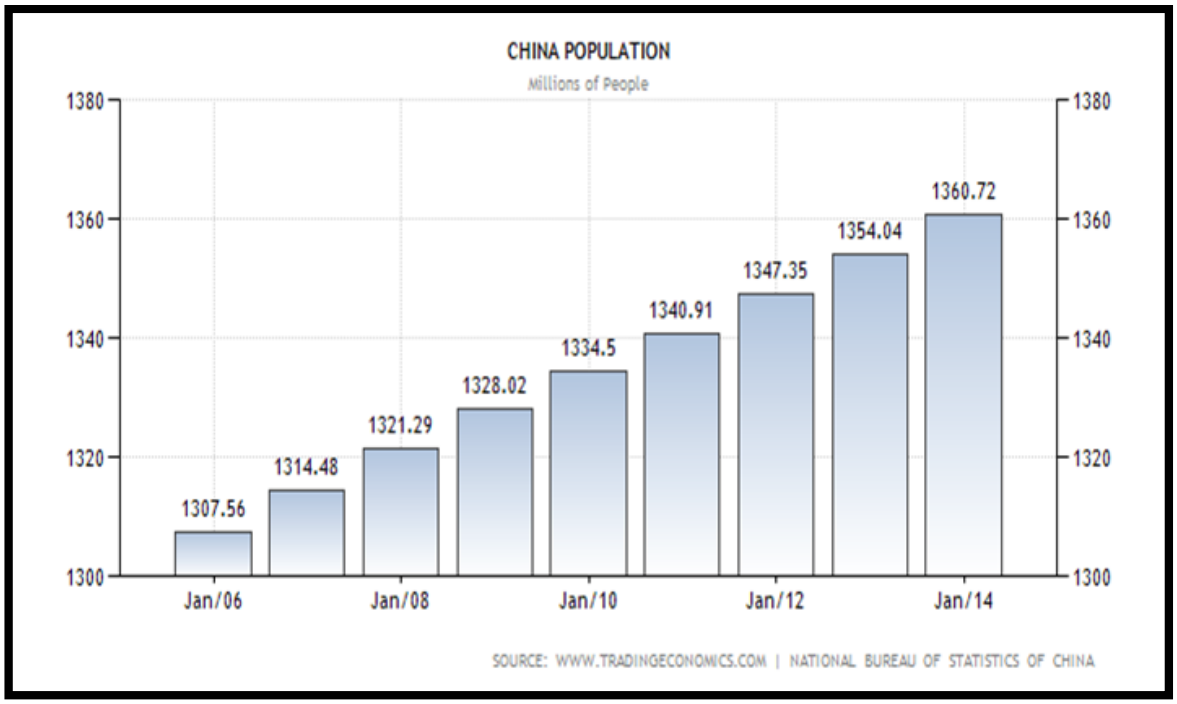

6ΟΣ«RUSSIA POPULATION»[131]

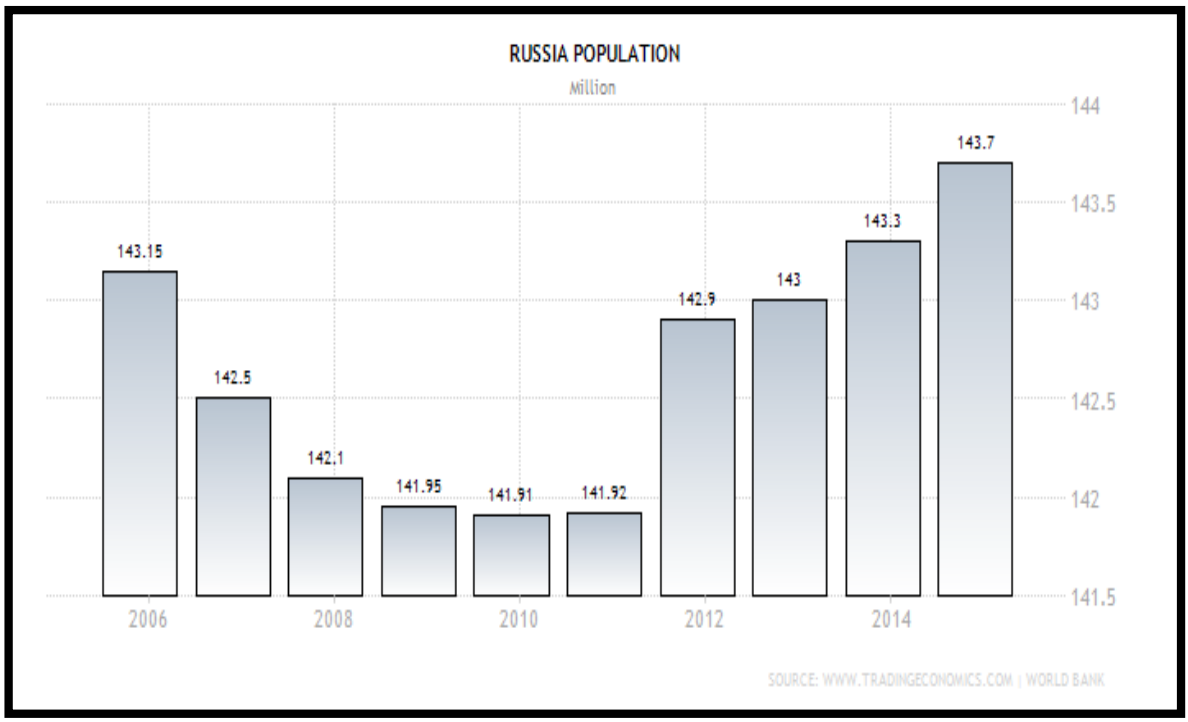

[131] http://www.tradingeconomics.com/russia/population, (πρόσβαση: 20 Αυγούστου 2015).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β» ΣΤΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΧΑΡΤΕΣ

1ΟΣ«PIVOTAREAKATAMAKINTEP»

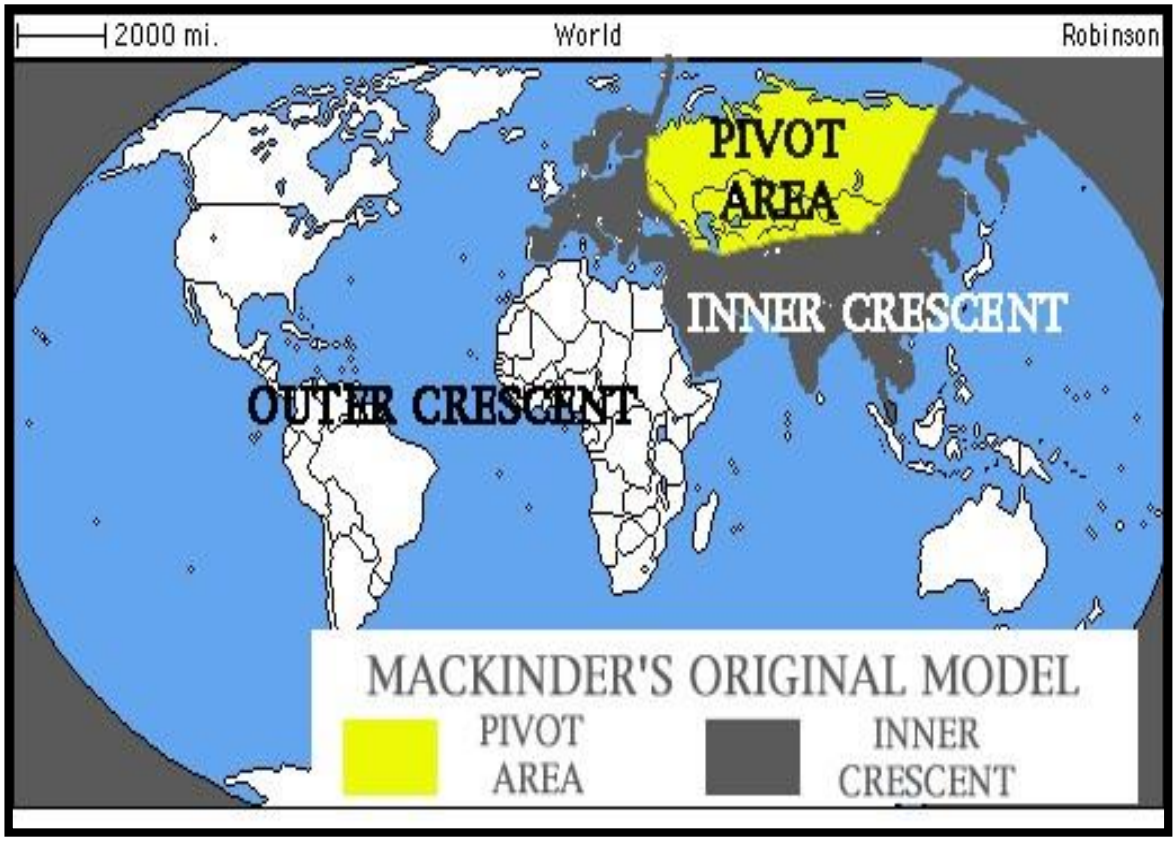

2ΟΣ«HEARTNAD KATA MAKINTEP»[132]

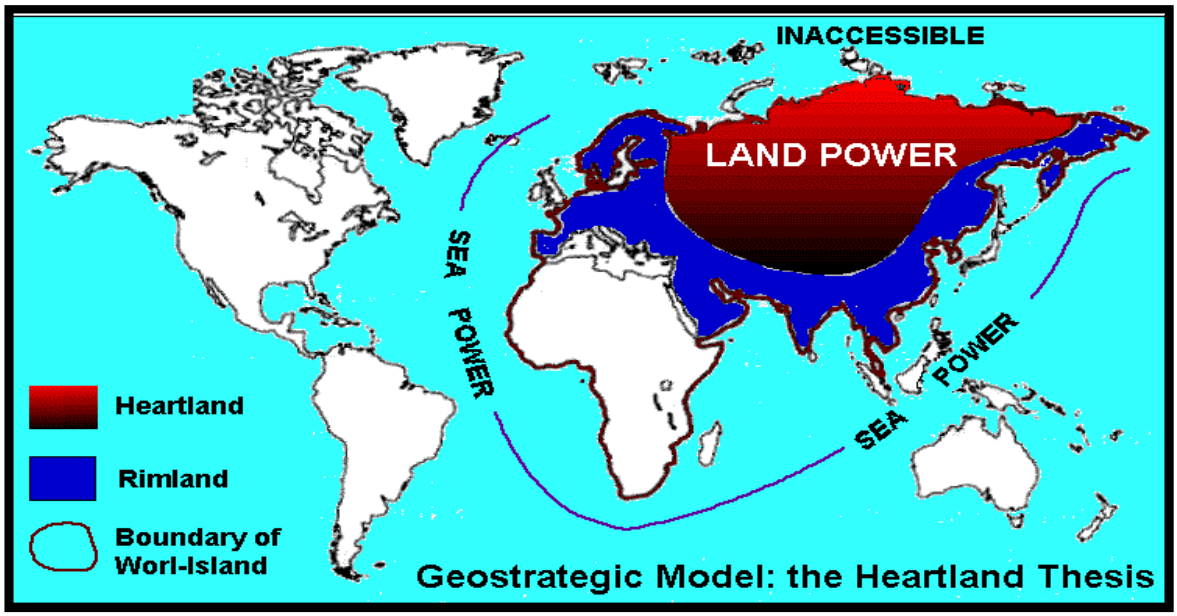

[132] http://birming_hamwar_studies.word_press.com/tag/mackinder/ (πρόσβαση: 20 Αυγούστου 2015).

3ΟΣ«RIMLAND ΚΑΤΑ ΣΠΑΙΚΜΑΝ»[133]

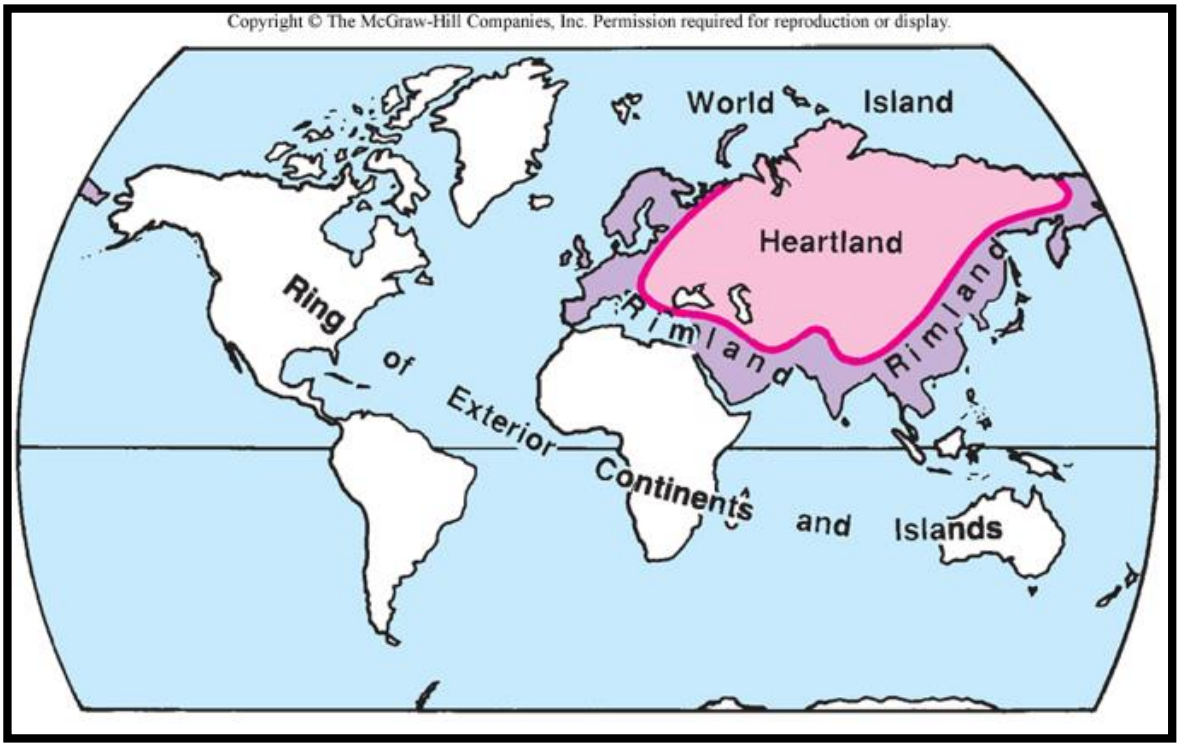

4ΟΣ«ΣΤΕΝΑ ΤΗΣ ΜΑΛΑΚΑ»[134]

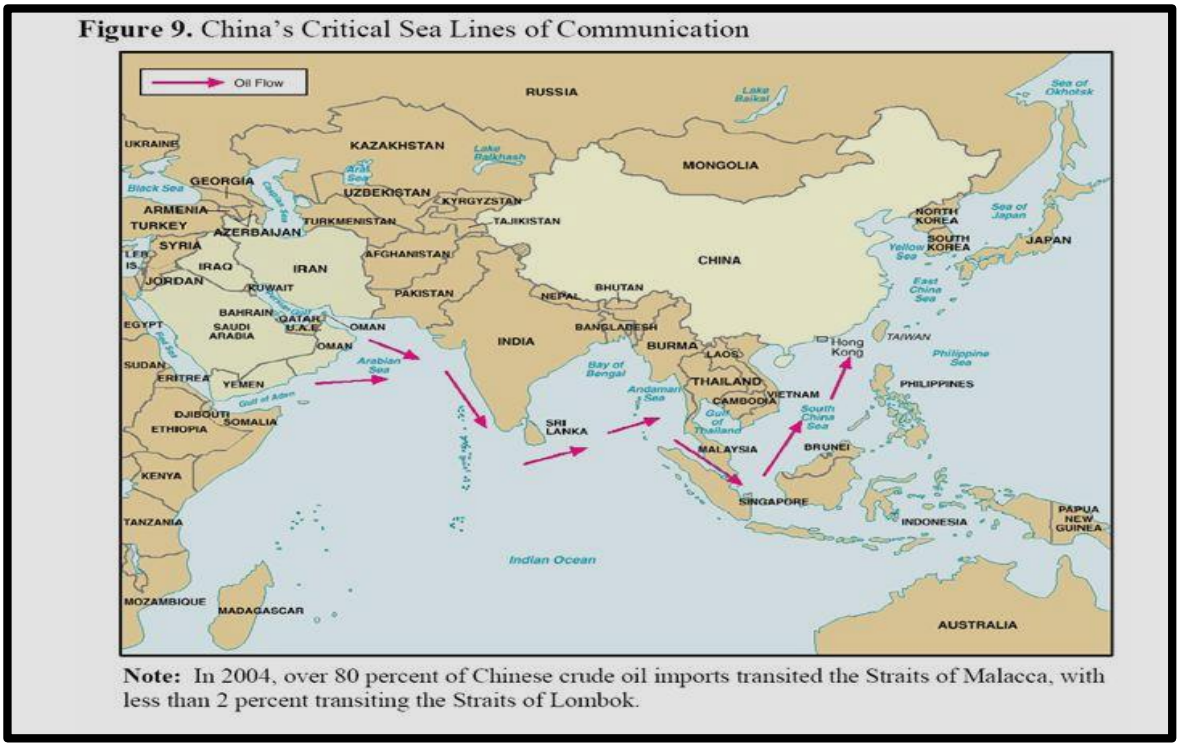

[133] http://aphug.wikispaces.com/Models+to+Know (πρόσβαση: 20 Αυγούστου 2015).
[134] http://en.wikipedia.org/wiki/China, (πρόσβαση: 20 Αυγούστου 2015).

5ΟΣ«ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΡΩΣΙΑΣ ΣΤΟ ΚΟΣΜΟ»[135]

6ΟΣ«ΚΥΡΙΟΙ ΑΓΩΓΟΙ ΕΞΑΓΩΓΗΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ»[136]

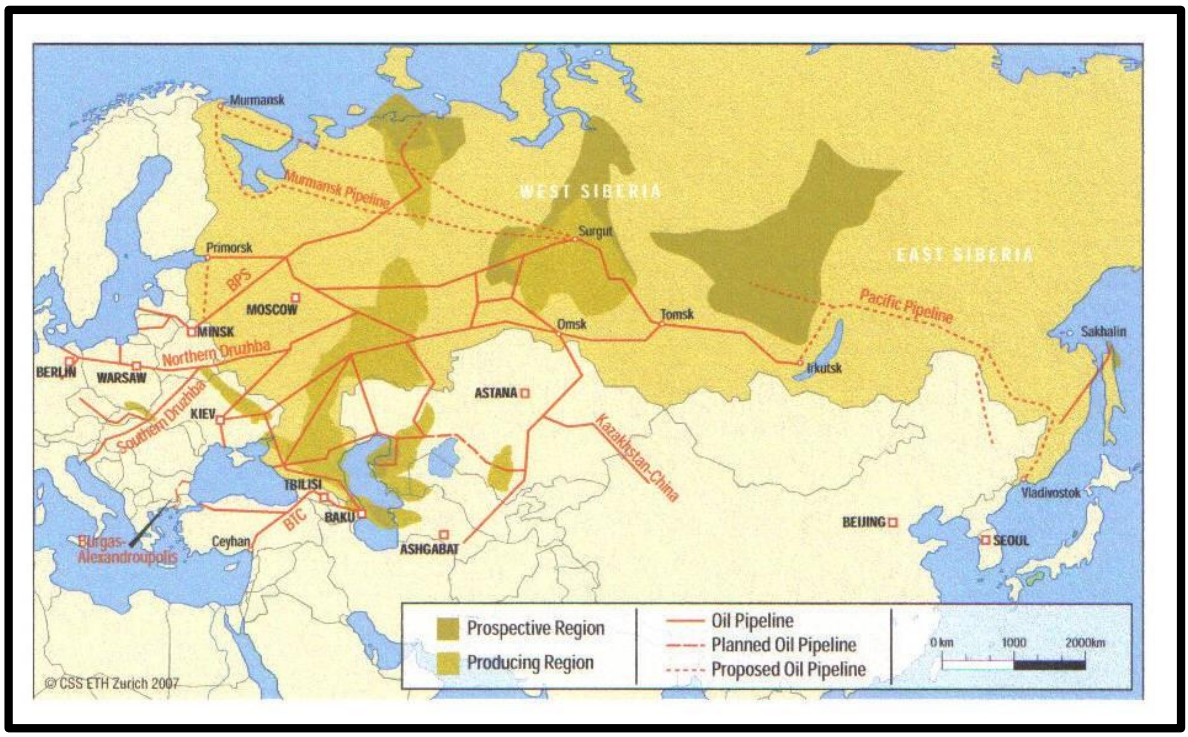

[135]http://rusia.map.org/zoom.php, (πρόσβαση: 20 Αυγούστου 2015).

[136]Russian Analytical Digest, Russia and Central Asia. NO 29, σελ.5.http://www.res.ethz.ch/ analysis/ rad/ details.cfm?lng=en&id = 43854, (πρόσβαση: 20 Αυγούστου 2015).

7ος«ΕΡΓΑ ΣΤΗΝ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑ ΣΑΧΑΛΙΝΗΣ»[137]

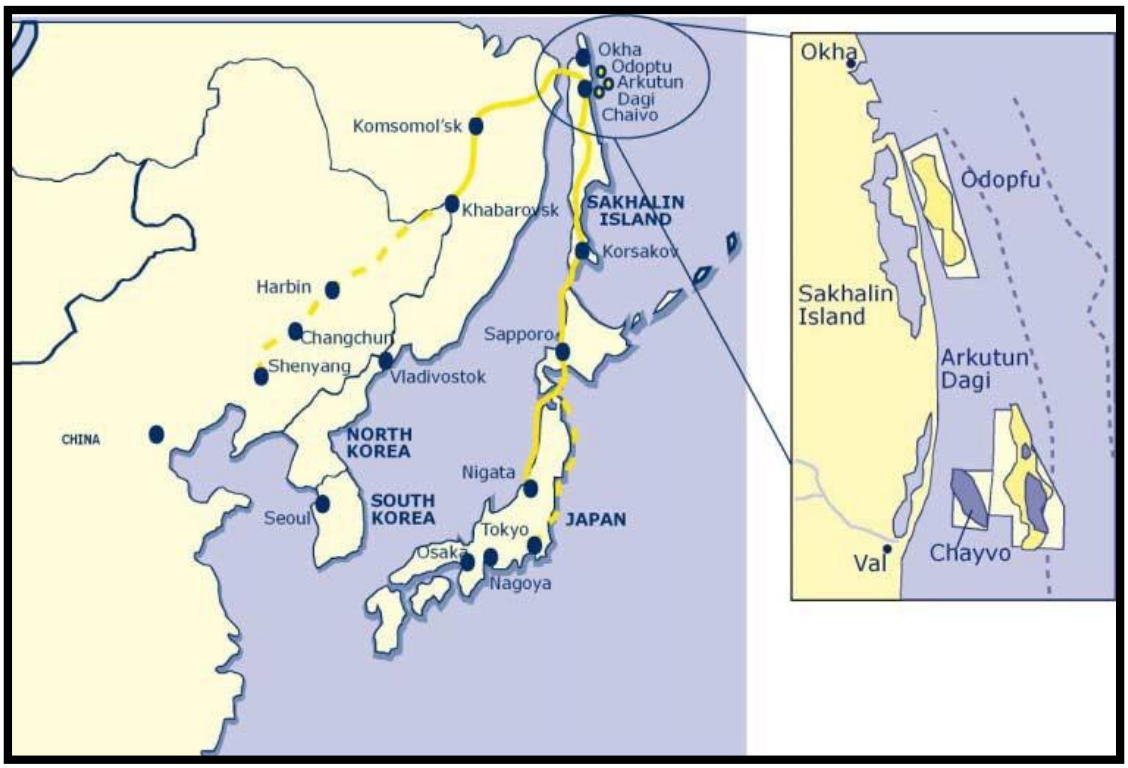

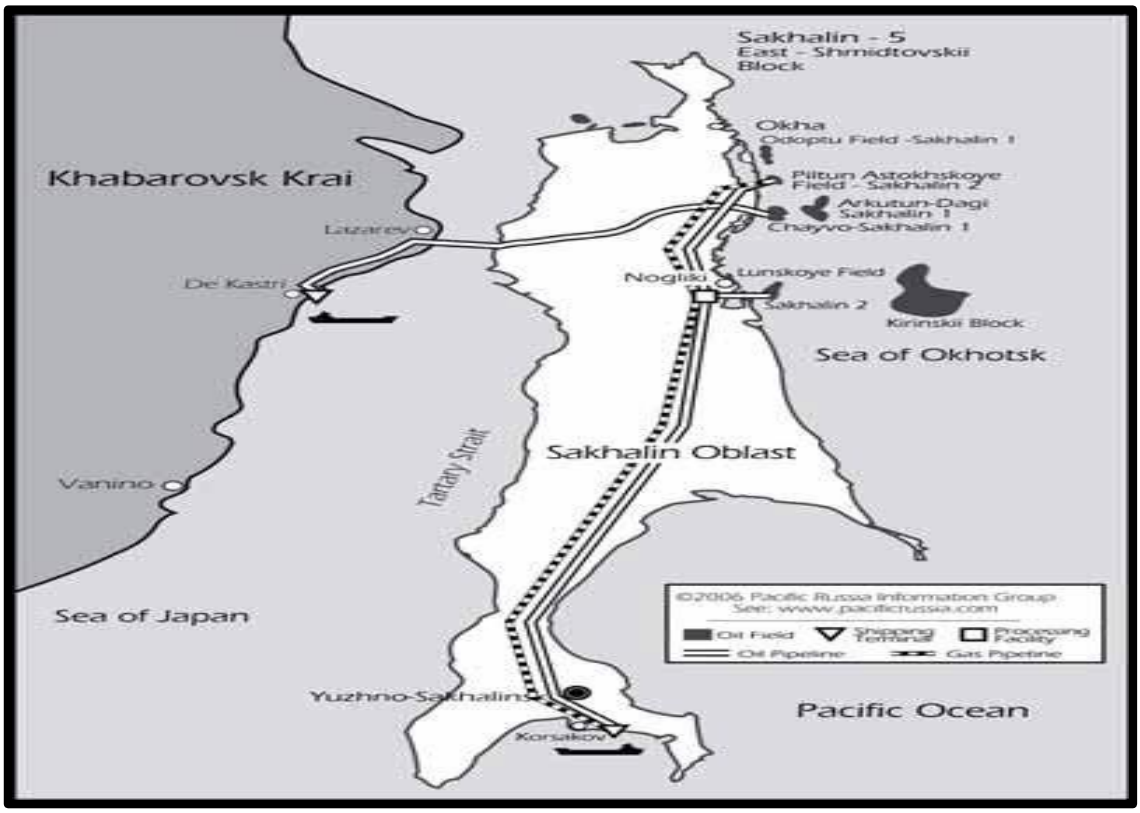

[137] Russian Analytical Digest: Bussiness - state relations role of the state in the energy sector. No8.17/10/2006.σελ.7.http://www.res.ethz.ch/analysis/rad/details.cfm?lng=en&id=25292. (πρόσβαση: 08 Σεπτεμβρίου 2015).

8ΟΣ«ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΙ ΑΓΩΓΟΙ ΠΡΟΣ ΙΝΔΙΑ»[138]

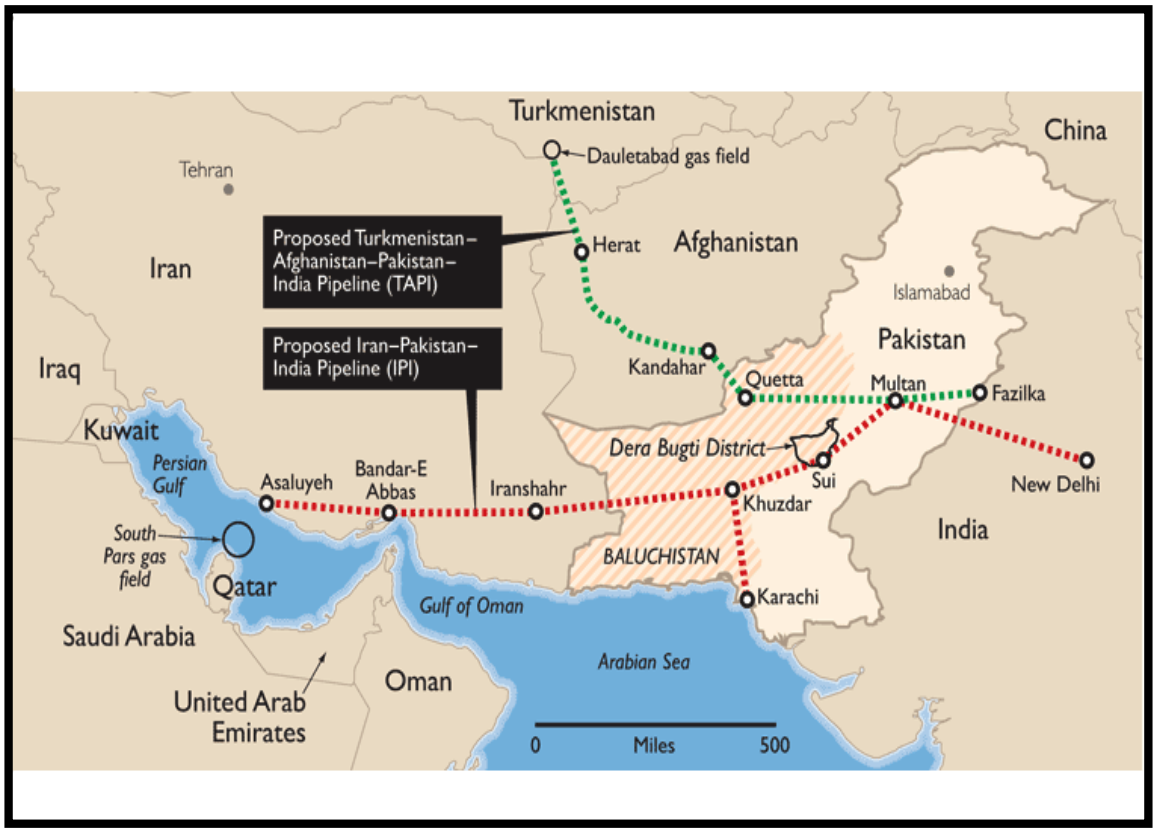

[138] http://www.heritage.org/Research/Asia and the Pacific /images/bg2139_map1.gif, (πρόσβαση: 08 Σεπτεμβρίου 2015).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Γ» ΣΤΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΕΙΚΟΝΕΣ

1Η«ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ ΜΠΑΛΑΣ ΤΟΥ ΜΠΙΛΙΑΡΔΟΥ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ»

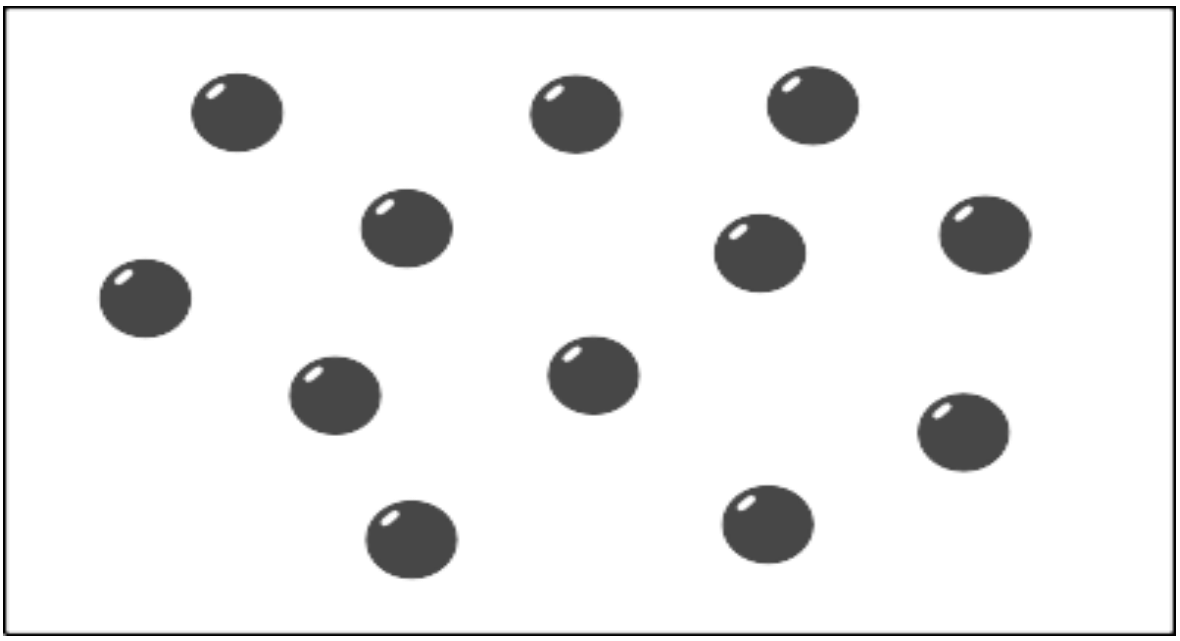

2Η«ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΟΥ ΙΣΤΟΥ ΤΗΣ ΑΡΑΧΝΗΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ»

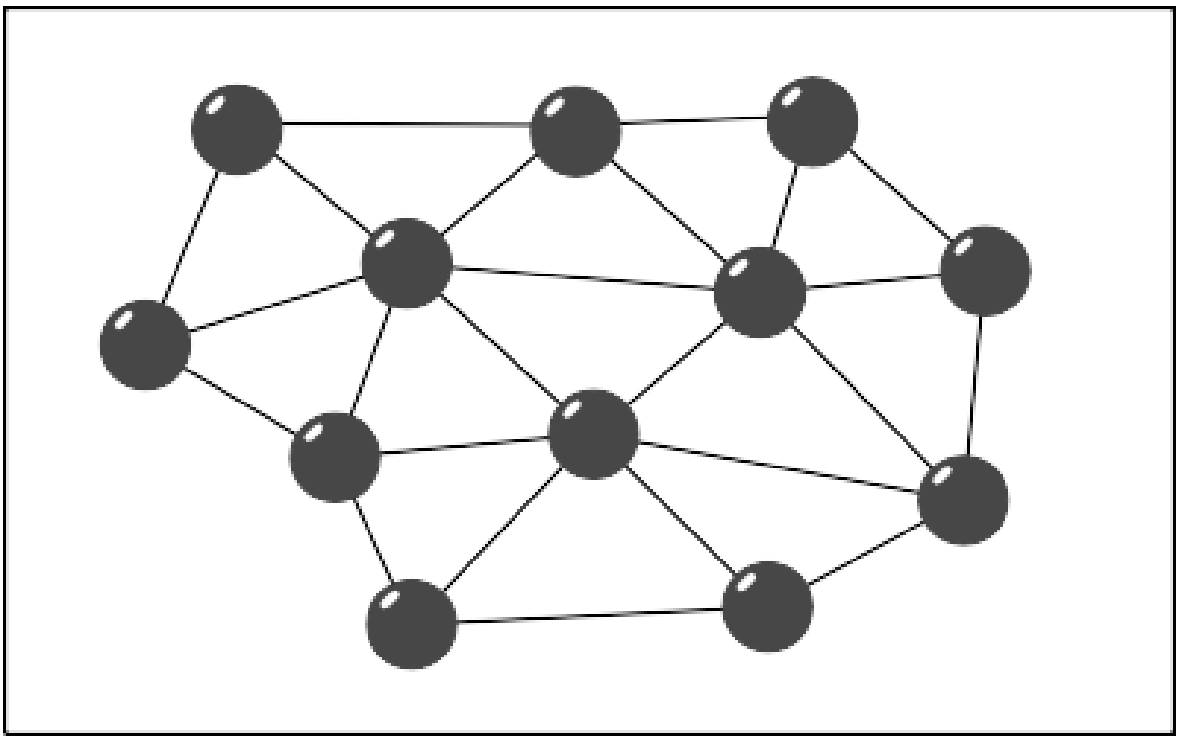

3Η«ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΑΓΚΑΗΣ»

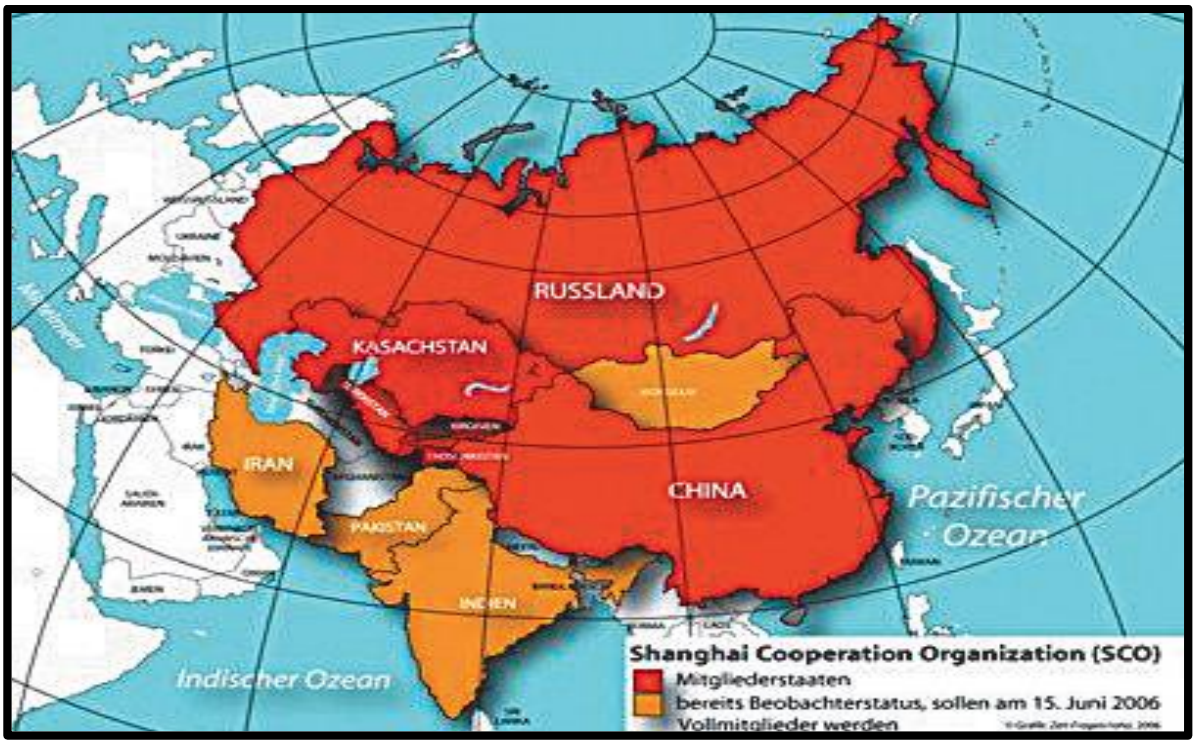

4Η«ΚΙΝΕΖΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ASEAN»

5Η«ΒΑΛΛΙΣΤΙΚΟΣ ΠΥΡΑΥΛΟΣ DF-21»

6Η«ΑΕΡΟΠΛΑΝΟΦΟΡΑ ΚΙΝΑΣ»

7Η«ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΜΕ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΠΛΕΟΝΑΣΜΑ - ΕΛΛΕΙΜΑ ΣΤΗΝ ΚΙΝΑ»

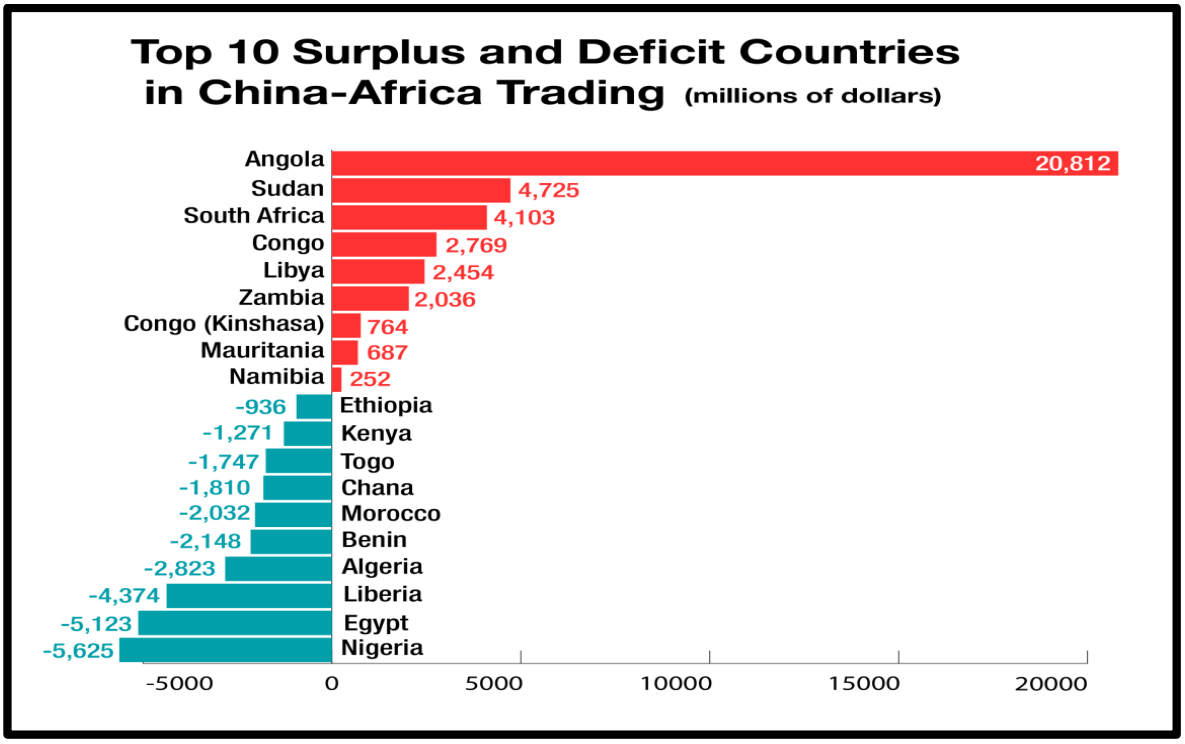

8Η«ΧΩΡΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΜΗΘΕΥΟΝ ΜΕ ΑΡΓΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ ΤΗΝ ΚΙΝΑ»

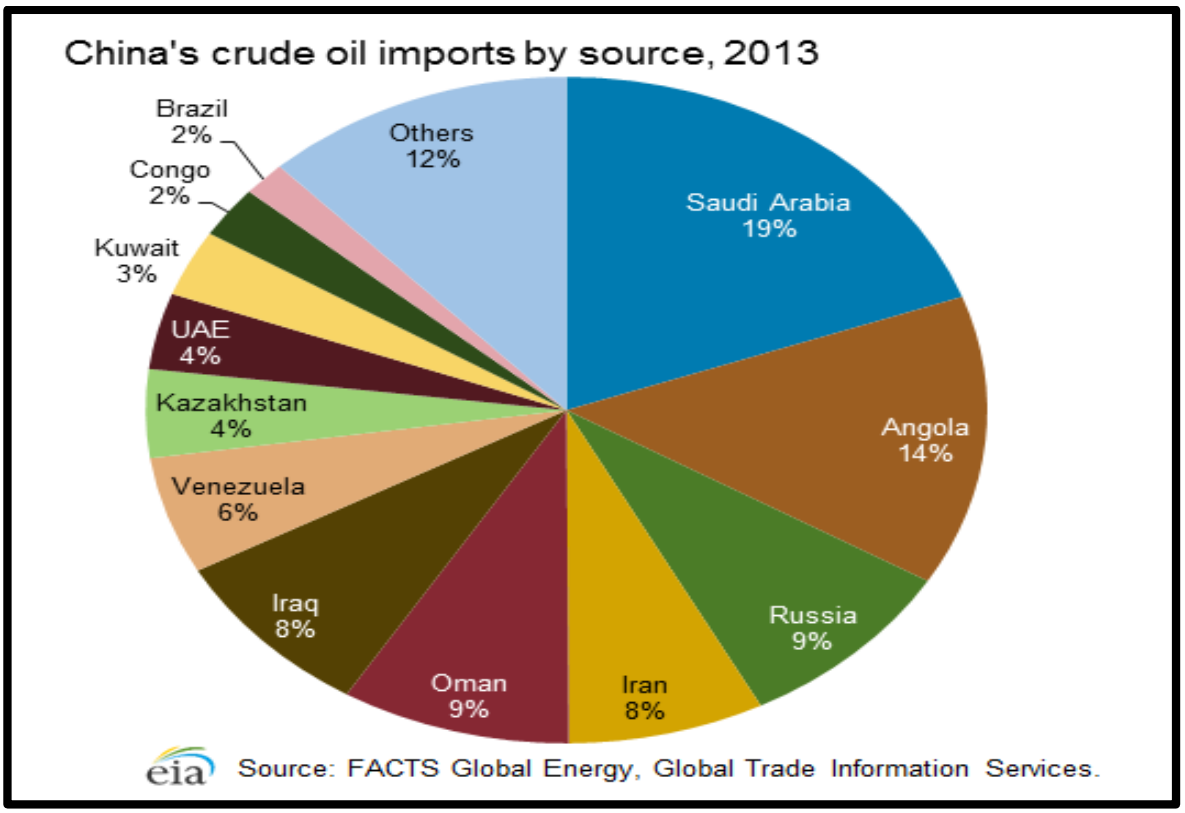

9Η«ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΚΙΝΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ»

RUSSIA-CHINA DEALS SINCE 2012

DEAL	DATE	VALUE (BILLION USD)	DETAILS
China Russia Investment Fund	October 2011	1.0	China Investment Corp. agreement to invest in Russian Direct Investment Fund during visit by then Russian Prime Minister Vladimir Putin.
27 Commercial Agreements	April 2012	15.0	27 commercial contracts between Russia and China signed at Russian-Chinese trade and investment forum
CDB and Sberbank	December 2012	2.0	Agreement between China Development Bank and Sberbank of Russia for $2 billion to enhance financial cooperation between China and Russia.
China investment in Russia coal	March 2013	2.0	China Development Bank agreement to provide up to $2 billion to Russia's En+ Group and China's Shenhua Group to develop coal resources and related infrastructure in the Russian Far East and Eastern Siberia.
Rosneft China Oil	June 2013	270.0	Russia's Rosneft signed $270 billion deal to double oil supplies to China, with $60-70 billion prepaid.
CNPC Yamal LNG Stake	September 2013	Not public	China National Petroleum Corp. bought a 20 percent stake in Novatek's $20 billion Yamal liquefied natural gas project.
China Loans to Russian Banks	October 2013	1.9	Three loan agreements signed between Russia's Bank for Development and Foreign Economic Affairs and Chinese partners during the 18th regular meeting between Chinese and Russian prime ministers.
China Russia Natural Gas Deal	May 2014	400.0	30-year natural gas deal announced after meetings in Shanghai between Russian President Vladimir Putin and Chinese President Xi Jinping.
CNOOC Yamal LNG	July 2014	1.6	China National Offshore Oil Corporation contract for engineering work on Russia's Novatek-led Yamal liquefied natural gas project.

Copyright Stratfor 2014 www.stratfor.com

10Η«ΑΕΡΟΣΚΑΦΟΣ 5ΗΣ ΓΕΝΙΑΣ Τ- 50 PAK»

11Η«ΣΥΜΒΟΛΟ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΑΓΚΑΗΣ»
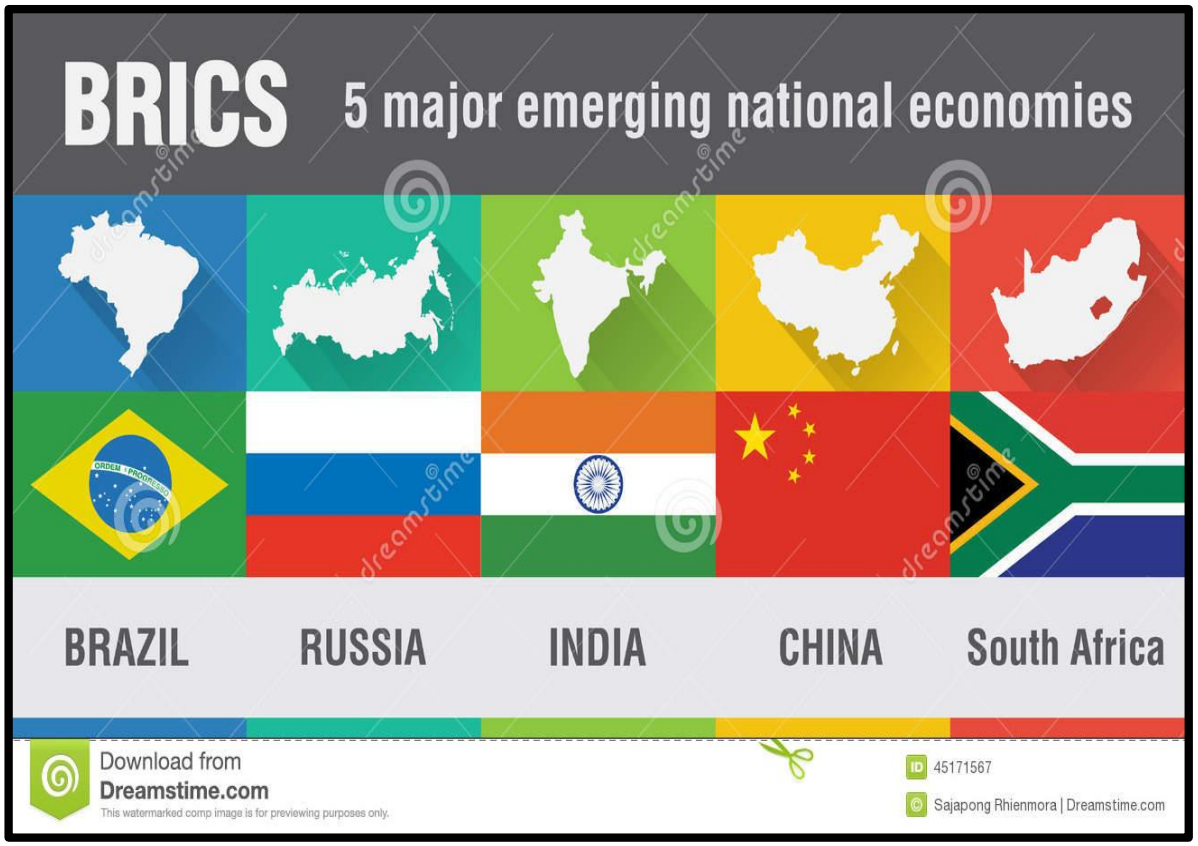
12Η«ΣΧΗΜΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ BRICS»